

TODERUP

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Navn: Toderup	Navnetype: -torp.
------------------	----------------------

Bemærkninger:

Toderup er nævnt første gang 1402 i formen Thothorp. Forleddet er en form af mandsnavnet gl̥da. Toti. Efterleddet er torp, gl̥da. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slyngget vejby.

De fem gårde placerer sig omkring den SØ-N-V gående vej. Således at de 4 sydligste ligger samlet omkring et gadekær med to på hver side. Den S gård ligger lidt nordligere.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1786 figur: Stjerneudskiftning, udskiftningsheggenes mønster indgår dog ikke som stjerne, men de enkelte marktilliggende strækker sig fra de omtalte gård til ejerlavets skel.

d. Udflytning 1 gård.

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten.

jordbund: Moræneler med en del små forekomster af ferskvandsdynd, -ler og -sand.

naturlig afgrænsning: Nej - bortset fra mod NØ.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Stadig 5 gårde i landsbyen, de to er dog flyttet indenfor landsbyen.
Vejsystemet uændret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med
mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

STATISTIK

Areal: 125 ha, heraf opdyrket 1688: 79%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	36	38	28				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1572 ¹	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	5	5	5	5	5	5	4
Huse:							
Huse m/ jord:						2	1
Huse u/ jord:							2
I alt:	5	5	5	5	5	12	7
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
(80) 1664		4	1	7,2			
(80) 1688		4	1	7,6			
1844	1	4		4,5			
1903		3	1	7,3			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	27	33	36				
Børn:	12	6	19				
I alt:	39	39	55				

1) 1610: 4 gårde.

2) De 4 fæsten under Gyldensteen ses ikke i jordebogen (3 gårde og 1 hus).

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			2				3	
1844	2	1					3	1
1903	4	3						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 125 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 79%. Som følge af den høje opdyrkning ansættes byen til 38 tdr htk. mod 28 tdr. i 1844. Byen havde i 1682 almindelig trevangsbrug, som det er typisk for sletten. Toderup er en udflytterbebyggelse fra Sørslev.

Toderup stjerneudskiftedes i 1786 og siden er en enkelt gård udflyttet/nedlagt. I 1498 erhvervede Jørgen Marsvin 1 gård i Toderup, der i øvrigt husede 1 kronfæstegård under Rugård len i 1537. I 1664 tilhørte de 3 adelsgårde Harritslevgård og Enggård (Gyldensteen). I 1783 besat de to hovedgårde henholdsvis 1 og 3 gårde i byen. Overgangen til selveje var afsluttet inden 1903. Antallet af gårde i byen var fra 1511 til 1774 uændret 5 og dalede herefter til 4 i løbet af det 19. årh. Hustallet spiller til stadighed en ubetydelig rolle, hvorfor befolkningsvæksten i det 19. årh. ligeledes har begrænset omfang.

Gårdene var i 1688 af stor gennemsnitsstørrelse og størrelsesfordelingen var ret jævn, omend der muligvis ikke er tale om en egentlig regulering.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

- 1) Anlægstype. Den lille udflytterby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget-vejby type.
- 2) Udviklingstype. Byen samledes aldrig på en besidders hånd og havde i det hele en træg udvikling. Overgangen til selveje fulgtes af ekspansion i beskedent omfang.

Sammenholdt drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typen anlægstype med træg udvikling.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er kun delvis bevaret og præget af gårdomflytning.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret enkelte udskiftningshegn.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: 3 frilagte gårdtomter.

Lind

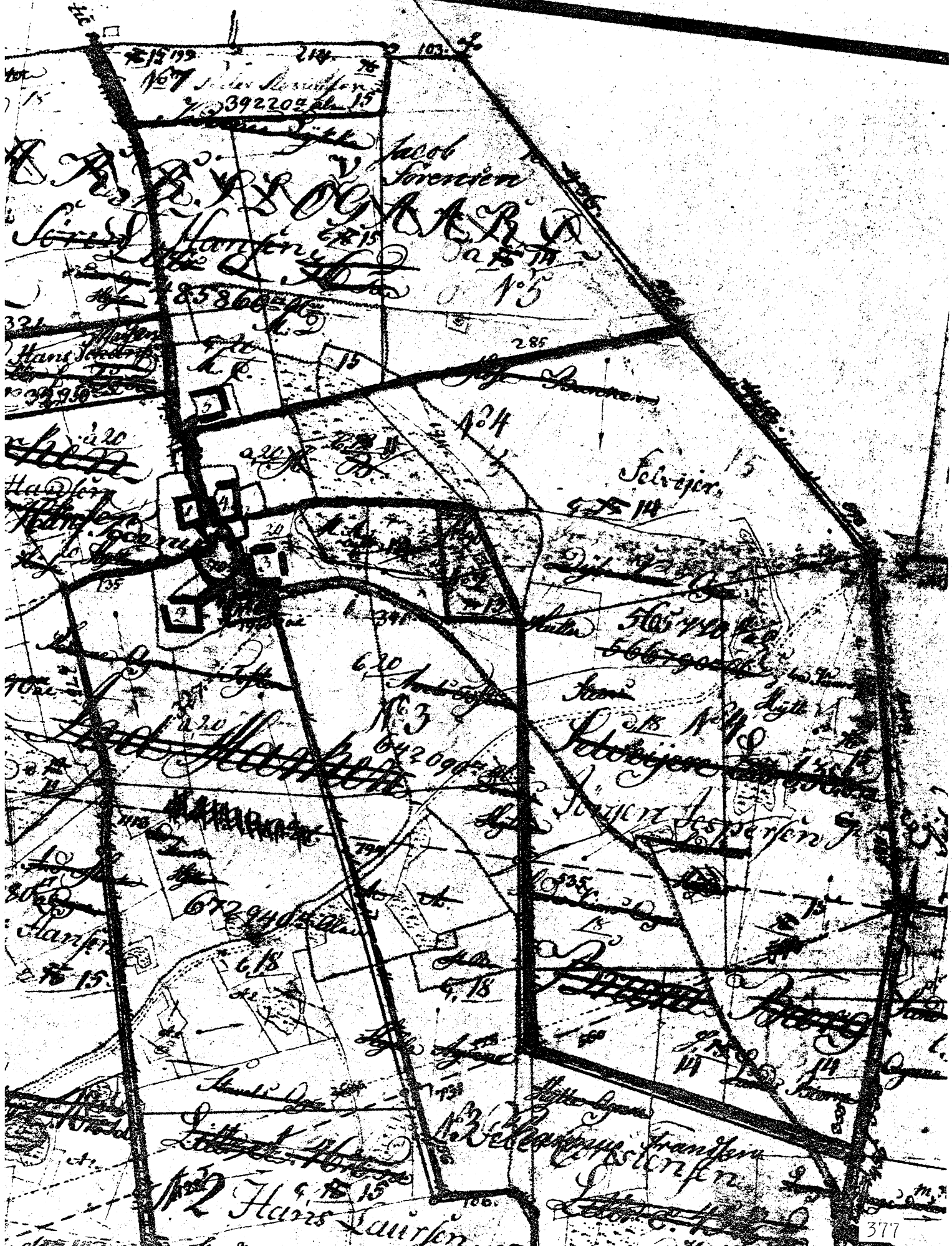
Krestensminde
Toderup

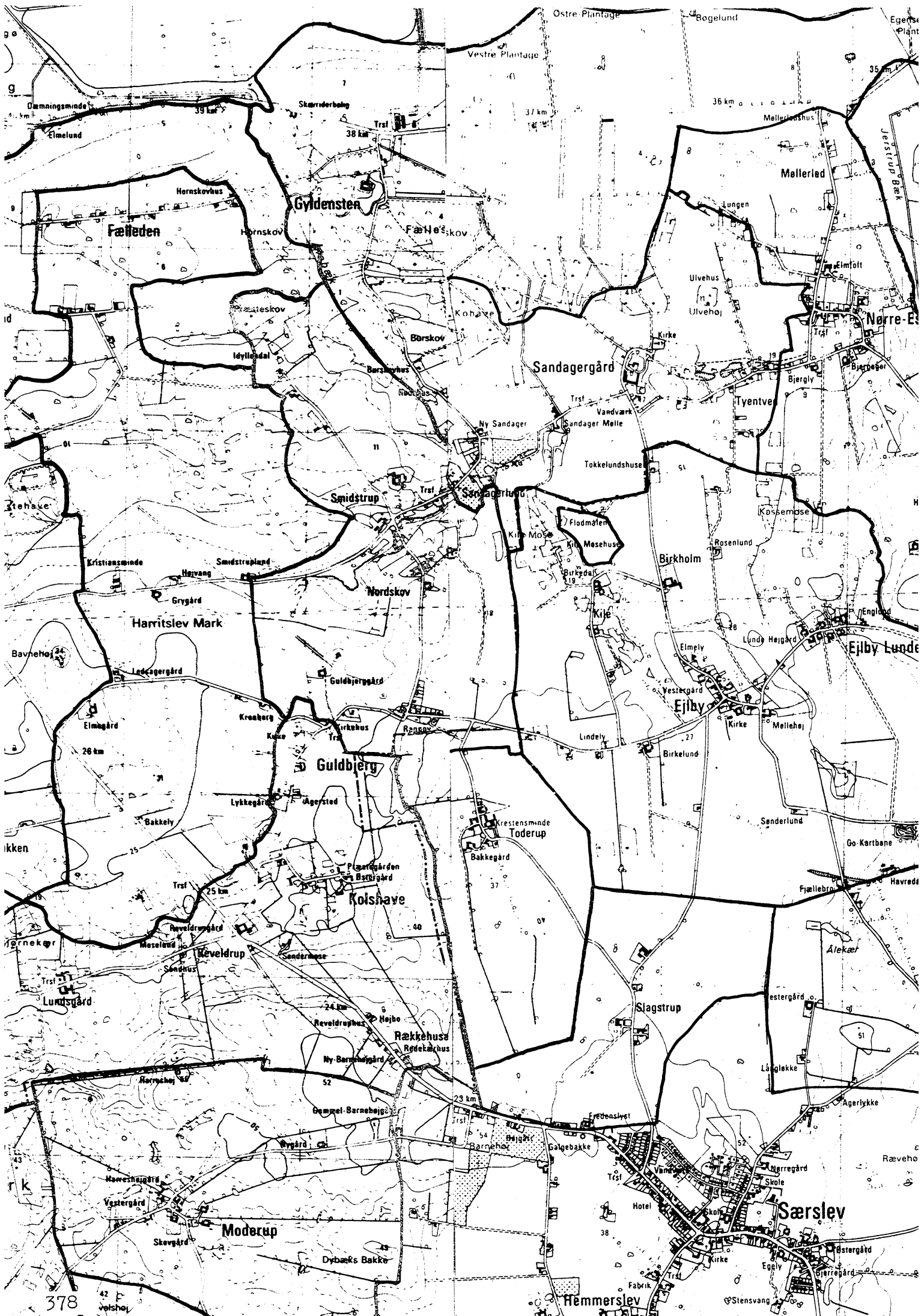
Bakkegård

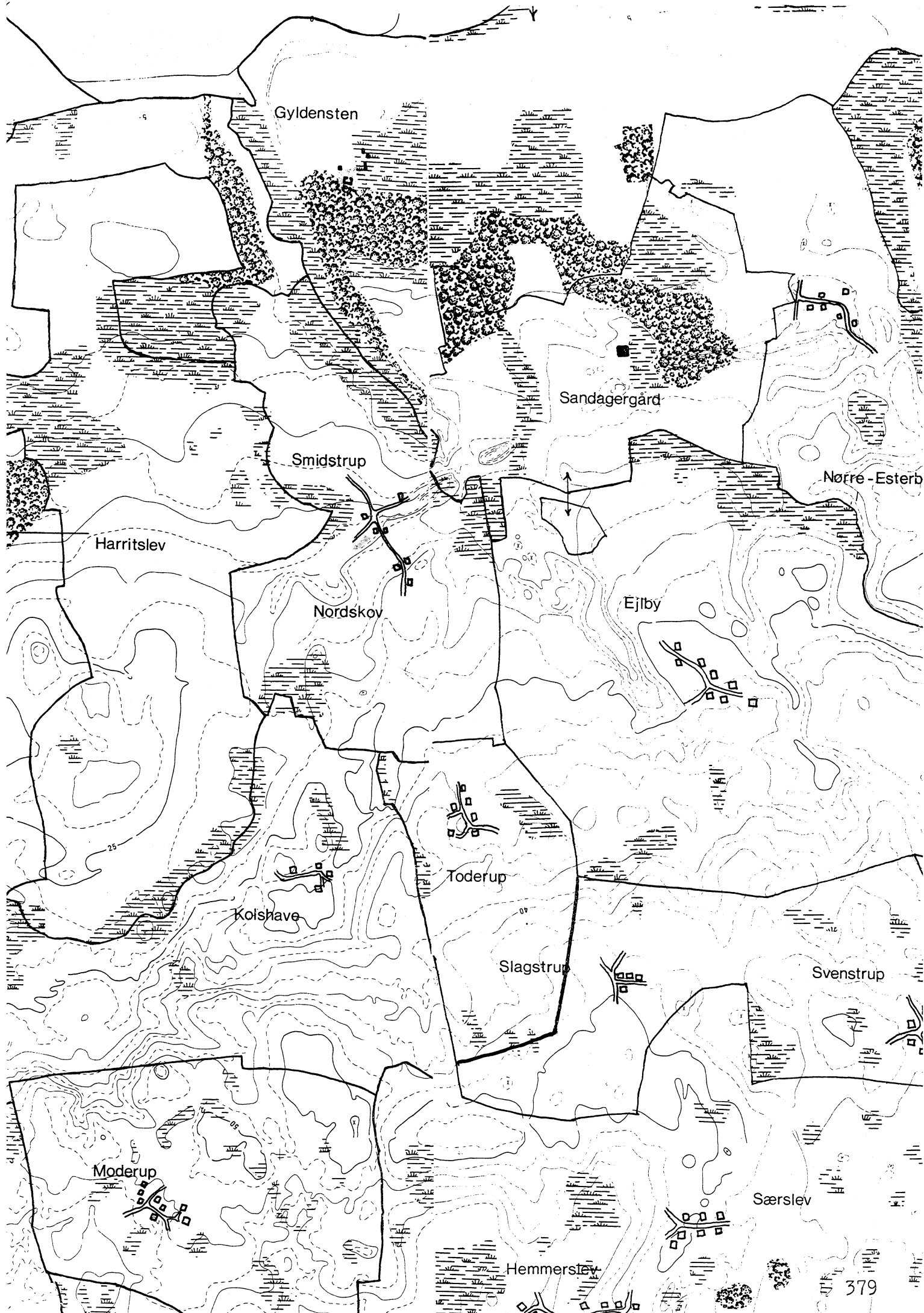
37

40

Mark

SERUP

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Navn: Serup	Navnetype: torp
----------------	--------------------

Bemærkninger: Serup er nævnt første gang 1495 i formen Seirop. Forleddet er glda. sæ, som betyder sø. Efterleddet er torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
------------------------------------	--------------------------------------

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby (!)

Gårde/huse er placeret omkring en uregelmæssig forte, hvorfra der udstrækker sig veje i tre forskellige retninger. 6 gårde/huse omkring vejen mod nord, 2 mod vest.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering
 Mod de tre resterende sider agerjord.

c. Udskiftning

år: 1801 figur: Blokudskiftning

d. Udflytning Antal: 3

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten, mod Ø og V domineret af tunneldal.

jordbund: Moræner med ferskvandstørv samt -ler og -sand.

naturlig afgrænsning: Ved mose/engarealer på tre sider og højder mod vest.

- ☐ overvejende
☒ overvejende agerjord med større indhold af mose/eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

1 gård er flyttet inden for selve landsbyen (umiddelbart syd for) og 3 gårde er udflyttet. Af ny bebyggelse er der kommet et par huse. Vejforløbet er ikke ændret siden udskiftningens tid.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Et større moseareal Serup Mose.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
-----------------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 132 ha, heraf opdyrket 1688: 56 %.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	51	37	26	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	5	7	6	5	7	7	5
Huse:							
Huse m/ jord:				1		1	8
Huse u/ jord:				1			4
I alt:	5	7	6	7	7	8	17

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(67) 1664	1	1	4	8,5
(80) 1688	1	2	2	7,2
1844	7			3,6
1903	2	3		5,2

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	30	36	55
Børn:	20	12	16
I alt:	50	48	71

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Sønøersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			3				3	
1844					7	1		
1903	5	12						

Udviklingsbeskrivelse: Af det 132 ha lille ejerlav var i 1682 opdyrket 56 %. Den forholdsvis høje opdyrkning bevirker en høj taksation i 1684, nemlig 37 tdr. htk. mod 26 tdr. i 1844.

I forhold hertil er landgildehartkornet 1664 (51 tdr.) påfaldende højt. Forklaringen kan være, at Serup har huset en middelalderlig hovedgård, hvilket ofte har betydet højere afgiftsfastsættelse. Forklaringen kan også være de rige alternative ressourcer i form af eng og sø (jf. navnet Sø-torp), som hovedgården Dallund senere har lagt (delvis) beslag på. Serup er udflyttet fra adelbyen Søndersø.

Serup havde i 1682 alm. trevangsbrug. Byen blokudskiftedes i 1801 og siden er 3 gårde udflyttet/nedlagt.

Et middelalderligt voldsted Serupvold i byens udkant (nu sløjfet) kan ikke sættes i forbindelse med de historisk kendte besiddere.

I 1495 overlod Claus Då til Ejler Bryske sin andel i Dallund hovedgård og mølle og i 2 gårde i Serup. I låsebrevet over Dallund gods 5 år senere opføres foruden de 2 gårde tillige 2 småbol "smørskyldshuse" i Serup. Disse småenheder får gårdtallet i byen til at svinge mellem 5 og 7 alt efter deres medregning eller ej. De tre øvrige gårde i byen skænkede Henrik Knudsen Gyldenstjerne o. 1500 til Sortebrødre Kloster i Odense. Inden 1627 lykkedes det dog for Dallund at samle alle 5 gårde og egaliserer byen. Bl.a. ved arvedelinger splittedes godset imidlertid totalt inden 1664. I løbet af 1700-tallet samlede Dallund atter byen og inden 1769 reguleredes byen endnu en gang og bestod herefter af 7 gårde á 5 tdr. 6 og skp. htk. Endnu i 1844 lå byen samlet under Dallund, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Fra 1511 til 1688 svinger gårdtallet mellem 5 og 7 alt efter 2 smørskylds huses medregning i gårdtallet. Inden 1769 fordeltes jorden på 7 gårde, men i løbet af det 19. århundredes anden halvdel faldt gårdtallet igen til 5.

Overgangen til selveje ledsagedes af en betydelig vækst i husmandssteder i det 19. århundredes anden halvdel fulgt op af en tilsvarende befolkningsvækst.

Byens gårde var i 1688 forholdsvis store. Byen egaliseredes allerede inden 1627 og endnu en gang i 1700-tallet.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

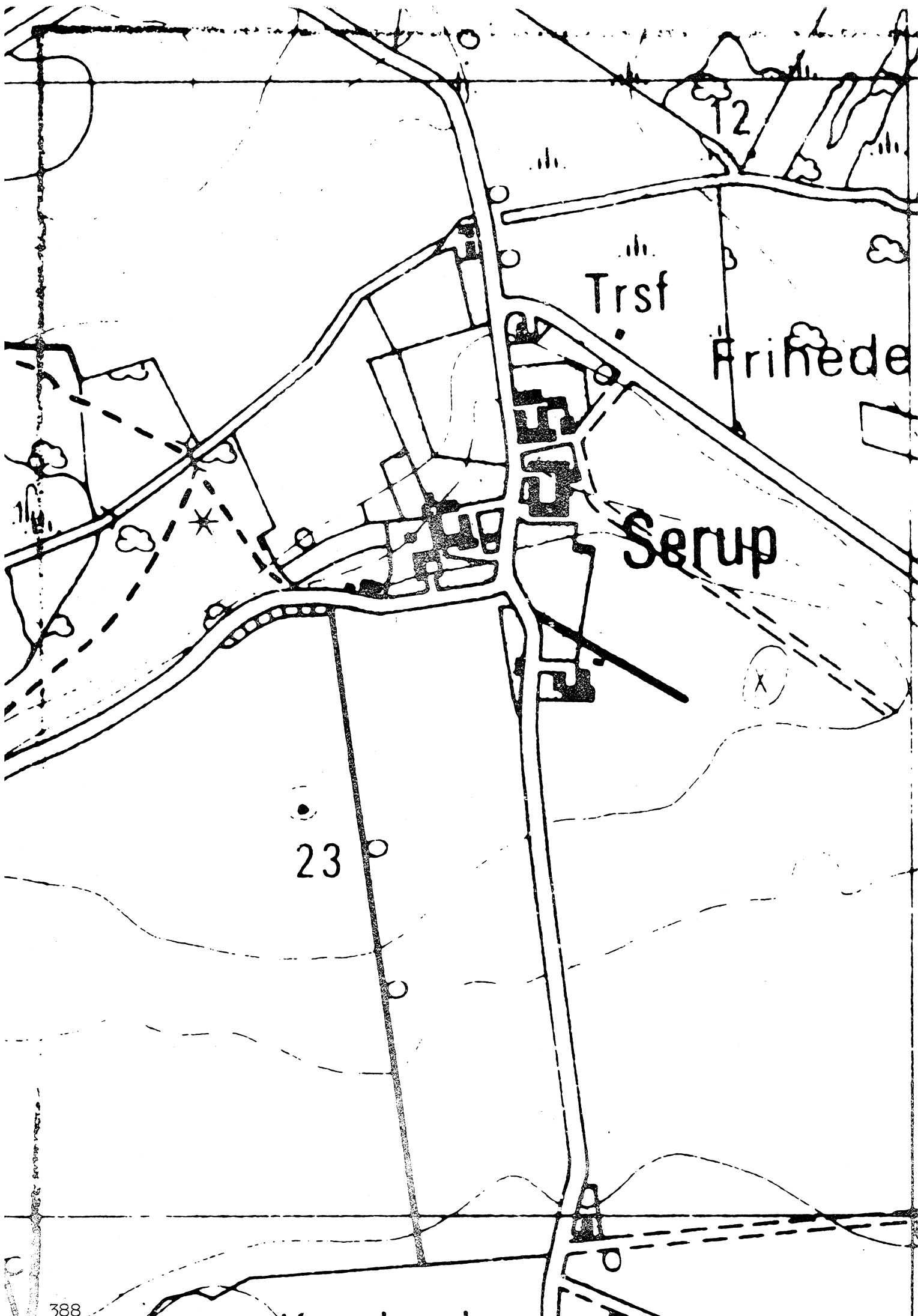
☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

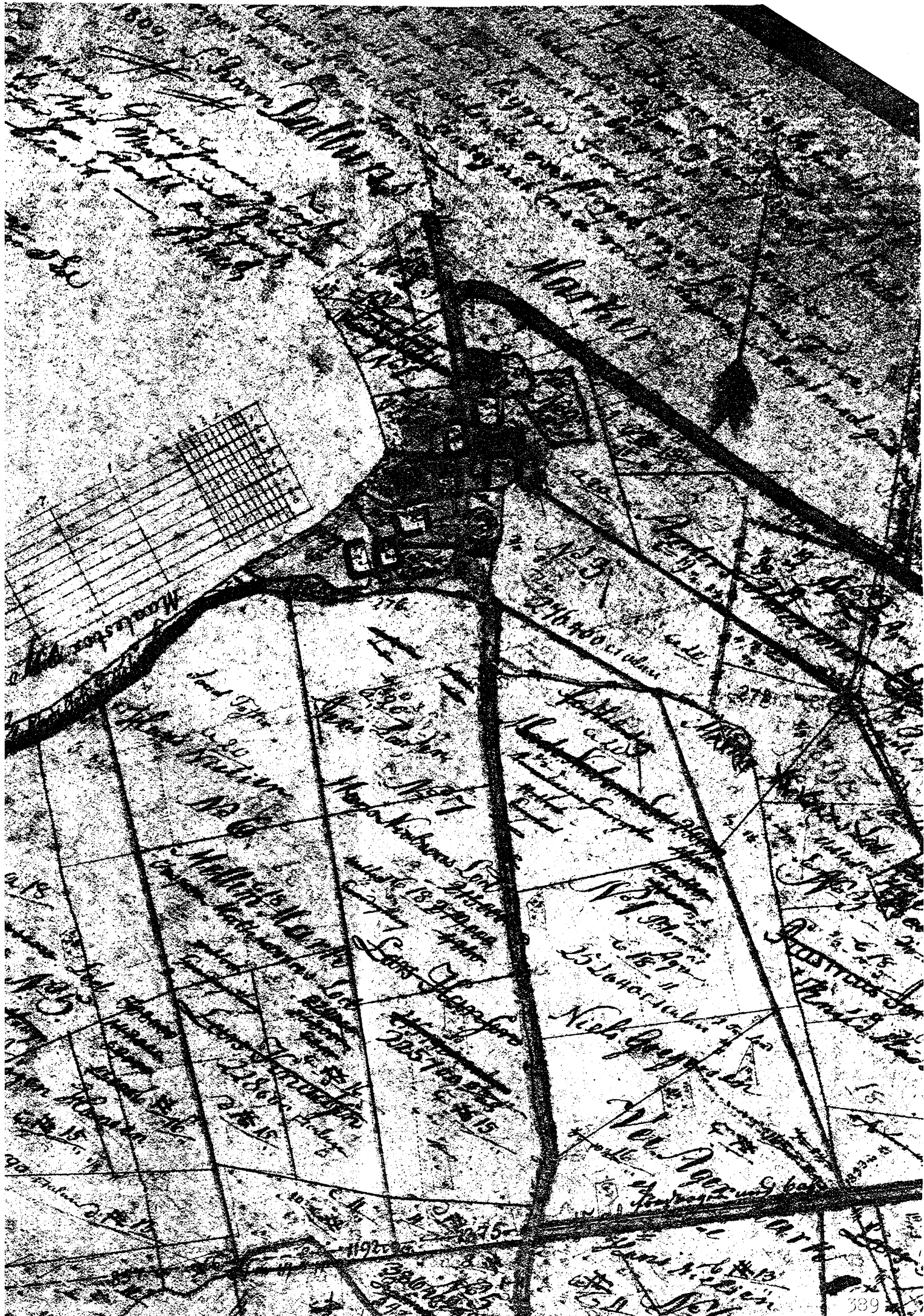
- 1) Anlægstype: Den lille udflytterby af vikingetids - middelalder navnetypen -torp er randplaceret i sit ejerlav med engorientering. Byformen er uregelmæssig vejforteby i en sluttet form.
- 2) Udviklingstype: Byen husede i middelalderen en hovedgård, men udviklingen domineredes fra senmiddelalder til 1800-tallets 2. halvdel af nabogodset Dallund, der bl.a. egaliserede byen 2 gange. Den sene overgang til selveje ledsagedes af begrænset ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og meget typeren anlægstype med en for hovedgårdsnære landsbyer karakteristisk udvikling.

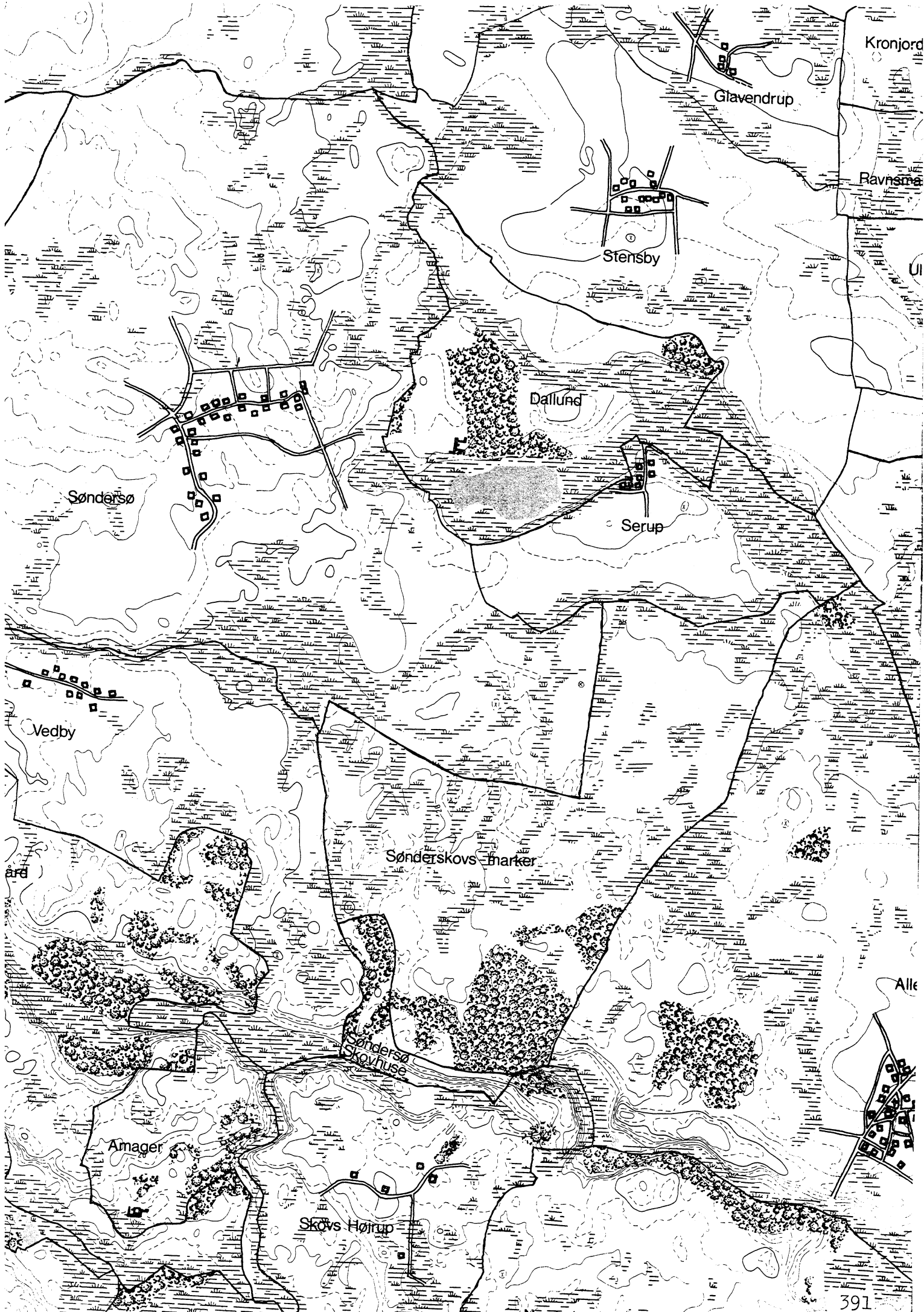
Relikt-vurdering: Stor interesse.

- 1) Bytomten er delvis bevaret.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn samt et større moseareal.
- 3) Særlige relikter:
- 4) Arkæologiske interesser: Tomten af "Serupvold", flere frilagte gårdtomter.

SØNDERSØ

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Navn: Søndersø	Navnetype:
-------------------	------------

Bemærkninger: Søndersø er nævnt første gang 1180 i formen Sundrus. Efterleddet kan være en aflydsdannelse gl'da. rus, som på svensk betyder kokasse, hob, dyng. En anden mulighed er, at efterleddet er røs(e), som betyder stendynge. Det sandsynligste er sundræ, som betyder søndre.

Anlægstype: Adelby med kirke.	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
----------------------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Husene/gårdene placerer sig henholdsvis om den VØ-gående og den SN-gående vej. Der er i alt 40 huse/gårde, og de fleste ligger ved den V-Ø-gående vej (24). I byens vestende ligger kirken for sig selv.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1800 figur: Stjerneudskiftning

Der er for ca. 1/3 af jordtilliggender tale om stjerneudskiftning, ellers er det blokudskiftningen, der dominerer.

d. Udflytning Antal: ?

- ☒ ved udskiftningen 2 gårde
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, med ekstra marg. afvandingsløb mod S.

jordbund: Moræner med forekomster af ferskvandstørv, -ler og -sand.

naturlig afgrænsning: Ejerlauget er på nær meget små strækninger afgrænset af engarealer.

☐ overvejende

☒ overvejende agerjord med større indhold af engarealer, især det syd- og østlige område.

☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

Ca. 10 af gårdbygningerne fra udskiftningskortet er tilbage. Der er kommet meget nybebyggelse til i området omkring de to gamle byveje og i det område, der ligger henholdvis S og Ø for de gamle byveje. Det gamle bebyggelsesområde udgør kun ca. 1/5 af det bebyggede område i dag, som bl.a. indeholder store skolebygninger, fabriksbygninger osv.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Byarealet udgør i dag en stor del af ejerlauget, dertil kommer 3 større frugtplantager.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 915 ha, heraf opdyrket 1688: 70 %							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	294	279	189				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1572 ¹⁾	1664	1688	1774 ²⁾	1844	1903
Gårde:	36	38	39	39	38	32	47
Huse:	4		9		+?		
Huse m/ jord:				2		15	79
Huse u/ jord:				8		11	53
I alt:	40	38	48	49	38+?	58	179
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
(45) 1664	7	13	18	7,7			
(44) 1688	9	22	8	7,1			
1844	1	31		5,2			
1903	36	9	2	3,5			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	226	288	541				
Børn:	110	154	223				
I alt:	336	442	764				

1) 1610: 5 gårde.

2) Tallet stammer øjensynlig fra 1760'erne, jf. udviklingsbeskrivelsen.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skovby	Søndersø	Søndersø

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogs hovedgårde:		Udensogs hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	1		3	5	1		34	4
1844		4			32	22		
1903	47	130				2		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 915 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 70%. Som følge heraf takseredes byen meget højt til 279 tdr. htd. mod 189 tdr. i 1844. Søndersø havde i 1682 alm. trevangs-rug. Af det oprindelig meget store ejerlav er udparcelleret udflytterbebyggelse, Serup og hovedgården Dallund. Mod syd udskilte Dallund Søndersø Skov som et hovedgårdsenemærke, der i 1664 takseredes til ikke mindre end 200 svins olden. Allerede da var angrebene på skolen imidlertid i gang. 1664-matriklen omtaler "Søndersø Skovhuse", 3 små bol og 1 hus, "bygget, hvor skoven er forhugget". I 1769 havde Dallund 4 gårde å 2 tdr. htk. i Søndersø Skov. I 1800-tallets midte opførtes avlsgården Zastrov i det tidligere skovenemærke. Søndersø stjerneudskiftedes år 1800. To gårde flyttede ud i forbindelse med udskiftningen, flere senere. Søndersø tilhørte i 1100-tallet kronen, der imidlertid senere må have afstået den. I 1537 lå der i byen kun 1 selvejergård og 1 hus under kronlenet Rugård. Byen husede i 1400-tallets 2. halvdel en væbnergård, men besiddelsesforholdene var i øvrigt meget spredte. I 1405 skænkede Zabel Kirkendrup to gårde i syd til en messe i Vor Frue Kirke i Nyborg. Ved et skifte i Ulfeldt familien i 1383 optræder 1 gård i syd. Via flere mellemlid havde den i 1474 hos Bent Bille. Ved skiftet efter Bent Billes hustru, Emegård Frillesdatter, optræder yderligere en gård i syd. Skt. Hans Kloster i Odense erhvervede 1 gård i senmiddelalderen. Byen domineredes dog på dette tidspunkt af egnens godser. Enggård (Gyldensteen) besad i 1520 3 gårde, Margård i 1499 en enkelt gård, mens Dallund naturligt nok lå i spidsen med 11 gårde år 1500. O 1627 var Dallunds andel øget til 19 gårde (foruden 1 gård i Søndersø Skov). I midten af 1600-tallet opløstes godset imidlertid for alle vinde og i 1664 mærkes som lodsejere især Langesø (7 gårde) og Margård (4 gårde). Omkring 1770 havde Dallund atter samlet 26 gårde, mens 6 gårde lå under Margård. Også disse erhvervedes imidlertid af Dallund, der endnu i 1844 holdt hele byen samlet. Overgangen til selveje var afsluttet inden 1903. Fra 1511 til 1700-tallets slutning svinger gårdtallet mellem 36 og 39, formentlig på grund af en række småbol på grænsen til gårdklassen. Blandt de 39 gårde i 1664 var således 4 bol på 2-3 tdr. htk. I forbindelse med lodsejervis egaliseringer inden 1770 nedsattes gårdtallet til 32. Overgangen til selveje ledsages af en voldsom bebyggelsesvækst, der sprænger landsbyrammerne og giver Søndersø bymæssig karakter. Gårdene var i 1688 af forholdsvis stor gennemsnitsstørrelse. Byen egaliseredes inden 1770.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

- 1) Anlægstype: Den meget store kirke-adelby er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Af det oprindelige ejerlav er senere udskilt og udflyttet torpen Serup, hovedgården Dallund og Dallunds skovenemærke. Søndersø byform er en regulær og sluttet udgave af den almindelige slynget-vejby type.
- 2) Udviklingstype: Byen ejedes i 1100-tallet af kronen og husede i sen-middelalderen et vælnergods. I nyere tid blev landsbyens skæbne knyttet til nabohovedgården Dallund, der imidlertid først i løbet af 1700-tallet opnåede enebesiddelse i byen. Søndersø reguleredes som følge heraf. Overgangen til selveje forløb sent, men ledsagedes til gengæld af en voldsom bebyggelses- og befolkningsvækst, der gav landsbyen bymæssig karakter.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren anlægstype, der dog imponerer ved ejerlavets størrelse. Byens senere udvikling afspejler en række vigtige bebyggelseshistoriske trin.

Relikt-vurdering: Mindre interesse.

- 1) Bytomten er opløst og nybebygget.
- 2) Kulturlandskabet er præget af parcelhusbebyggelse.
- 3) Særlige relikter: Kirken.
- 4) Arkæologiske interesser: Enkelte frilagte gårdtomter.

Søndersø

Skole 16 km

Kno

39

VEDBY

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Navn: Vedby	Navnetype: By
--------------------	----------------------

Bemærkninger: Vedby er nævnt første gang 1387 i formen Wytby. Forleddet er gl'da. with, som betyder skov. Efterleddet er by, gl'da. by, som betyder landsby.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
---------------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
-----------------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

De 11 gårde/huse ligger fordelt langs den V-Ø-gående vej, således at de fleste bebyggelser ikke har nogen genbo. Midt ligger der syd for vejen et gadekær.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ ågerorientering ☐ skovorientering ☒ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1801 figur: Stjerne-/blokudskiftning
 På grund af ejerlaugets form har en fuldt gennemført stjerneudskiftning været praktisk umuligt.

d. Udflytning Antal: 2

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat/kuperet, sletten, med ekstra marg. afvandingsløb mod V og tunneldal mod S.

jordbund: Moræneler med forekomster af ferskvandstørv, -ler og -sand.

naturlig afgrænsning: Mod alle 4 verdenshjørner af engarealer.
 Regulerede skelforhold mod Margård.

- ☐ overvejende
☒ overvejende agerjord med større indhold af eng- og vådområde.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

1 gård er flyttet inden for landsbyen og 2 gårde er udflyttet. 3 huse er kommet til. Veje og gadekær som på udskiftningens tid.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 269 ha, heraf opdyrket 1688: 50 %							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	109	66	57				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1572 ¹⁾	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	11	11	11	11	11	11	13
Huse:	1		1		+?		
Huse m/ jord:						4	13
Huse u/ jord:						1	1
I alt:	12	11	12	11	11+?	16	27
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
(82) 1664	1		1		9		9,9
(64) 1688	2		9				6,0
1844			11				5,0
1903	9		4				3,5
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:	60		83		112		
Børn:	31		25		50		
I alt:	91		108		162		

1) 1610: 1 gård.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Sønderød	Sogn: Sønderød
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							11	1
1844	11							5
1903	12	14			1			

Udviklingsbeskrivelse: Af det 269 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 50 %. Den forholdsvis lave opdykningsgrad er i overensstemmelse med Vedbys placering på overgangen til skovbygden (jf. navnet, hvis betydning er skovby). Byen takseredes i 1688 til 66 tdr. htk. mod 57 tdr. i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet 1664 påfaldende højt.

Byen havde i 1682 alm. trevangsbrug. Fra det oprindelige ejerlav, der har været naturlig afgrænset til alle sider, er hovedgården Margård (nævnt 1. gang 1314) udskilt i den sydlige skovrige del. Ejendommeligt nok regnedes Margård senere til Veflinge sogn. I 1664 omtales det, at der til byen hører skov til 72 svins olden, hvoraf halvdelen er regnet under Margårds takst. O. 1800 synes Vedbys skovdel at være forsvunden. Vedby stjerneudskiftedes i 1801 og siden er 2 gårde flyttet ud.

I 1499 ejede Margård 8 gårde (heraf de 7 egaliserede) samt et lille bol "smørskyldshus" i Vedby. Af de resterende gårde tilhørte de 2 v. 1500 Ermegård Frillesdatter, hvis husbond Bent Bille i 1474 forlenede dem ud til velbyrdig Poul Jepsen. En treje og sidste gård lå i 1520 til Enggård (Gyldensteen). I 1664 var Margårds andel blevet reduceret til 4 gårde foruden halvparten i 3 andre, men i løbet af det følgende århundrede samlede Margård atter gods, således at hovedgården i 1771 besad 9 egaliserede gårde samt 3 huse. Overgangen til selveje var for gårdenes vedkommende afsluttet i 1844.

Antallet af gårde er uforandret fra 1511 til 1844 og stiger herefter svagt i forbindelse med overgangen til selveje. Husene spiller en forholdsvis lille rolle i byen, men antallet vokser dog i betydeligt omfang fra 1844 til 1903, ligesom befolkningstilvæksten for perioden 1787-1901 som helhed har normalt omfang.

Gårdene var i 1688 af normal størrelse. Hovedparten af byens gårde var allerede egaliserede i 1499 og i 1700-tallet egaliseredes byen på ny.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

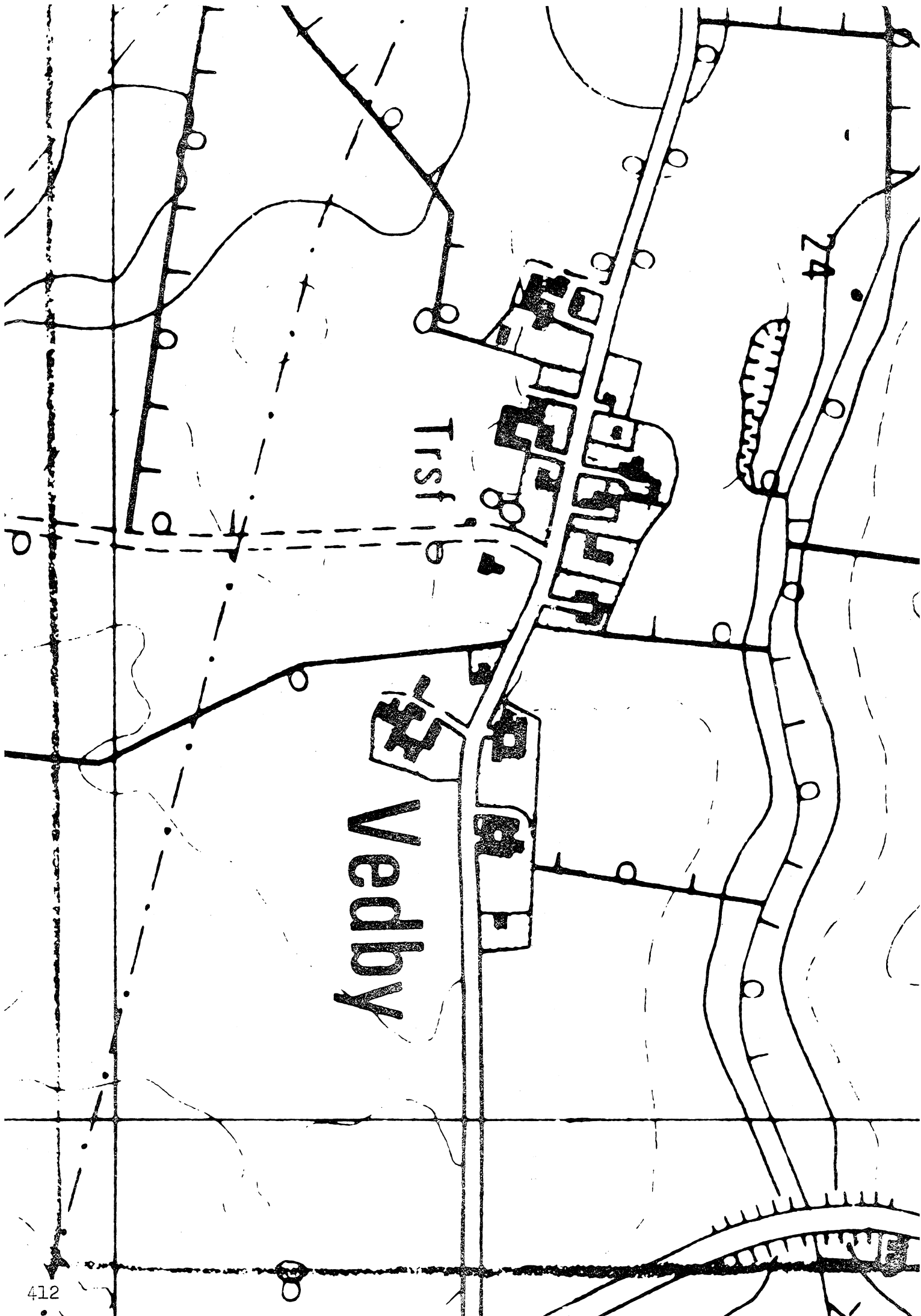
☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

- 1) Anlægstype: Den lille adelby af vikingetidsnavneendelsen -by er rand-placeret i sit ejerlav og orienteret langs en bæk. Af det oprindelige ejerlav er hovedgården Margård udskilt. Vedbys bytomt er af slynget-vejby typen i en regelmæssig og sluttet form.
- 2) Udviklingstype: Byen var i senmiddelalder knyttet til nabogodset Margård og fremstår allerede som egaliseret i 1499. Efter en delvis op-splitning af besiddelsesforholdene i 1600-tallet, lykkedes det atter for Margård at samle størsteparten af byen i 1700-tallet. Byen egaliseredes på ny inden 1771. Overgangen til selveje ledsagedes af ekspansion i normalt omfang.

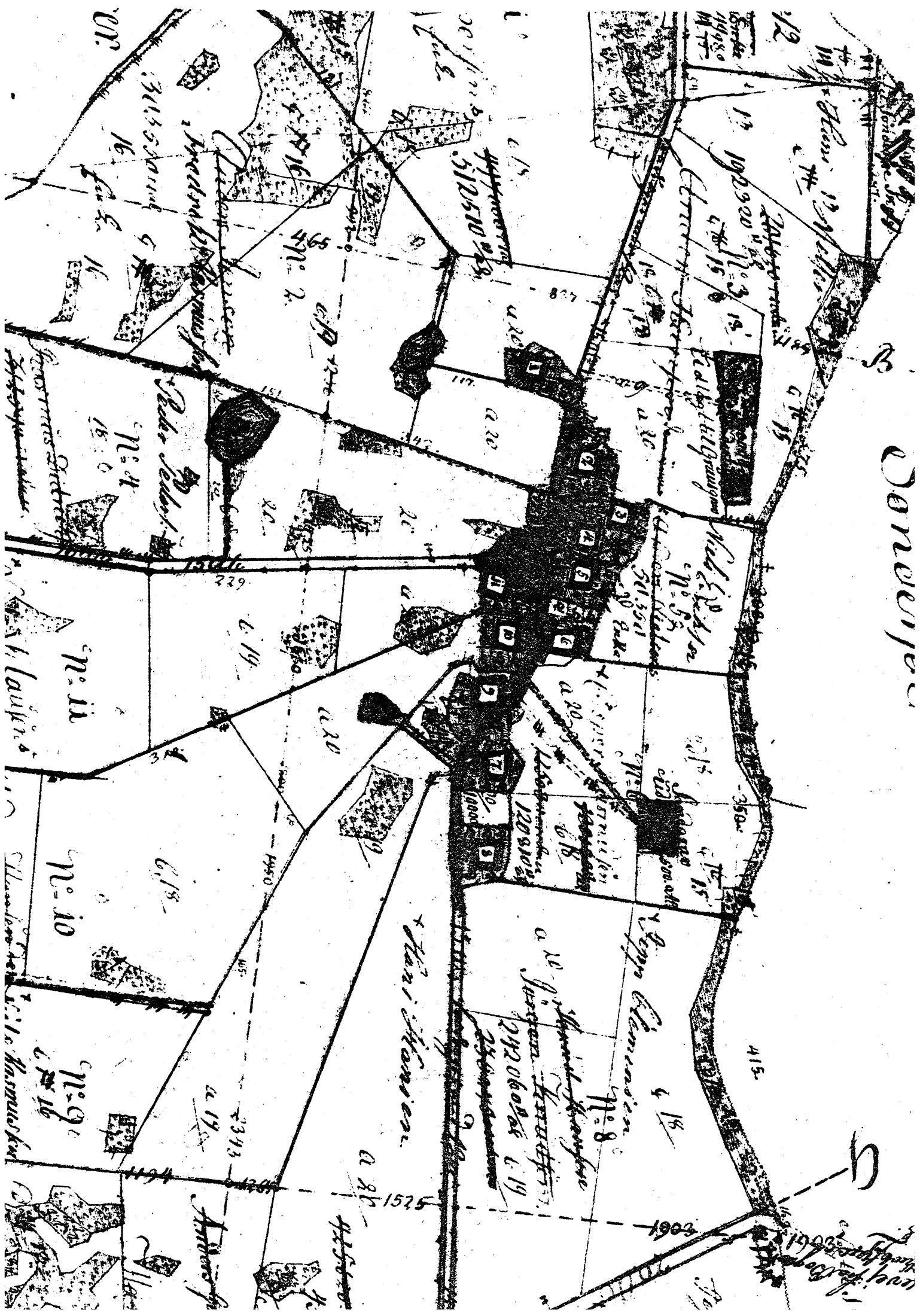
Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren anlægstype med karakteristisk udvikling for en hovedgårdsnær landsby.

Relikt-vurdering: Interesse.

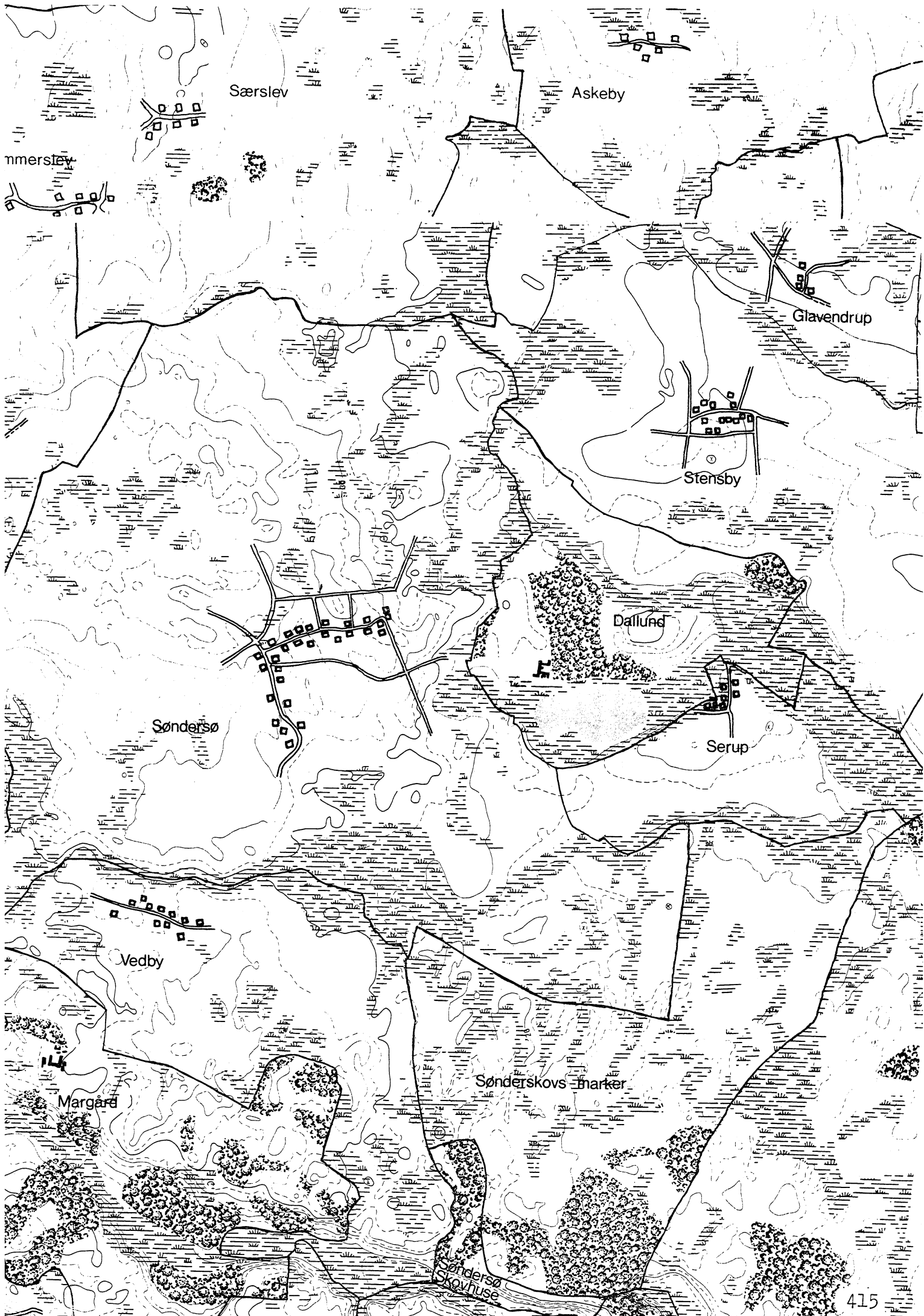
- 1) Bytomten er delvis bevaret, men har mistet sit sluttede præg.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret enkelte udskiftningshegn samt et større moseareal.
- 3) Særlige relikter:
- 4) Arkæologiske interesser: 1-2 frilagte gårdtomter.

Concepcion

ØRRITSLEV

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Navn: Ørritslev	Navnetype: lev
--------------------	-------------------

Bemærkninger: Ørritslev er nævnt første gang i 1415 i formen Yrieszløff.
Forleddet er muligvis mandsnavnet gl̥da. Iuris. Efterleddet er lev, gl̥da.
lef, som formentlig betyder arvegods.

Anlægstype: Adelby	Anlæggesetidspunkt: Overgangen vikingetid/middelalder
-----------------------	--

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby.

Gårdene/husene placerer sig omkring en fortelignende plads og et gadekær.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1786 figur: Stjerneudskiftning.
 2/3 af jordtilliggendet er stjerneudskiftet, resten blokudskiftet.

d. Udflytning Antal: 2

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3 + 1 sås årligt

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten.

jordbund: Moræneler med enkelte små forekomster af postglacialt ferskvands-
 ler og -sand.

naturlig afgrænsning: Kun mod nord af engarealer.

- ☐ overvejende
☒ overvejende agerjord med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

1 gård er flyttet fra den gamle landsbykerne til umiddelbart syd for og udvider dermed landsbyen. 2 gårde er udflyttet. Ikke nogen nyere bebyggelse.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 310 ha, heraf opdyrket 1688: 80 %

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	86	89	71	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572 ¹⁾	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	13	13	13	13	13	15	15
Huse:			2		+?		
Huse m/ jord:						11	11
Huse u/ jord:						3	3
I alt:	13	13	15	13	13+?	29	29

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(54) 1664	3	7	3	6,6
(46) 1688	3	7	3	6,8
1844	8	7		4,5
1903	9	5	1	4,5

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	66	106	99
Børn:	22	56	21
I alt:	88	162	120

1) 1610: 10

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			3				10	2
1844	12	7			3	2		5
1903	15	14						

Udviklingsbeskrivelse: Af det 310 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 80 %. Presset på agerjorden fremgår også af, at byen nok havde trevangsbrug, som typisk for sletten, men desuden havde en fjerde vang, der anvendtes årligt. Som følge heraf takseredes byen i 1684 ret højt til 89 tdr. htk. mod 71 tdr. i 1844.

Det er muligt, at Ullerup skal opfattes som en udflytterby til Ørritslev. Ullerup regnedes til Skamby sogn (i Skam herred), men hørte alligevel under Rugård len (Skovby herred). Vest for Ørritslev vidner marknavne på Tårup om en nedlagt torpbebyggelse. Tårup synes at eksistere endnu i 1471.

Ørritslev stjerneudskiftedes i 1786, og siden er 2 gårde udflyttet. I 1427 stiftede Sten Basse et vikarium i Nyborg kirke af bl.a. 2 gårde i Ø.

Dalum Kloster besad i 1533 en enkelt gård, ligesom der i 1537 hørte en fæstegård under kronlenet Rugård. Byen domineredes imidlertid af adelige besiddelser, hvoraf i 1664 kan fremhæves Margård med 3 gårde og 2 huse. Inden 1769 havde den indensogns hovedgård Dallund samlet 5 gårde i Ø, men besiddelsesforholdene forblev overraskende spredte. Sidst i 1700-tallet besad Sandagergård 3 gårde, Margård 2 gårde, Harritslevgård og Langesø hver 1 gård. I 1844 var overgangen til selveje langt fremskredet, omend Dallund og Margård stadig beholdt en del fæstegods. I 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Antallet af gårde er uforandret 13 fra 1511 til 1774 og stiger herefter svagt i forbindelse med overgangen til selveje, ligesom hustallet vokser i betydeligt omfang frem til 1844. Herefter går udviklingen imidlertid i stå og en stor del af befolkningsforøgelsen fra 1787 til 1845 går igen tabt inden 1903.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store, byen synes aldrig egaliseret.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype: Den middelstore adelby af før-vikingetids navneendelsen -lev er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. En torp, Tårup, synes nedlagt, evt. indflyttet efter 1471. Byformen er uregelmæssig vejforteby i en ret kompakt form.

2) Udviklingstype: Byens besiddelsesforhold forblev spredte, og udviklingen formede sig i det hele trægt. Ekspansionsfasen i forbindelse med overgangen til selveje var allerede afsluttet i 1844.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Landsbytomten er delvis bevaret, men har dog mistet en del af sit sluttede fortebys præg.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret nogle udskiftningshegn.
- 3) Særlige relikter:
- 4) Arkæologiske interesser: Tomten af Tårup, samt enkelte frilagte gårdtomter.

Gulleshøj
40

Ørritslevgård

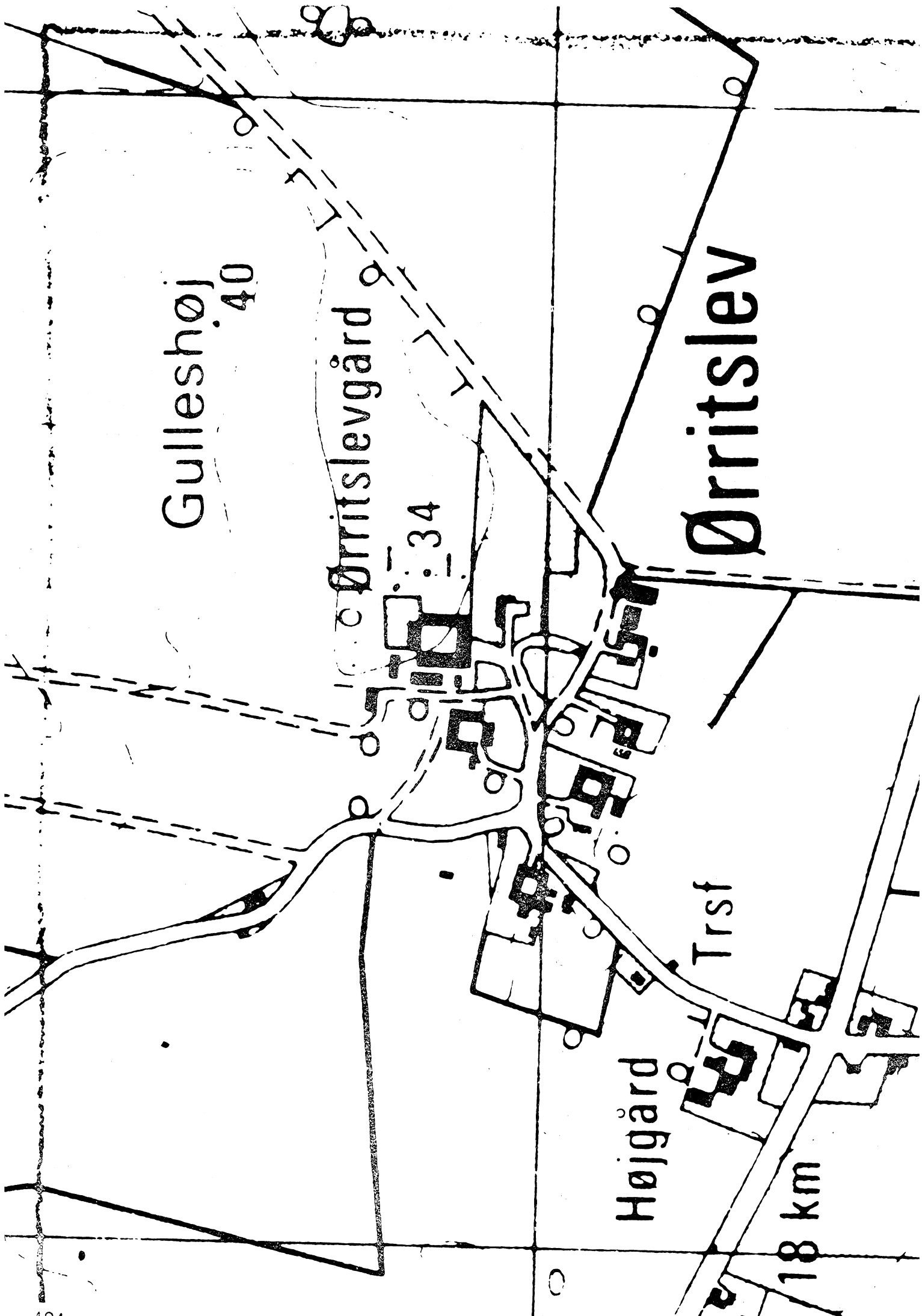
34

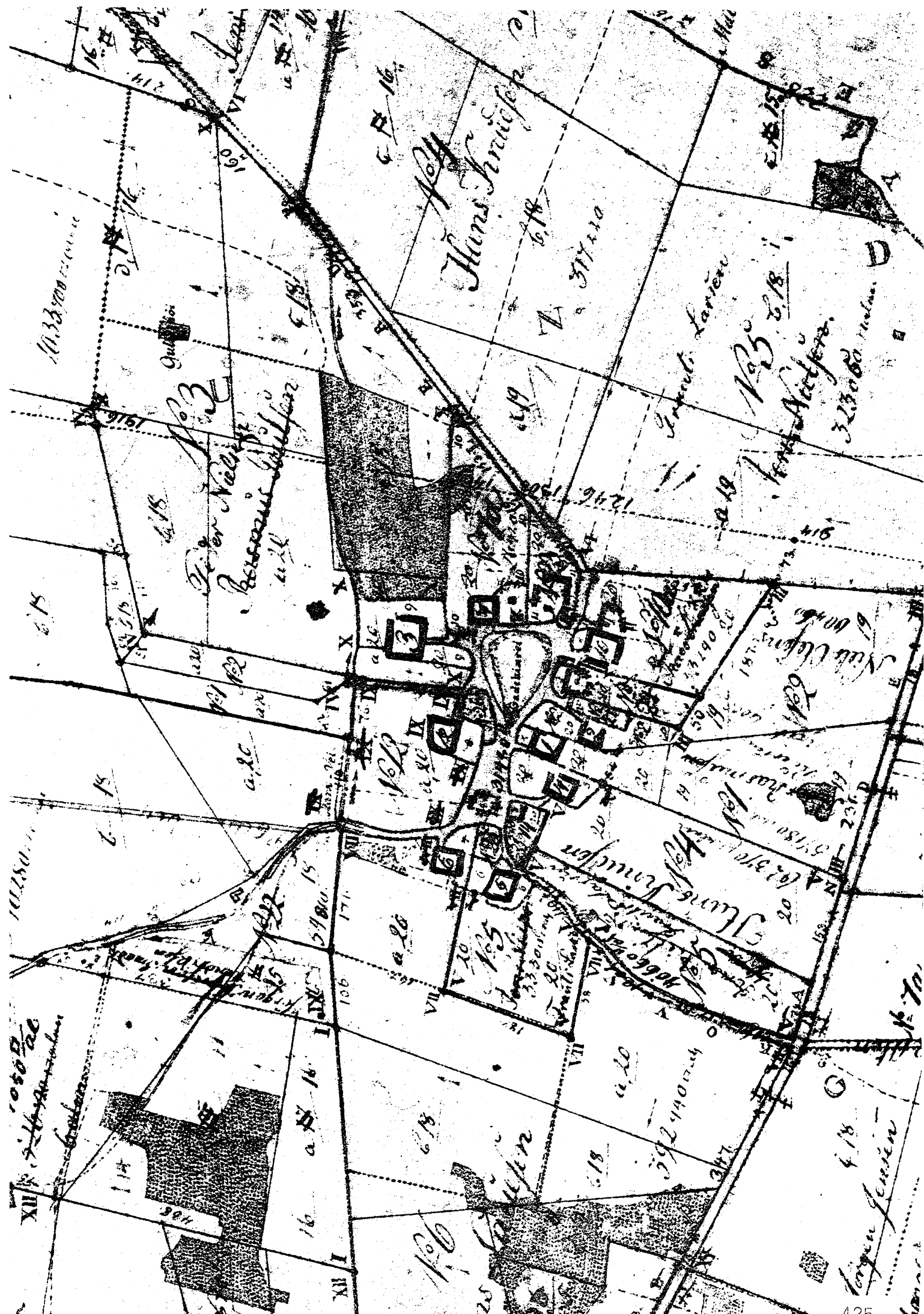
Ørritslev

Trst

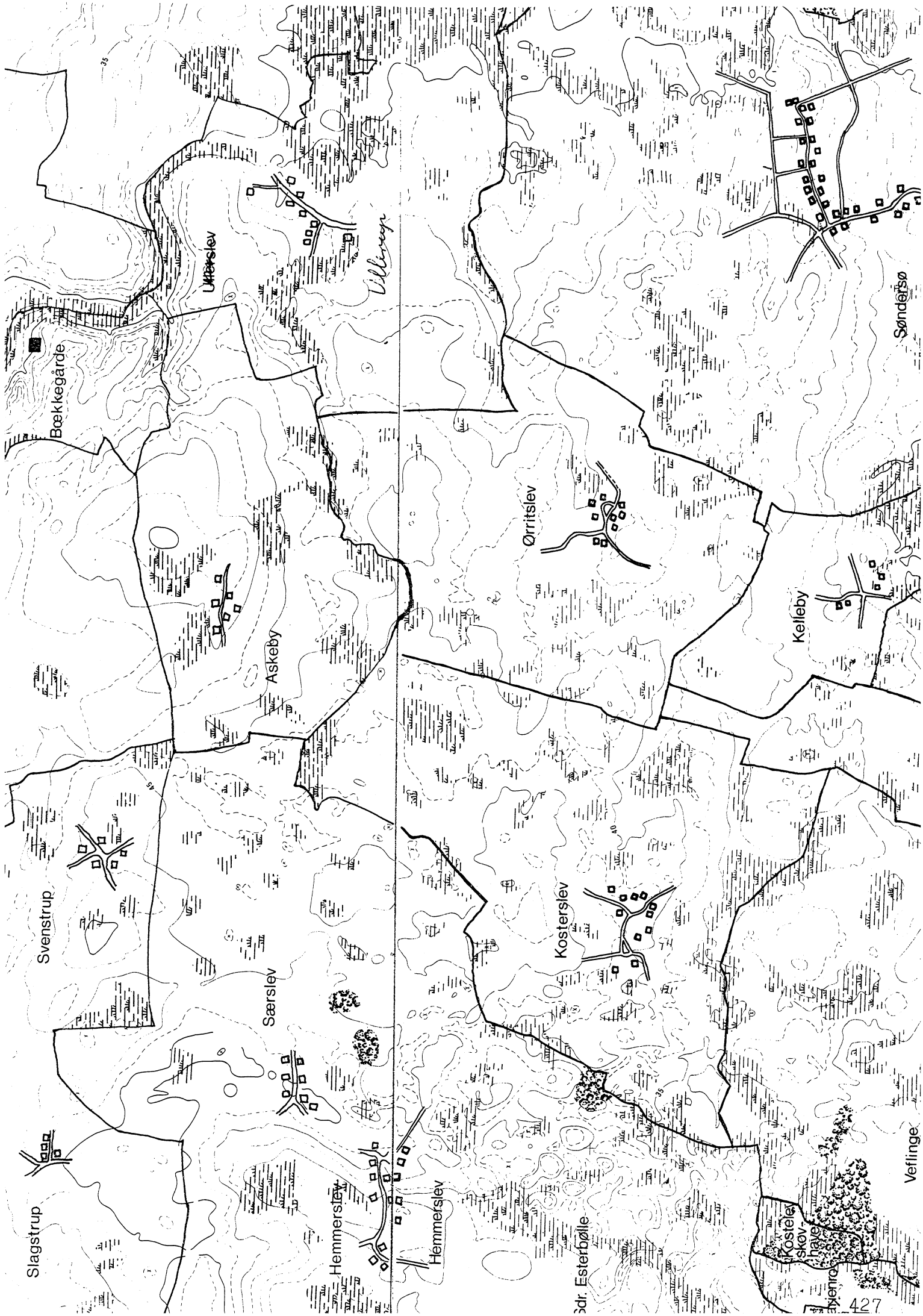
Højgård

18 km

HEDEBOERNE

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Sønderød	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Navn: Hedeboerne	Navnetype: "bod"
-------------------------	-------------------------

Bemærkninger: Hedeboerne er nævnt første gang i 1571 i formen Hie booe. De ældste former tyder på en sammensætning af navneordene hede og bod. I nyere tid opfattes navnet som en form af indbyggerbetegnelsen hedebo.

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
-------------------------------	--

Bemærkninger: En rydningsby er en landsby som er anlagt efter forudgående skovrydning på stedet.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten

Skovbygd. Gårdene ligger med op til 400 m's afstand.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☐ agerorientering ☒ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: ? figur:

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem:

rotation:

vangeantal:

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vissenbjerg.

jordbund: Moræneler med en del små forekomster af ferskvandsdynd.

naturlig afgrænsning: Stort set! Består af usammenhængende vådområder og højdedrag.

- ☐ overvejende
☐ overvejende med større indhold af
☒ blandingsøkonomi med ager, skov og eng.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Kun "Skaderod" er flyttet.

Vejsystemet er intakt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med
mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Ressourceområdet er i dag præget af frugtplantager, enkelte skovpartier, samt meget ringe bebyggelse.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal:							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	13	15	Gd.htk.: 13	Gd.htk.: 13			
Bebyggelsesenheder:							
		1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		2	3	3	3	2	2
Huse:		1			5		
Huse m/ jord:						1	5
Huse u/ jord:							2
I alt:		3	3	3	8	3	9
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
(67) 1664	2	1		4,3			
(100) 1688	2	1		5,0			
1844		2		6,5			
1903		2		6,5			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	21						
Børn:	16						
I alt:	37						

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			3					
1844	2	1						
1903	2	7						

Udviklingsbeskrivelse: Den lille bebyggelse Hedeboerne har karakter af en koloni af skovbol opført i stærkt kuperet skovbygdområde formentlig i Rugård lens skovenemærke. I hvert fald opføres under Rugård len i 1537 4 kronfæstere "På Heden". Gårdene benævnes fra 1571 med den samlende betegnelse "Hedebo(er)". Endnu o. 1800 rummede ejerlavet en del skov og mange små engstrækninger og havde da afgivet plads til yderligere et antal enestegårde: Skaderød, Fuglebjerglund og Lille Trolddal.

De 3 gårde i Hedeboerne takseredes i 1688 til 15 tdr. htk., svarende til et gårdhartkorn på 13 tdr. i 1844. Gårdene har formentlig ikke haft egentligt dyrkningsfællesskab og følgelig kendes ej heller nogen udskiftning.

Endnu i 1664 lå samtlige gårde under Rugård len, og de ydede da alle af nyopdyrkede jorder på heden og fælleden. Overgangen til selveje forløb tidligt, og i 1806 fremhævedes selvejer Guldbrandsen i Hedeboerne for at have udgrøftet og udtørret en mose på 20 tdr. land og dermed gjort den brugbar til tørveskær.

Antallet af gårde faldt fra 3 til 2 imellem 1787 og 1844, medens hus-tallet ekspanderede stærkt fra 1844 til 1903.

Gårdene var i 1688 forholdsvis små, som det er typisk for skovbygden, og bebyggelsen havde et egaliseret præg.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

- 1) Anlægstype: Den lille rydningsby er opstået i senmiddelalderen som en løst opbygget koloni af skovbol i Rugård lens skovenemærke.

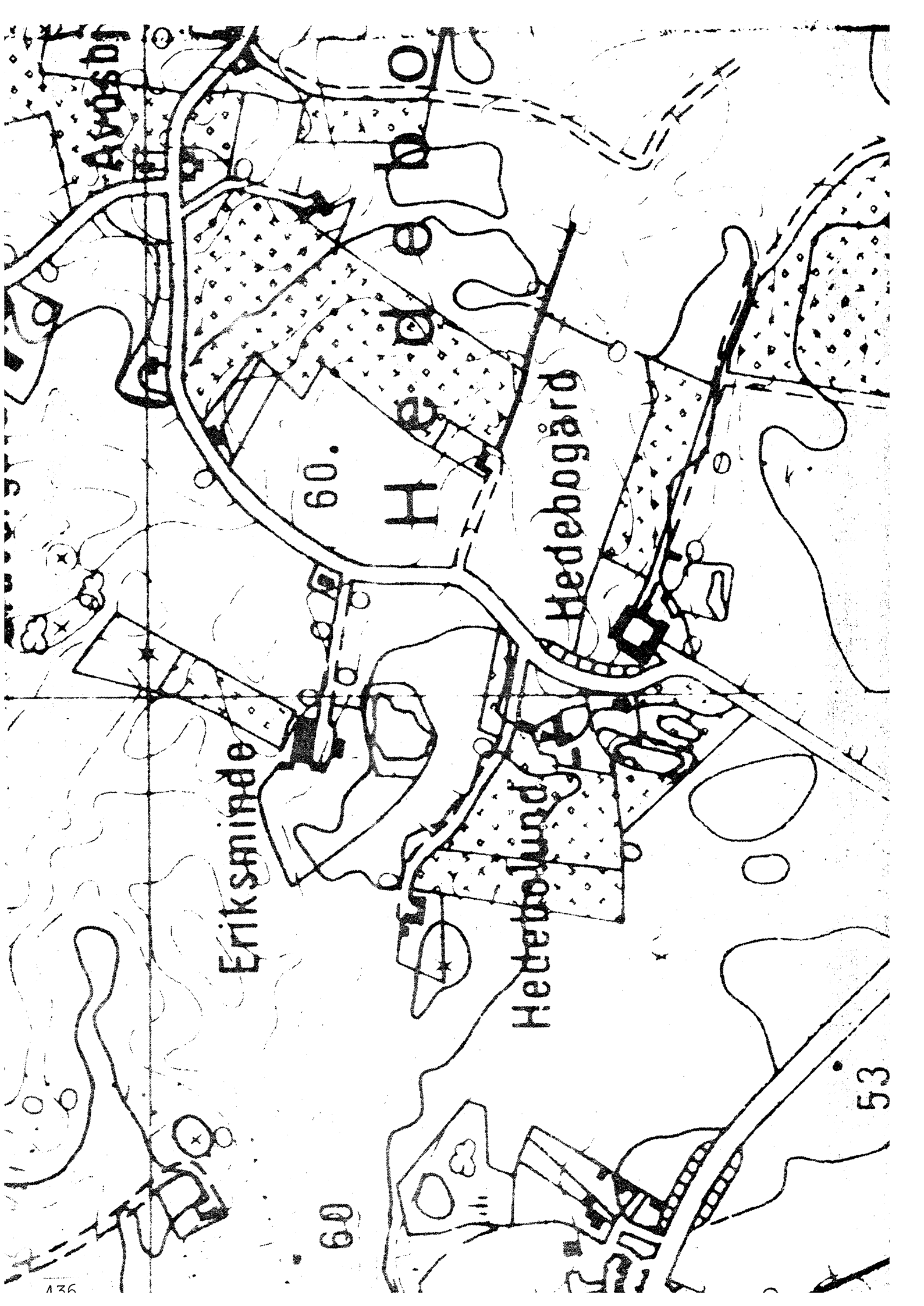
Der er hverken, hvad bytomt, dyrkningsfælleskab eller ejerlav angår, tale om en landsby i egentlig forstand.

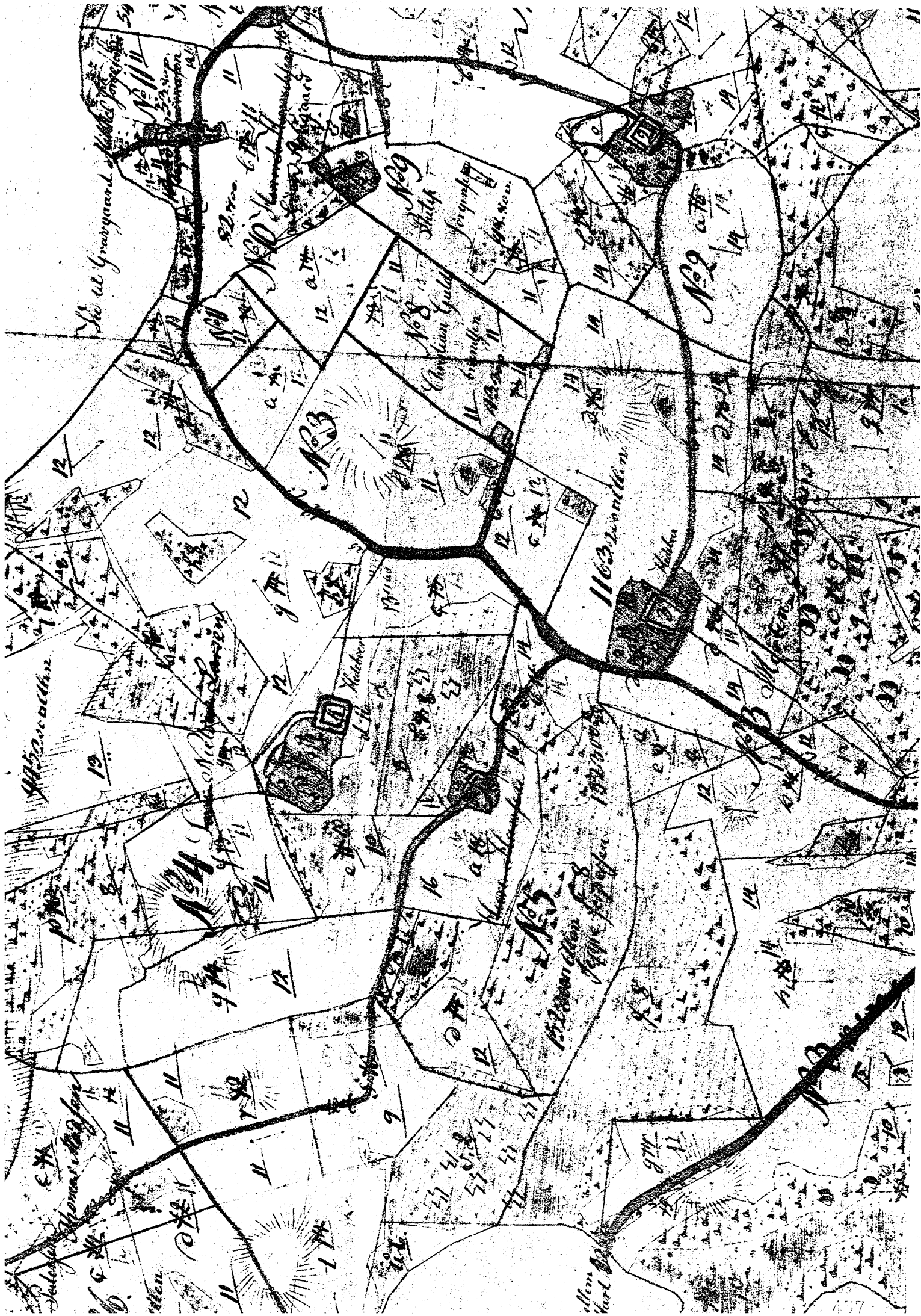
- 2) Udviklingstype: "Byen" forblev under Rugård len indtil en tidlig overgang til selveje i 1700-tallets 2. halvdel, der fulgtes af bebyggelsesekspansion i begrænset omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren skovbygd-bebyggelse, der imidlertid ikke er nogen landsby i egentlig forstand.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) "Bytomten" er for så vidt velbevaret, men består nu af blot 2 gårde der er isoleret beliggende.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret enkelte skovpartier.
- 3) Særlige relikter:
- 4) Arkæologiske interesser: Tomten af enestegården Skaderod.

Langesø

Morud
gård

Vester
Morud
gårde

Morud Skov

Store og Lille
Købeskov

Morud

Store Travn

Elverud

Lille Travn

Store og Lille Himmerstrop

Jägerd

Hedegård

Bangård

Skovboerne
Fuglebjerglund

Venterløkke

Rugård

Sasseland

Vjerne

Elvedgård

St. Trolddal

Gravgård

Skovboerne

HØVED

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Navn: Høved	Navnetype:
--------------------	------------

Bemærkninger: Høved er nævnt første gang 1402 i formen Høthed. Høved er en form af glda. høfth, som i nuværende fynsk betyder forpløjning.

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
-------------------------------	--

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten

Skovbygd. De 3 gårde ligger i den sydligste ende af ressourceområdet.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Randbyspræget skyldes ejerlavets formindskelse ved Elvedgårds ekspansion.

c. Udskiftning

år: ? figur:

d. Udflytning

☐ ved udskiftningen

☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem:

rotation:

vangeantal:

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten.

jordbund: Moræneler.

naturlig afgrænsning: Ja, undtagen mod Elvedgård.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager, eng og skov.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

1 gård eller 33 % er forsvundet, hvorved den falder uden for definitionen på en landsby. Den er i øvrigt velbevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

Ingen anden bebyggelse end de to gårde. Mindre skovparti bevaret mod V.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 41 ha o. 1800. Dyrket areal 1682: 52 ha							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	33	18	11	Gd.htk.: 12			
Bebyggelsesenheder:							
		1572	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:		5	3	4	2	2	2
Huse:		1	1		4		1
Huse m/ jord:							
Huse u/ jord:				1			
I alt:		6	4	5	6	2	3
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
(67) 1664			3	11,0			
(50) 1688	2	2		4,5			
1844	1	1		5,5			
1903		2		6,0			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	27	20	26				
Børn:	7	5	15				
I alt:	34	25	41				

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	Selvejere:							
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							3	
1844	2							
1903	2	1						

Udviklingsbeskrivelse: Omkring 1800 var ejerlavets størrelse kun 41 ha, og bebyggelsen bestod kun af 2 gårde, der ikke lå i dyrkningsfællesskab - i hvert fald ses bebyggelsen ikke udskiftet.

At ejerlavet er formindsket siden 1682 fremgår af, at alene det dyrkede areal da udgjorde 52 ha, og vi må i denne skovbygdegn regne med en lav opdyrkningsprocent, omend det i 1664 noteres, at skoven til Høved nu er ganske afhugget.

Formindskelse af ejerlavet fremgår da også af gårdtallet og hartkornstallets fald fra 1688 til 1844. Årsagen til faldet er ligeledes let at udpege, nemlig Elvedgårds ekspansion. Allerede i 1664 noteres det, at et husmandssted under Elvedgårds takst tilform har været Høveds mølle, og i 1734 noteres det, at en løkke fra en gård og Høved er lagt under Elvedgård. Alligevel optræder i Elvedgårds jordebog fra 1773 stadig 3 egaliserede gårde i byen.

Oprindelig er høved en middelalderlig rydningsby, der evt. kan være udparcelleret af Sdr. Esterbølles ejerlav. Byen bestod oprindelig af kronfæstere. Under Rugård len hørte i 1537 3 gårde i høved. I midten af 1600-tallet lå de 3 gårde imidlertid til Elvedgård og med en mindre afbrydelse fortsatte de hermed indtil en forholdsvis tidlig overgang til selveje.

Om udviklingen i gårdtallet er allerede berettet. I 1773 var de 3 gårde egaliserede.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

- 1) Anlægstype: Den lille rydningsby har oprindelig været centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Gennem nabohovedgården Elvedgårds udvidelser er dette forhold imidlertid ændret, således at bebyggelsen nu fremstår randplaceret. Ved gårdtallets halvering fremstår bytomten nu som en simpel dobbeltgård.
- 2) Udviklingstype: Byen tilhørte i senmiddelalderen kronen, men var inden midten af 1600-tallet overgået til nabohovedgården Elvedgårds besiddelse. Elvedgård egaliserede byen og inddrog efterhånden mere end halvdelen af Høveds ejerlav under hovedgårdsmarken.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren anlægstype, der har tabt landsbypræget som følge af nabohovedgårdens ekspansion.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er velbevaret fra o. 1800 til i dag, men allerede o. 1800 var landsbyen som nævnt opløst.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret enkelte skovpartier.
- 3) Særlige relikter:
- 4) Arkæologiske interesser: To (?) frilagte gårdtomter.

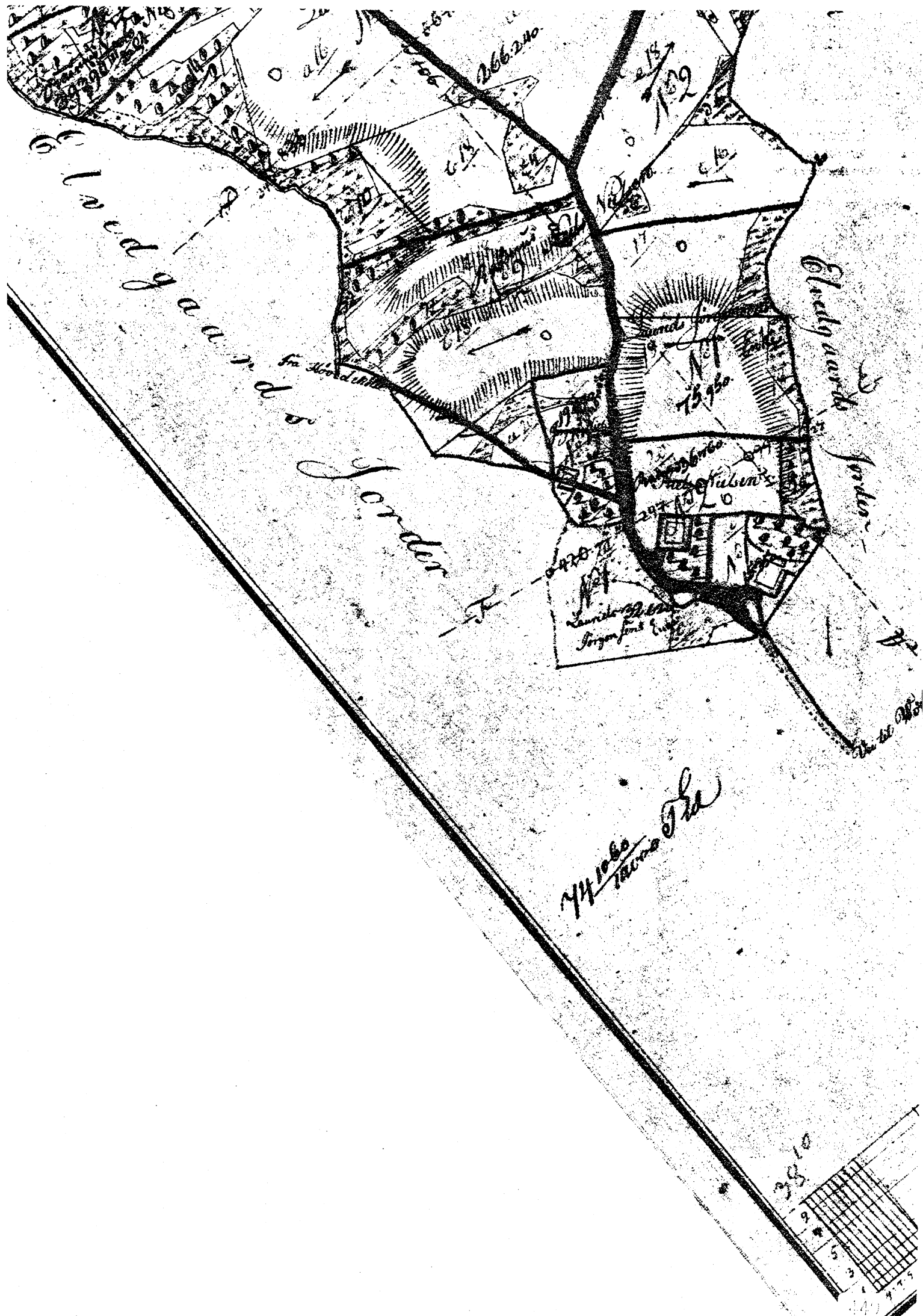
kø

35

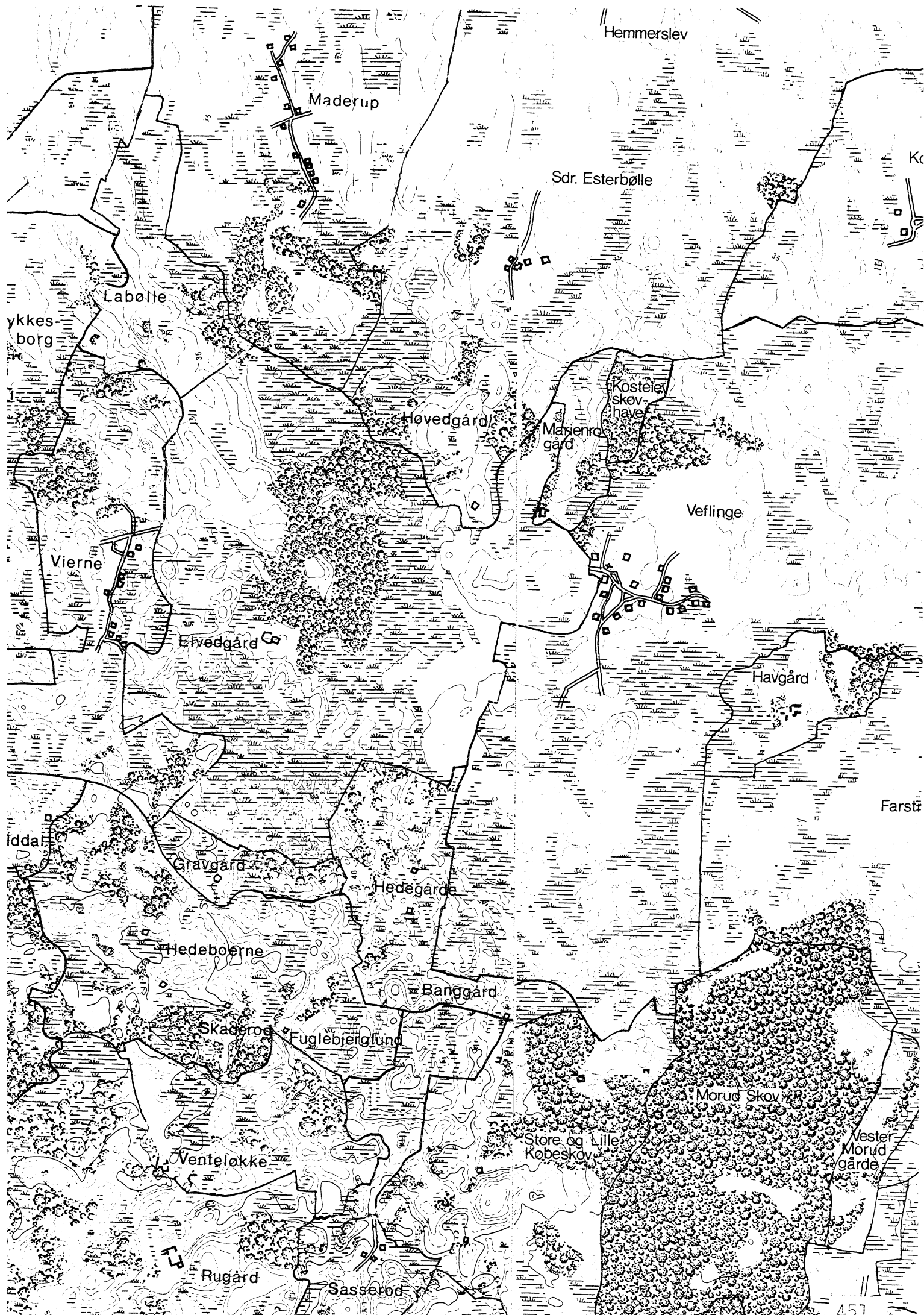
39

Hovedgård

Hoved

SASSEROD

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Navn: Sasserød	Navnstype: rud
-----------------------	-----------------------

Bemærkninger: Sasserød er nævnt første gang i 1499 i formen Sadzerudt gaardt. Forleddet er en form af mandsnavnet gl̥da. Sasur. Efterleddet er rud, gl̥da. ruth, som betyder rydning.

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
-------------------------------	--

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten

Skovbygd. 4 gårde ligger spredt i den nordlige halvdel, men 2 eneste gårde "Vædeled" ligger i den sydlige.

Af de 4 gårde ligger de 3 samlet, men den 4. ligger isoleret mod SV.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

De 3 gårde ligger ned mod Stavis å.

c. Udskiftning

år: 1798 figur:

d. Udflytning Antal: 1 gård

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 5 el. flere

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vissenbjerg, plateaubakken med issøler, kraftige terrænskrænter.

jordbund: Moræneler og smeltevandsler med mange små forekomster af ferskvandsdynd.

naturlig afgrænsning: Landsbyen har jord på begge sider af Stavis å. Naturlig afgrænset mod V.

- ☐ overvejende
☐ overvejende med større indhold af
☒ blandingsøkonomi med ager, eng og skov.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

En gård er flyttet, men der er ikke kommet flere huse. Vejsystemet er intakt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med
mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

En del huse er opført langs Rugårds landevej nord for byen (Stillebæk).

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 191 ha (incl. Vædeled), heraf opdyrket 1682: 39 %

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	30	16	Gd.htk.: 25	Gd.htk.: 17

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572 ¹⁾	1664 ²⁾	1688 ²⁾	1787 ²⁾	1844	1903
Gårde:	5	8	4	4	4	6	5
Huse:		2			4		
Huse m/ jord:						4	5
Huse u/ jord:							1
I alt:	5	10	4	4	8	10	11

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(50) 1664	1	2	1	7,5
(100) 1688	3	1		4,0
1844	4	2		4,2
1903	4	1		3,4

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	25	33	30
Børn:	14	15	8
I alt:	39	48	38

1) 1610: 4 gde.

2) Excl. Vædeled

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	-------------------	----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			4					
1844	6	4						
1903	5	6						

Udviklingsbeskrivelse: Af det 191 ha store ejerlav (incl. Vædeledgård) var der i 1682 opdyrket 39 %, hvilket er forholdsvis lavt, men typisk for skovbygdømråder. De 4 gårde i Sasserød vurderedes i 1688 til 16 tdr. htk., mod 25 tdr. i 1844.

Den lille by havde i 1683 3-årig rotation, men 5 el. flere vange. Byen synes at være anlagt som rydningsby udparcelleret af Rugårds skovene-mærke. Ejerlavet har fået en besynderlig timeglasform, med byen placeret ved snævringen. Mod syd udgør Vædeledgård(e) faktisk en selvstændig enestegård (sandsynligvis udparcelleret fra Væde).

Sasserød udskiftedes i 1798 og siden er 1 gård udflyttet.

I 1499 erhvervede Jørgen Då til Enggård (Gyldensteen) Sasserodgård med en skyld på 1 td. smør (12 tdr. htk.), og ved et skifte i 1520 ses Enggård at være i besiddelse af 2 gårde i byen. Samtidigt ejede Odense-bispen de 2 øvrige gårde, hver med en skyld på $\frac{1}{2}$ td. smør. Ved reformationen overgik bispens gårde til kronen, og i 1664 lå samtlige 4 gårde i byen under Rugård len.

I 1779 synes gårdtallet i byen at være svundet til 3, i hvert fald opregner Rugård lens jordebog 3 gårde á 6-1-0-1 $\frac{2}{3}$. Overgangen til selveje forløb tidligt.

På grund af enestegårdene i ejerlavet er det vanskeligt at følge gårdtallet præcist, men i det egentlige Sasserød synes gårdtallet at ligge forholdsvis stabilt o. 4, med en svag forøgelse i det 19. årh. Der sker så godt som ingen husekspansion i det 19. årh., og i overensstemmelse hermed stagnerer befolkningen igennem århundredet.

Gårdene var i 1688 forholdsvis små, som det er typisk for skovegne. Byen egaliseredes første gang mellem 1664 og 1688 og anden gang inden 1779.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

- 1) Anlægstype: Den lille rydningsby af middelaldernavnetypen -rud er randplaceret i sit ejerlav og orienteret ned mod Stavis å. Ejerlavet er dog timeglasformet, og byen er placeret i snævringen, hvor åen krydser ejerlavet.

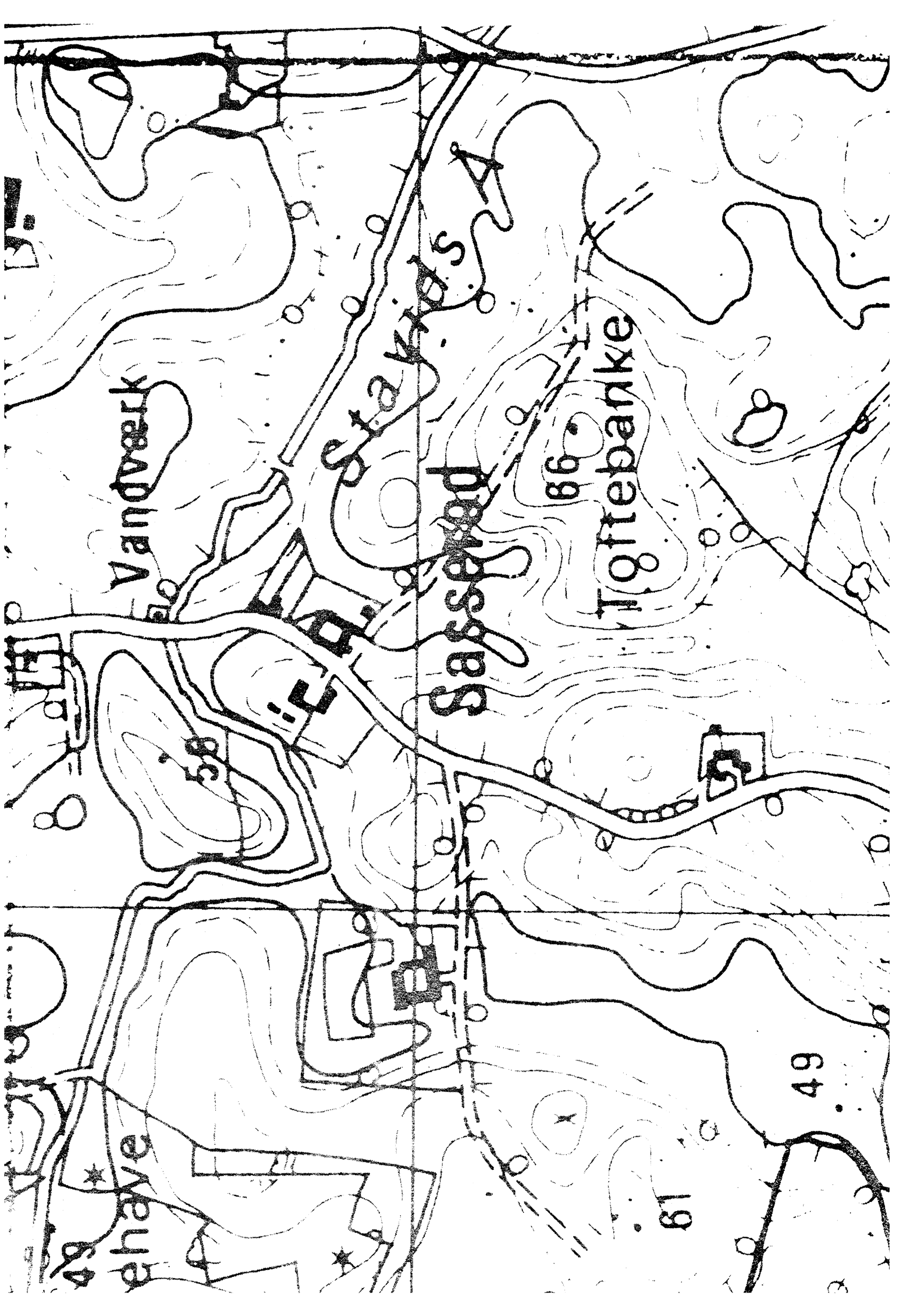
Byformen er løs og uregelmæssig, som det er typisk for skovbygden.

- 2) Udviklingstype: Byen samledes i 1500-1600-tallet under Rugård len, og byen forblev samlet under Rugård frem til 1700-tallets slutning, hvor en hurtig overgang til selveje gennemførtes. Byen egaliseredes 2 gange.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typen anlægstype med en for området typisk udvikling.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er delvis bevaret, idet en enkelt gårds udflytning dog har givet bebyggelsen et mere åbent - ikke landsbylignende - præg.
- 2) Kulturlandskabet har ikke bevaret hegn af betydning.
- 3) Særlige relikter:
- 4) Arkæologiske interesser: En enkelt frilagt gårdtomt.

Vandværk

Stakrods A
Sæsserød

66

Tegtebanke

58

61

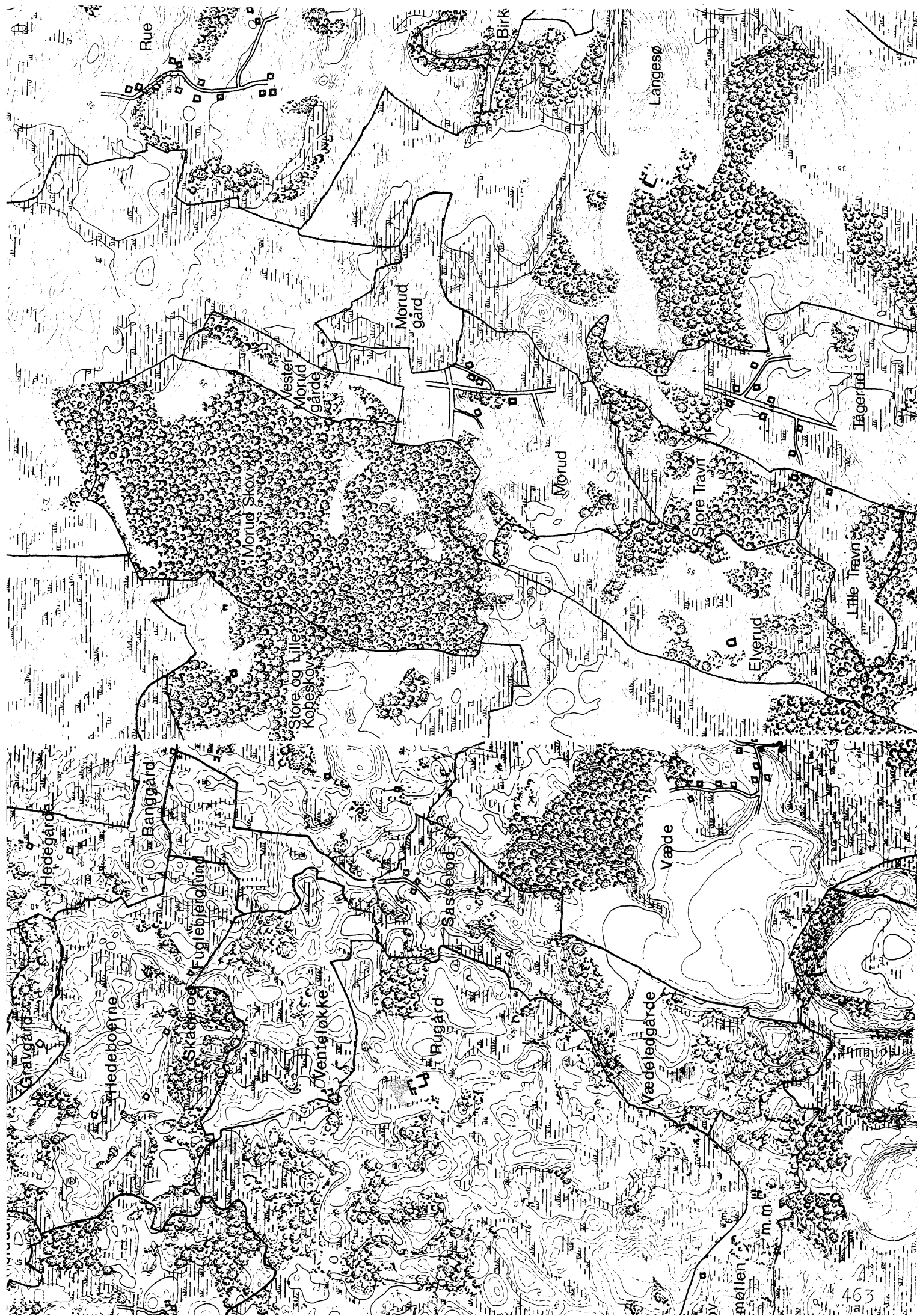
49

ehave

Handwritten: 596-1000-82

VEFLINGE

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Navn: Veflinge	Navnetype: -inge.
-----------------------	--------------------------

Bemærkninger:

Veflinge er nævnt første gang 1329 i formen Vefflinge. Veflinge kan være afledt af glɔa. wilf, kastespyd. Ordet skulle her sigte til en spydlignende terranformation. En anden mulighed er glɔa. wiwil, som er et dyrenavn. Efterleddet er afledningsendølsens glɔa. ingi. Navne på -ingi er oprindelige stedsbetegnelser, afledt af indbygger- eller slægtsnavne på inge.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og ældre middelalder.
---------------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

I Veflinge sogn fødtes 1803 sprogmanden N. Jul. Eibe 1850 skolemanden, historisk forfatter J.E. Boesen, 1852 red. af "Sorø Amtstidende" Hans Jensen, 1869 landbrugskonsulent Anton Christensen.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten

Uregelmæssig vejforteby. - Forten trekantet 300x200x400 m, omkranset af 4 gårde og mindst 12 huse. 11 gårde ligger fordelt Ø for fortens langs en vej mod Ø og en mod N - tæt uden at være reguleret. NV for fortens ligger kirken isoleret fra fortens omgivet af 2 gårde og mindst 6 huse. Landsbyen ligger på en lav højderyg i et svagt kuperet landskab.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

På grund af en hovedgård mod vest.

c. Udskiftning

år: 1797 figur: Uregelmæssig

d. Udflytning Antal: 4

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 5 el. flere

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten.

jordbund: Moræner med mange små forekomster af ferskvandstørve og -dynd samt postglacialt ferskvandssand og -ler.

naturlig afgrænsning: Undtagen m. V, hvor oprettelsen af hovedgården Elved har reguleret grænsen.

- ☒ overvejende ager med større og mindre eng- og mosepartier, især mod S.
☐ overvejende med større indhold af
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Ca. 25 % af gårdene flyttet ud. Det meste af landsby-forten er blevet bebygget med huse. Kun 1 tomt efter de udflyttede gårde er blevet bebygget. Den gamle vejstruktur i landsbyen er bevaret. Syd for fortens er der i nyere tid opstået et parcelhuskvarter.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Ca. 50 er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Men mod N er der bevaret et større skov- og moseområde (Veflinge Skov).

I den nordlige halvdel af ressourceområdet er der kun sket få udflytninger, mens den sydlige halvdel er præget af parcelhuse langs vejene.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 642 ha, heraf opdyrket 1688: 45 %							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	132	105	118				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1572 ¹⁾	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:	19	21	18	17	18	34	30
Huse:		1	11		38		
Huse m/ jord:				4		43	55
Huse u/ jord:				9		6	28
I alt:	19	22	29	30	56	83	113
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
(44) 1664	6	2	10	7,3			
(59) 1688	4	10	3	6,1			
1844	27	6	1	3,0			
1903	26	3	1	3,1			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	173	196	287				
Børn:	70	86	123				
I alt:	243	282	410				

1) 1610: 4 gårde, 3 huse.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skovby	Søndersø	Veflinge

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	3		2	5	12	6	1	
1844	33	35				13	1	1
1903	30	83						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 642 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 45%, hvilket omtrent svarer til det fynske gennemsnit og stemmer overens med bebyggelsens placering på overgangen til skovbygden. Selve landsbytomten er placeret på overgangen mellem agerarealerne mod nord og skov-engsoverdrevsarealerne mod syd. I 1664 takseredes byens skove til 24 svins olden. Byen havde i 1682 treårig rotation, med 5 el. flere vange. Den takseredes i 1684 til 105 tdr. htk. og tilsvarende til 118 tdr. i 1844. Et marknavn "Byetofte" vidner måske om forgængerens placering. I 1488 var der en tiende-strid mellem Særsløv og Veflinge sogn, efter at sognegrænsen (ved Kisterslev) var blevet flyttet. Formentlig har striden forbindelse til enklaven Kisterslev Skovhaver. I 1500-1503 var der en tilsvarende strid om tienden af Havelykke mellem Veflinge og Vigerslev sogne. Mod vest har Elvedgård gjort inghug i ejerlavet i forbindelse med udvidelser af hovedgårdsmarken. Før 1637 var der da også lagt nogle bondegårde under Elvedgårds avl. Ved samme lejlighed har Elvedgård formentlig lagt beslag på en del af Vejlinge Hede og skoven mod syd. I 1664 omtales de to Hedegårde som Myggårdene på Veflinge Hede, medens Banggård omtales som et husmandssted direkte under hovedgårdstaksten. Veflinge udskiftedes i 1797, og siden er 4 gårde udflyttet. I senmiddelalderen erhvervede Skt. Knuds Kloster 8 gårde i vest af Tønne Brynske samt 1 ødegård ("byggested") af Timme Gryn. To af gårdene benævnes henholdsvis Pølsegård og Havregård. I 1529 kom klostrets 8 gårde i Odense-bispens besiddelse. De 7 gårde var da egaliserede, medens de sidste var dobbelt så store. Også Skt. Hans Kloster i Odense kom i besiddelse af en ejendom i byen inden 1467 fra Knud Henriksen Gyldenstjerne til Ivernæs. Ivernæs syntes herefter at have besiddet en gård, Vestergård, og et bol i byen. Ved skiftet i 1520 fulgte bolet med Enggård (Gyldensteen) delen. Under kronlenet Rugård hørte i senmiddelalderen 4 gårde, hvoraf de 3 var selvejergårde. Med reformationen blev kronen således dominerende godsbesidder, men inden 1664 var hovedparten af kronens gods afhængt til den indensogns hovedgård Elvedgård, der i 1664 besad 12 af byens 18 gårde. I 1773 var Elvedgårds andel nået op på 15 gårde, hvoraf de 14 var egaliserede, mens Langeså da ejede en enkelt gård. Overgangen til selveje var for gårdenes vedkommende stort set afsluttet i 1844, medens Elvedgård da stadig besad 13 huse. Antallet af gårde daler med 3-4 fra 1572 og indtil 1664-1688, formentlig i forbindelse med Elvedgårds ovennævnte ekspansion. Gårdtallet stabiliseres herefter indtil en tidlig overgang til selveje nærmest fordobler gårdtallet. Antallet af huse er allerede meget højt i 1787, og ekspansionen fortsætter i det 19. årh. I overensstemmelse hermed er befolkningsstigningen fra 1787 til 1901 af betragtelig omfang. I det 20. årh. har bebyggelsen udviklet sig som stationsby. Gårdene var i 1688 af normal gennemsnitsstørrelse. Byen undergik en lodsejer-vis egaliserings allerede i senmiddelalder og en ny i 1700-tallet.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.**

- 1) Anlægstype: Den store kirke-adelby af før-vikingetids navneendelsen -inge er agerorienteret og placeret på overgangen mellem agerjord og skovbygdressourcer (overdrev, eng, skov). Byen har oprindeligt været centralplaceret i ejerlavet, men dette sløres ved senere udvidelser af nabohovedgården Elvedgård. I senmiddelalderen reguleredes skel-forløbet mod nabosognene Vigerslev og Sørslev. Marknavnet "Byetofte" vidner måske om forgængerbebyggelsens placering. Bytomten er af uregelmæssig vejforteby typen.
- 2) Udviklingstype: Byen domineredes i senmiddelalder af gejstlige besiddere og efter reformationen af kronen. I løbet af de følgende århundreder samledes byen (næsten i sin helhed) under nabohovedgården Elvedgård, der inddrog en del af ejerlavet under hovedgårdstakst og egaliserede bebyggelsen. En tidlig overgang til selveje fulgtes af en voldsom ekspansion. I det 20. årh. har bebyggelsen udviklet sig som stationsby.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og meget typeren anlægstype, hvis videre udvikling afspejler en række karakteristiske træk for den hovedgårdsnære landsby.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er delvis bevaret, men præges afgørende af ny bebyggelse, der tillige har ødelagt fortepræget.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn, men er mod syd præget af stationsbebyggelsen.
- 3) Særlige relikter: Kirke, skole fra 1833, hospital fra 1777.
- 4) Arkæologiske interesser: "Byetofte", enkelte frilagte gårdtomter.

TORUP

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

Navn: Torup	Navnetype: -torp.
--------------------	--------------------------

Bemærkninger:

Torup er nævnt første gang 1349 i formen Thowatorp. Forleddet er genitiv af mandsnavnet gl̥da. Tovi. Efterleddet er -torp, gl̥da. thorp, som betyder udflytterbebyggelse. Bebyggelsesnavne på -torp anses for dannet i vikingetid eller middelalder.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
--	---

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby som er anlagt ved udflytning fra moderbyen (adelbyen).

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten uregelmæssig vejforteby.

Af byens 7 gårde ligger de 6 i en mere eller mindre jævn bue uden om den brede ØV-vendte vejforte med gadekær i midten. Den 7. gård ligger i en lille afstand NV for byen. Husene ligger spredt omkring vejforten.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Flere engarealer støder op til byen, bl.a. fra NV.

c. Udskiftning

år: 1801 figur: Blokudskiftning. Store og små firkantede blokke.

d. Udflytning 1 gård.

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 1 gård flyttet SV for byen (Mariendal).

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem:

rotation: Trevangsbrug.

vangeantal: 3

2/1

(Dyrkningsfællesskab med Bastrup).

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten med saltvandssø mod Ø.

jordbund: Moræner med ferskvandsler.

naturlig afgrænsning: Mod NV og SØ, men ikke mod NØ, V og SV.

- ☐ overvejende
☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager og eng.

Store engarealer i hele ejerlavet, især i den SØ del.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

6 af byens 7 gårde ligger endnu på samme sted som på u-tiden. Der er sket nybebyggelse på den udflyttede gårds tomt, ligesom der også NV for vejforten er bygget enkelte huse. Forten er blevet udrettet, men gadekæret består endnu og er med til stadig at give indtrykket af en løst opbygget forteby. I den S del af byen er der ført en vej igennem, men ikke særlig stor. Skelsystemet er stort set uforandret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En stor del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

STATISTIK

Areal: 227 ha, heraf opdyrket 1688: 52%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	62	42	43	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	8	6 ¹	6	8	7	7	8
Huse:			1		4		
Huse m/ jord:						4	4
Huse u/ jord:						1	2
I alt:	8	6	7	8	11	12	14

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(50) 1664		2	4	10,3
(55) 1688	3	5		5,3
1844		7		5,9
1903	1	5	2	7,3

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	53	64	73
Børn:	21	31	22
I alt:	74	95	95

1. 1568-72: 7 gårde.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			5	1			1	
1844							7	5
1903	8	4						2

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 227 ha. store ejerlav var i 1688 opdyrket 52%. Byen havde da almindelig trevangsbrug og takseredes til 42 tdr. htk. mod tilsvarende 43 tdr. i 1844. Byen synes oprindelig udflyttet fra Skamby. Umiddelbart øst for byen ligger "Ammeltoft". De 4 "Ammeltofter" omtales allerede i 1400-tallet og synes at vidne om en form for bebyggelse. Byen blokudskiftedes i 1801 og siden er en enkelt gård flyttet ud.

Først i 1400-tallet erhvervede Sten Basse 2 gårde i Torup, som han i 1441 testamenterede til Antvorskov kloster, der i 1486 mageskiftede den videre til Sct. Hans kloster i Odense. Herudover besad Dallund år 1500 en enkelt gård, ligesom Vigerslev kirke besad en gård. I 1664 var kronen fortsat dominerende godsbesidder, men i løbet af 1700-tallet samledes byen under Dallund. Den bestod i 1769 af 7 egaliserede gårde. Byen egaliseredes på ny ved udskiftningen og bestod i 1806 af 7 gårde og 5 huse med jord. Overgangen til selveje var stort set afsluttet i 1903.

Antallet af gårde var 1511 og 1903 8, men dog med et lavpunkt på 6 gårde i 1600-tallets første halvdel. Antallet af huse i byen forbliver beskedent, hvorfor befolkningsvæksten i det 19. århundrede er af meget begrænset omfang.

Gårdene var i 1688 forholdsvis små. Byen egaliseredes, som nævnt to gange i løbet af 1700-tallet.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

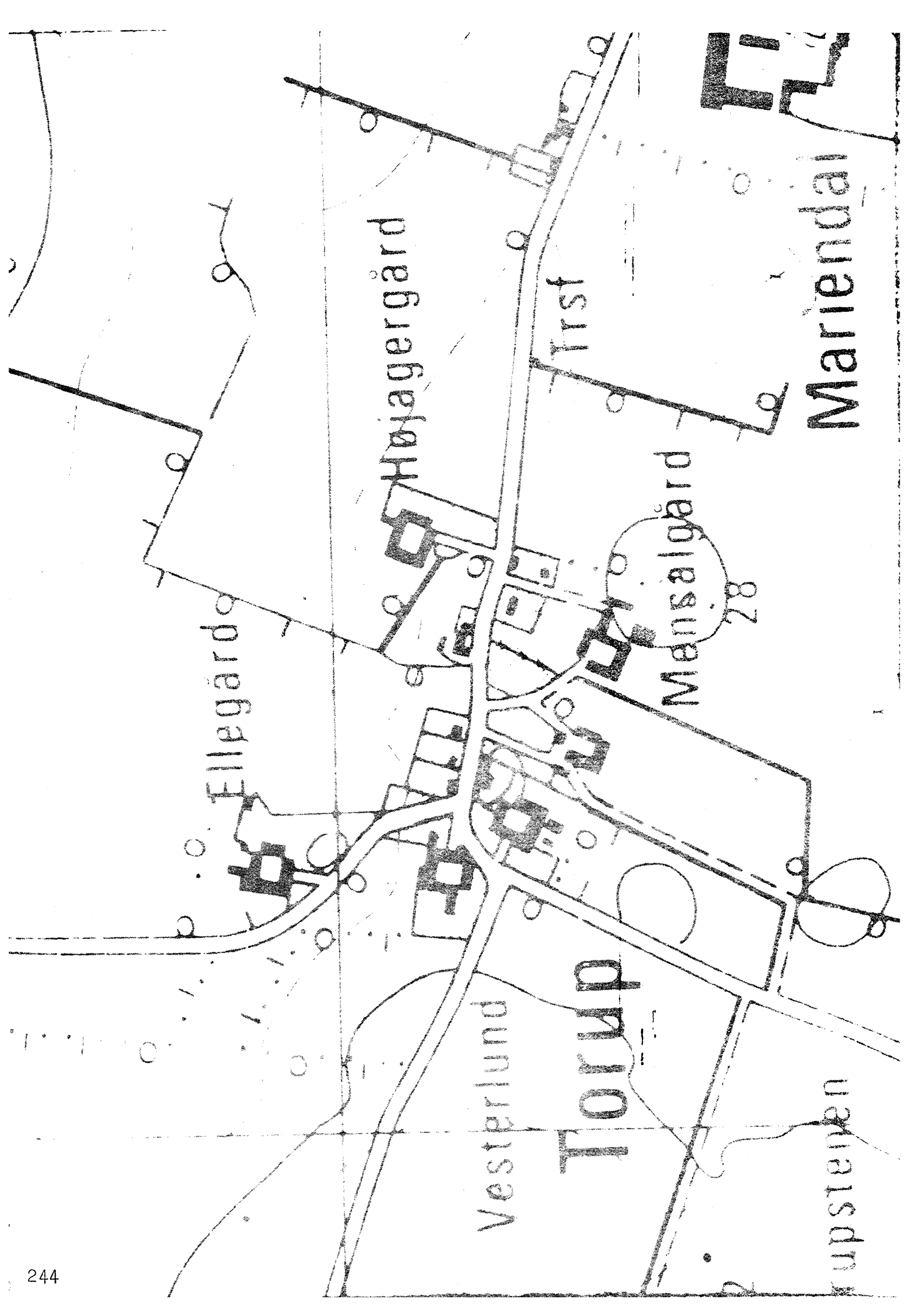
☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** stor interesse

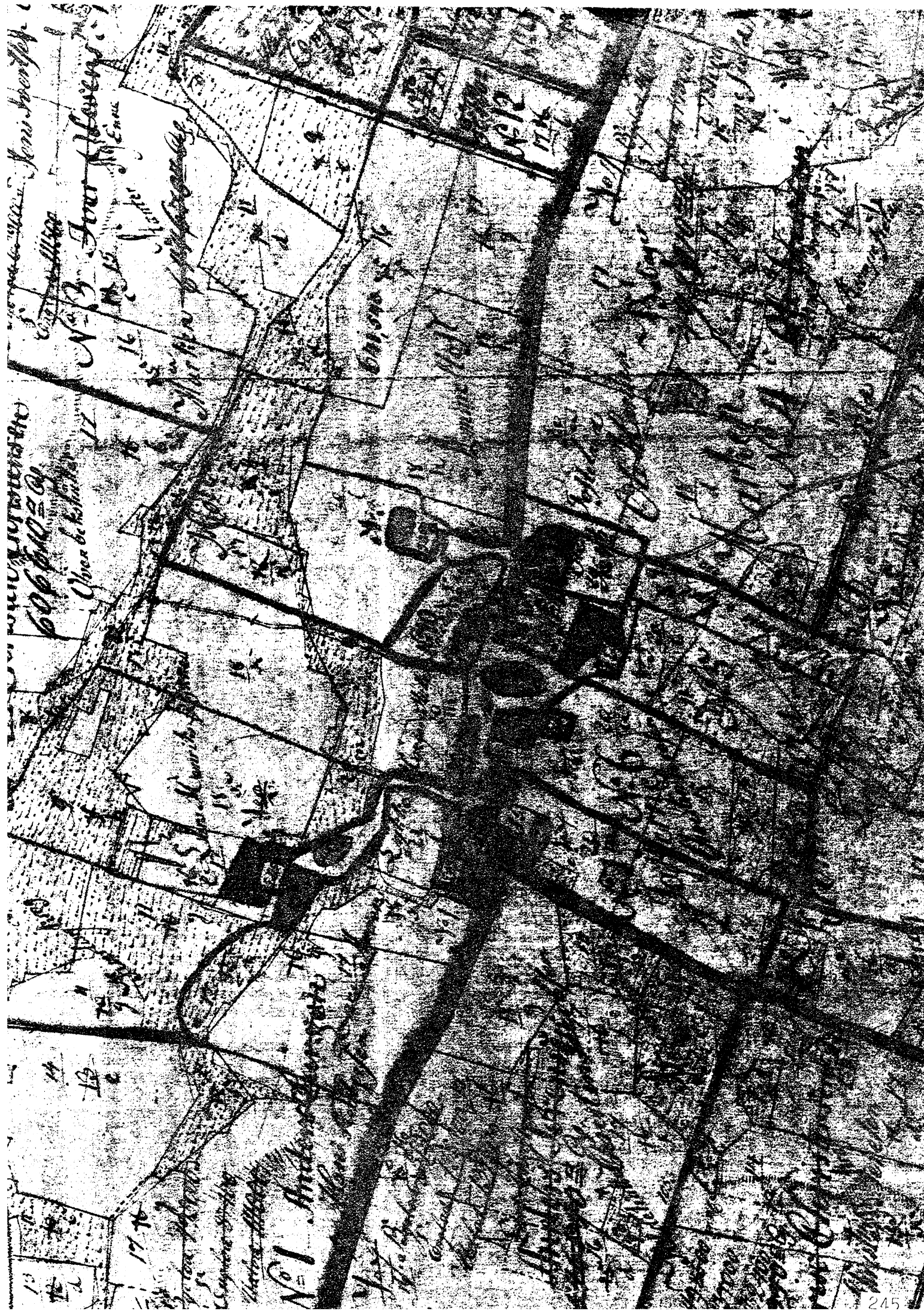
- 1) Anlægstype. Den lille udflytterby af vikingetids - middelalder navnetypen - torp er centralplaceret i sit ejerlav med engorientering. Byformen er uregelmæssig vejforteby "Ammeltoften" vest for byen vidner formentlig om en bebyggelsesændring.
- 2) Udviklingstype. Byen fik først sent centraliserede besiddelsesforhold men egaliseredes herefter to gange - den sidste i forbindelse med udskiftningen. Ekspansionen i det 19. århundrede har meget begrænset omfang.

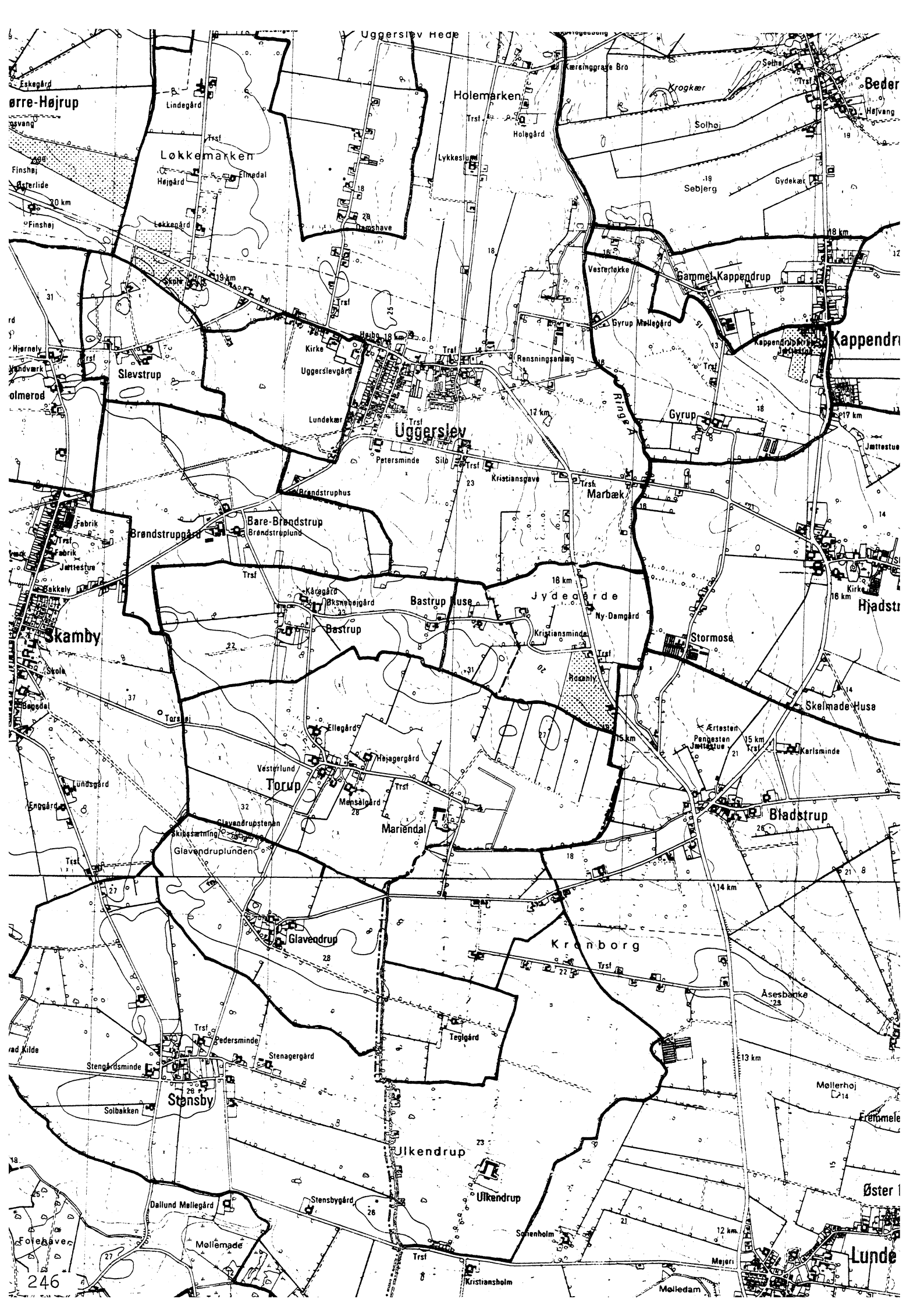
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis ren anlægstype med en, som følge af træg udvikling, velbevaret struktur.

Relikt-vurdering: stor interesse

- 1) Bytomten er velbevaret.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene, men de store engarealer er opdyrkede.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: "Ammeltoften" umiddelbart øst for byen.

TVÆRSKOV

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Navn: Tværskov	Navnetype: -skov
-----------------------	-------------------------

Bemærkninger:

Tværskov er nævnt første gang 1383 i formen Thwærskov. Navnet betegner formodentlig oprindeligt skoven, der går på tværs af den anden skov. I dette tilfælde er det Margård Skov og den skov, der må have ligget ved Rue.

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
-------------------------------	--

Bemærkninger:

En rydningsby er en landsby som er anlagt efter forudgående skovrydning på stedet.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten ?

Det er svært at tale om en bytype i dette tilfælde, da gårdene ligger med flere hundrede meters mellemrum.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☒ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: figur: Intet dyrkningsfællesskab.

d. Udflytning 0

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen Måske en enkel.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: ⚡

rotation:

vangeantal:

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Sletten, gennemskåret SØ-NV af Langesø-tunneldalene, desuden israndsbakker.

jordbund: Moræneler med ferskvandstørv samt smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Den sydlige og sydøstlige grænse er naturlig.

- ☐ overvejende
☐ overvejende med større indhold af
☒ blandingsøkonomi med ager, eng og skov.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Der er måske udflyttet én gård, men der er intet nybyggeri af betydning og vejssystemet er intakt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☒ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

STATISTIK

Areal: 71 ha, heraf opdyrket 1688: 54%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	32+7 ²	13+4 ²	11	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:	(2)	4	* 1 6	* 1 5	* 3	* 4	* 2
Huse:					8		
Huse m/ jord:				1		5	5
Huse u/ jord:						1	1
I alt:	(2)	4	6	6	11	10	8

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(60) 1664	2		3	6,4
(100) 1688	5			2,6
1844	4			2,8
1903	1	1		5,5

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	34	29	28
Børn:	16	9	12
I alt:	50	38	40

1. Excl. Julskov-gård.
2. Incl. Julskov-gård.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					1		5	
1844					4	6		
1903	1	2			1	4		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det lille ejerlav på 71 ha. o. 1800 var i 1682 opdyrket 54%, hvilket er overraskende meget i betragtning af bebyggelsens karakter som skovbygd-rydningsby. Forklaringen kan dog være, at Margård har inddraget en del af ejerlavet mellem 1682 og 1800. I hvert fald inddrog Margård mellem 1664 og 1682 "størstedelen af Tværskovgårds jord" (jvf. det store fald i byens hartkorn fra 1664 til 1684), ligesom Margård i 1735 inddrog en del af nabobebyggelsen Ansager. I hvert fald daler ejerlavets hartkorn (incl. enkeltgården Julskov) støt fra 39 tdr. i 1664 til 17 tdr. i 1684 og 11 tdr. i 1844. Tværskov havde i 1684 intet egentligt vangsbrug og omkring 1800 noteres det da også blot, at byen har været udskiftet "fra arilds tid" Tværskov er som rydningsby udparcelleret fra Rue, senere er enkeltgården Julskov (omtalt fra 1611) anlagt i ejerlavet.

Allerede i 1388 synes byen samlet på en enkelt besidders hånd. Ved det store Ulfeldt skifte dette år optræder i hvert fald 4 gårde i Tværskov. Via mellemed havner godset hos Bryske familien på Dallund. Ved et låsebrev på godset år 1500 optræder 3 gårde, men 2 år tidligere var Tværskov mølle blevet skilt fra i et søskendeskitte. I 1505 erhvervedes den rigtige mølle (årlig afgift 36 tdr. mel) atter til Dallund. Ejendommeligt nok synes odensebispens også at have andel i møllen (afgift 3 tdr. mel) I 1664 var Dallunds gods forlængst splittet for alle vinde, og nabohovedgården Margård besad nu en enkelt gård. I forbindelse med Margårds udvidelse daler gårdtallet i byen og Margård besad i 1771 formentlig hele byen nemlig 3 gårde (incl. møllegården) samt 5 huse. Endnu i 1844 besad Margård hele byen og overgangen til selveje var ikke afsluttet i 1903.

Antallet af egentlige gårde (incl. møllegården) var fra 1383 til 1572 formentlig fire, men i 1664 var antallet steget til 6 (med Julskov egentlig 7), sandsynligvis i forbindelse med opkomsten af 2 små skovbol a 2 tdr. htk. i 1664, hvoraf det ene bol i 1682 regnedes for hus. I forbindelse med Margårds udvidelser daler gårdtallet til 3 i 1787, medens hustallet til gengæld øges til 8. Formentlig på grund af den sene overgang til selveje stagnerer bebyggelsen igennem det 19. årh. og befolkningstallet går tilbage.

Gårdene var i 1684 meget små - bl.a. som følge af Margårds ekspansion - og bebyggelsen havde et egaliseret præg. I 1771 havde Margård foretaget en egentlig egalisering af byen.

Det er værd at bemærke, at Margårds ekspansion endog strakte sig ind midt i bytomten til møllerens enghave. Møllen var i drift indtil 1948 og står i dag som en af fyns smukkeste vandmøller - tilmed en historie, der rækker tilbage i middelalderen

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

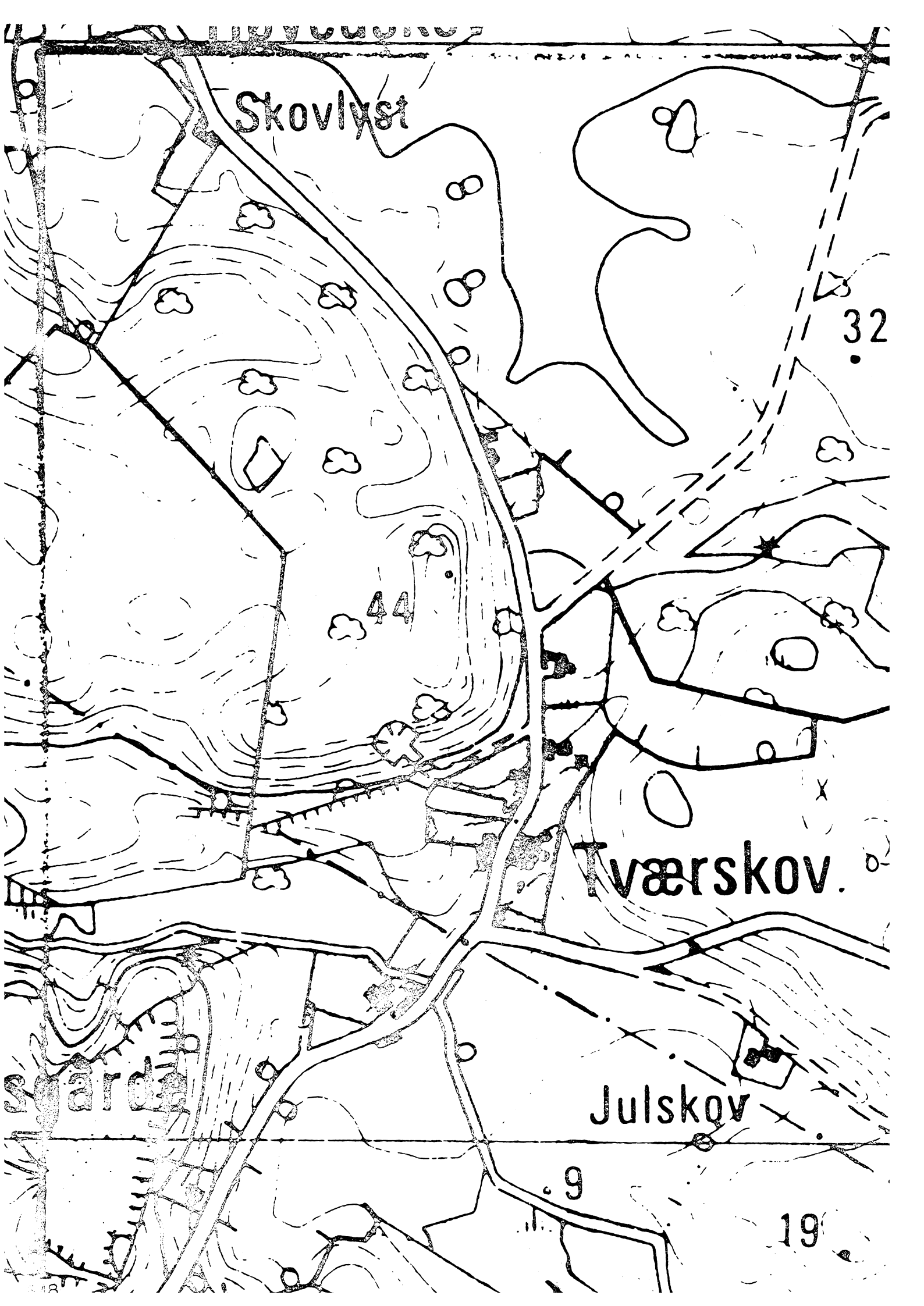
Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☐Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☒**Landsbytypologisk vurdering:** Særlig interesse.

1. Anlægstype. Den lille rydningsby af den middelalderlige navnetype -skov er centralplaceret i sit ejerlav, der imidlertid af flere omgange er formindsket i forbindelse med hovedgårdsekspansionen. En enkeltgård "Julskov" i ejerlavet synes anlagt o. 1600. Byformen er løst opbygget, som det er typisk for skovbygden og kobblings-placeret ved Tværskov Mølleå. Byen havde, som det igen er typisk for skovbygder, ikke noget egentlig vangegrug og rummede en række små skovbolsenheder.
2. Udviklingstype. Byen synes allerede at være samlet på en besidders hånd i 1300-tallet og var omkring 1500 samlet under Dallund. Tværskov ekspanderede i 1500-1600 tallet, som typisk for skovbygden, men samledes så under nabohovedgården Margård, der formindskede ejerlavet og enhedstallet egaliserede byen og beholdt den som fæstegods så længe, at ekspansionen i det 19. årh. udeblev. Endnu omkring 1800 kan byens strukturudvikling aflæses: 1) oprindelig, 4 store gårde (incl. Møllegården), 2) tilføjelsen af 2 skovbol (nr. 6 og 7) samt 1 enkeltgård (Julskov), 3) Margårds ekspansion helt ind i bykernen (Margårds Enghave).

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og særdeles typeren anlægstype, rydningsbyen, hvis videre udvikling afspejler en usædvanlig lang række af vigtige bebyggelseshistoriske trin.

Relikt-vurdering: Særlig interesse.

1. Bytomten er velbevaret, ligesom enkeltgården Julskovs placering.
2. Kulturlandskabet har ikke bevaret hegn af betydning, men dog større eng og skovarealer.
3. Særlige relikter: Møllegården er bevaret i bindingsværk.
4. Arkæologiske interesser: -

Skovlyst

32

44

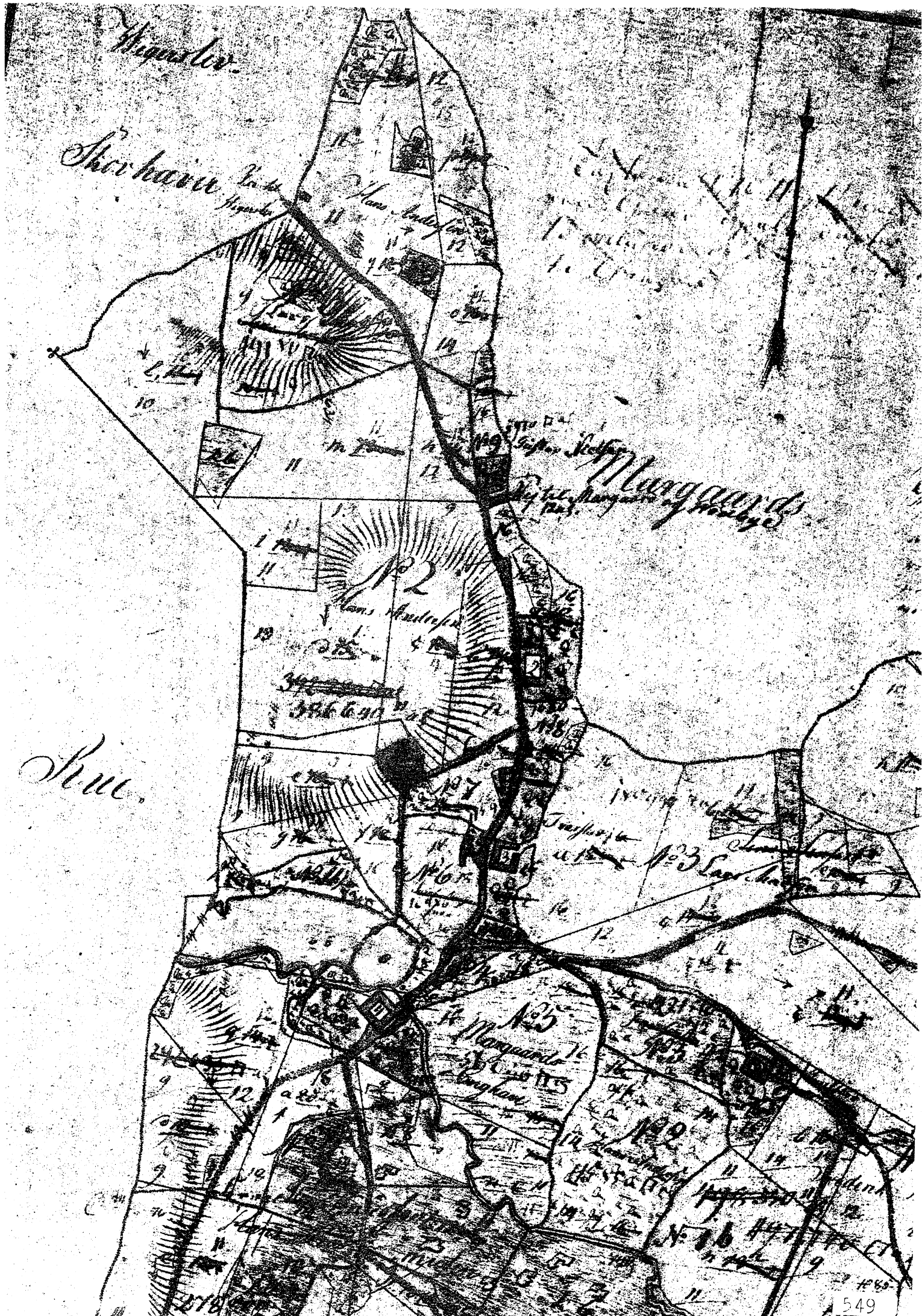
Tværskov

Julskov

9

19

Vårde

TÅGERUD

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Navn: Tågerud	Navnetype: rud.
------------------	--------------------

Bemærkninger:

Tågerud er nævnt første gang 1350 i formen Topærwth. Forleddet er mandsnavnet glda, Topi. Efterleddet er rud, glda. ruth, som betvder rydning.

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
---------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

På Tågerud mark fandtes tidligere en helligkilde, "Jomfruernes Kilde" eller "Tågerud-vældet" eller "Øens Kilde", som endnu i 1800-tallet besøgte sankthansaften.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slyngget vejby

En meget løst opbygget landsby. Tre af gårdene ligger dog tæt på hinanden "midt" i den langstrakte by. Ellers ligger gårdene langs den nord-sydvest-gående vej, eller ved en forgrening til den.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1778 (?) figur: Strimmeludskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 40%.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vissenbjerg, med tunneldale mod NV.

jordbund: Moræner med mindre forekomster af ferskvandstørv, samt post-glacialt ferskvandssand og -ler foruden smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Mod Skovsby

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

En del af gårdene ligger på deres oprindelige pladser og der har ikke været det store husbyggeri, men hovedgården er blevet rettet kraftigt ud.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

STATISTIK

Areal: 178 ha, heraf opdyrket 1688: 39%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	38	28	29	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572 ²	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	*1 19	9	7	7	7	7	7
Huse:			1		7		
Huse m/ jord:				1		6	10
Huse u/ jord:							2
I alt:	19	9	8	8	14	13	19

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(71) 1664	2	5		5,4
(100) 1688	5	2		4,0
1844	6	1		3,6
1903	7			3,3

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	43	54	98
Børn:	27	22	52
I alt:	70	76	150

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
-----------------	-------------------	----------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			4	1			3	
1844		1			7	5		
1903		3			7	9		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 178 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket 39%, hvilket er i overensstemmelse med bebyggelsens karakter af skovbygd - rydningsby. Ejerlavet takseredes i 1684 til 28 tdr. htk. og tilsvarende til 29 tdr. htk. i 1844. Byen havde i 1682 treårig rotation men 4 vange. Skovarealerne synes allerede at være ubetydelige i 1664, hvor byen takseredes til 2 svins olden. Dette hænger formentlig sammen med, at Mørkemose skov mod syd udskiftes i et selvstændigt ejerlav. Mod nord kan en del af ejerlavet være medgået til Langesøes ekspansion. Hovedgården videns udvidet flere gange o 1700.

Tågerud strimmeludskiftedes i 1778 og siden er adskillige gårde flyttet ud.

I 1350 tilhørte (en del af?) Tågerud Henrik Barsebek. I 1465 slog Vigerslev kirke fast, at kirken ejede 1/4 af ejerlavet, samt specielt også hver fjerde træ i skoven.

Foruden denne kirke-gård var odensebispens i 1514 i besiddelse af 3 egaliserede gårde, medens der sandsynligt lå en gård i byen under Kærsgård. I 1664 var ejendomsfordelingen uændret, bortset naturligvis fra, at kronen havde overtaget det gejstlige gods, men i løbet af det følgende århundrede samlede byen under nabogodset Langesø, der i 1773 ejede hele byen: 7 gårde a 4 tdr. htk. foruden 4 huse med jord. Endnu i 1903 forblev byen samlet som fæstegods under Langesø.

Antallet af gårde synes fra 1500-tallet til 1903 konstant at have været 7. Hustallet var allerede højt i 1774, men udviklingen stagnerede herefter frem til 1844, ligesom det er tilfældet for befolkningstallet. En beskeden bebyggelsesvækst fra 1844 til 1903 ledsages af en overraskende høj befolkningsvækst.

Gårdene var i 1688 meget små - som det er typisk for skovbygden - inden 1773 udsættes byen for en egentlig egalisering, og den egaliserede struktur opretholdes i hovedsagen endnu i 1903.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

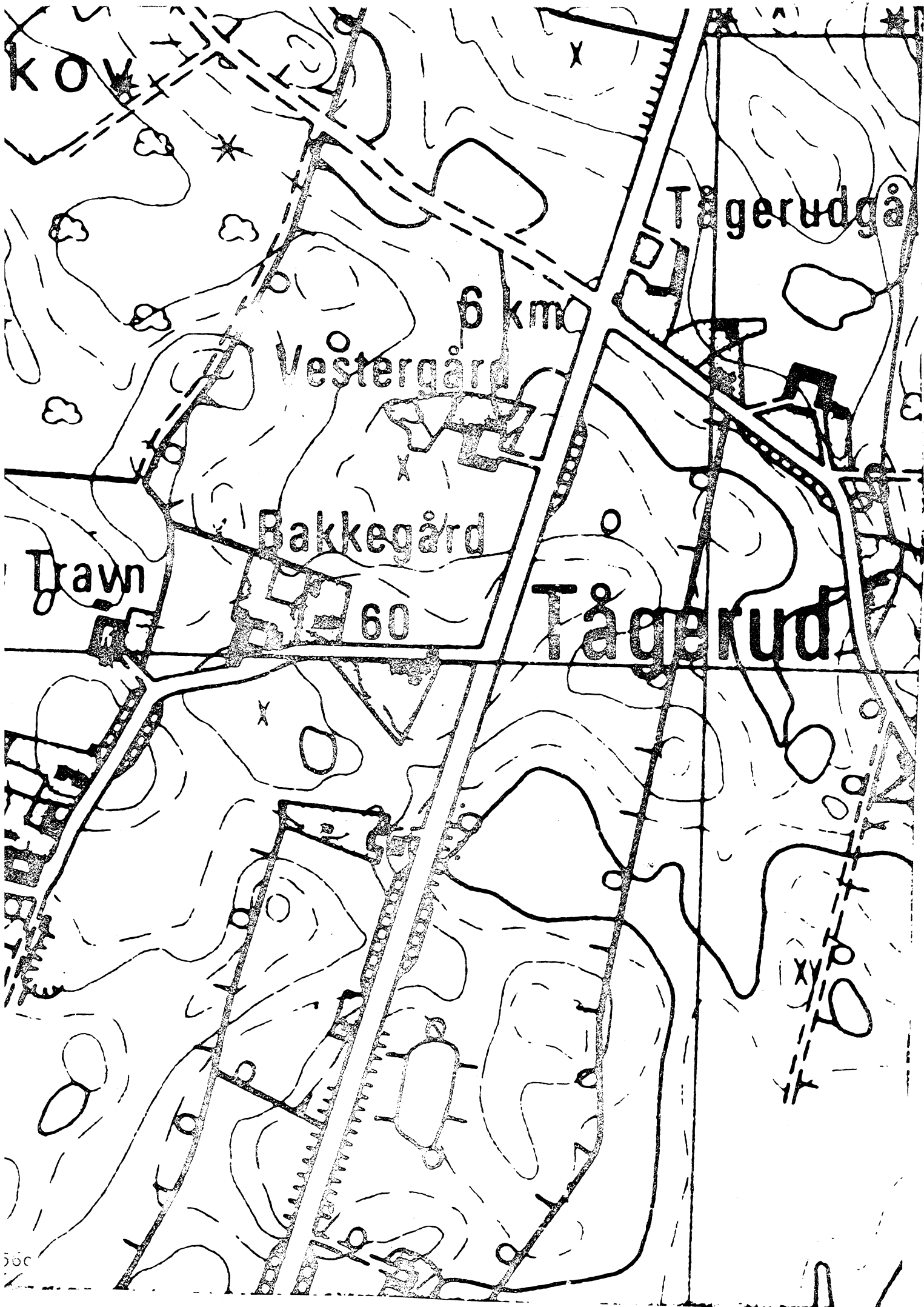
Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1. Anlægstype. Den lille rydningsby af den middelalderlige navnetype -rud er randplaceret i sit ejerlav med eng/skov-orientering. Fra ejerlavet er senere udskilt en skov samt evt. inddraget en del jord til Langesø Hovedgård. Bytomten er løst opbygget - som typisk for skovbygden. Gårdene var forholdsvis små - atter et typisk træk for skovbygden.
2. Udviklingstype. Byen domineredes i senmiddelalder af gejstlige besiddelser efter reformationen af kronen. I løbet af 1700-tallet blev nabohovedgården Langesø enebesidder og byen egaliseredes. Langesø beholdt stort set byen som fæstegods endnu i 1903. Bebyggelsesekspansionen i det 19. årh. var som følge heraf træg.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis ren anlægstype, rydningsby, med en for området gængs udvikling.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er delvis bevaret, men har som følge af udflytning nu karakter af en enkeltgårds-koloni. Et vejgennembrud deler bebyggelsen.
2. Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: 3 frilagte gårdtomter.

322

ULLERUP

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

Navn: Ullerup	Navnetype: -torp.
----------------------	--------------------------

Bemærkninger:

Ullerup er nævnt første gang 1324 i formen Wllethorpe. Forleddet det er sandsynligvis en form af fuglenavnet ugle. Efterleddet er -torp, glde. thorp, som betyder udflytterbebyggelse. Bebyggelsesnavne på -torp anses for dannet i vikingetid eller middelalder.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby som er anlagt ved udflytning fra moderbyen (adelbyen), formentlig Ørritslev.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten Slynget vejby.

Byens 10 gårde ligger alle spredt langs den langstrakte terrænfølgende vej gennem byen fra V mod NØ. En enkelt gård ligger isoleret i den NØ del af byen. I den Ø ende et vandingssted. Nogle få huse ligger spredt langs bygaden.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Engarealer strækkende sig S for byen og fra NV.

c. Udskiftning

år: 1801 figur: Stjerneudskiftning, lodder i den S 2/3 af marken i stjernefigur, resten blokformede.

d. Udflytning 1 gård.

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 1 gård flyttet en anelse S for byen (Broagergård).

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem:

rotation: Trevangsbrug

vangeantal: 3

2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten, med smeltevandssø mod Ø.

jordbund: Moræneler med ferskvandstørv og -dynd samt -sand og -ler.

naturlig afgrænsning: Mod N, Ø og S, men ikke mod V.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng

☐ blandingsøkonomi med

Engområder i den SØ kant af ejerlavet, langs N og S grænserne samt lige S for byen.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Kun 1 gård flyttet, og det kun lige lidt S for den gamle toft. Ellers er byen meget velbevaret, og der er ikke sket nybyggeri af betydning, kun enkelte huse langs bygaden. Derved har byen bevaret sin karakter og en åben, slynget vejby. Vejen gennem byen er rettet ud, og der er lavet nogle markveje stødende op til bygaden. Skelsystemet stort set intakt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En stor del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skam	Søndersø	Skamby

STATISTIK

Areal: 314 ha, heraf opdyrket 1688: 54%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	116	57	68	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	13	11	12	11	10	10	11
Huse:					4		
Huse m/ jord:				1		5	5
Huse u/ jord:						0	1
I alt:	13	11	12	12	14	15	17

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(58) 1664	1	2	9	9,7
(64) 1688	3	8		5,1
1844		10		6,6
1903	2	9		6,0

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	60	66	71
Børn:	30	18	33
I alt:	90	84	104

1. 1568-72: 12 gårde.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1				11	
1844							10	5
1903	11	6						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 314 ha. store ejerlav var i 1688 opdyrket 54%. Byen havde da almindeligt trevangsbrug og takseredes til 57 tdr. htk. mod 68 tdr. i 1844. I forhold her-til er taksationen i 1664 overraskende høj: 116 tdr. landgilde hartkorn. Byen regnedes i 1600 tallet med til Skovby herred og kan næppe være udflyttet fra Skovby men måske snarere fra Ørritslev, at dømme efter de regulerede skelforløb mod denne by. Byen stjerneudskiftedes i 1801 og siden er kun en enkelt gård udflyttet.

I 1324 besad Niels Torstensen en række ejendomme i byen, der endnu i 1664 var fordelt på ikke færre end 9 lodsejere. I løbet af 1700-tallet samledes byen under Dallund, der i 1769 besad 10 egaliserede gårde samt 3 huse. Byen egaliseredes ved udskiftningen. Overgangen til selveje forløb mellem 1844 og 1903

Antallet af gårde falder jævnt fra 13 til 10 i perioden 1511 til 1774. En del af dette tab står i forbindelse med egalisering. Hustallet i byen forbliver beskedent og befolkningen ekspanderer knapt nok i det 19. århundrede.

Gårdene var i 1688 forholdsvis små. Byen udsattes ret sent for i hvert fald to egaliseringer (jvf. ovenfor).

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

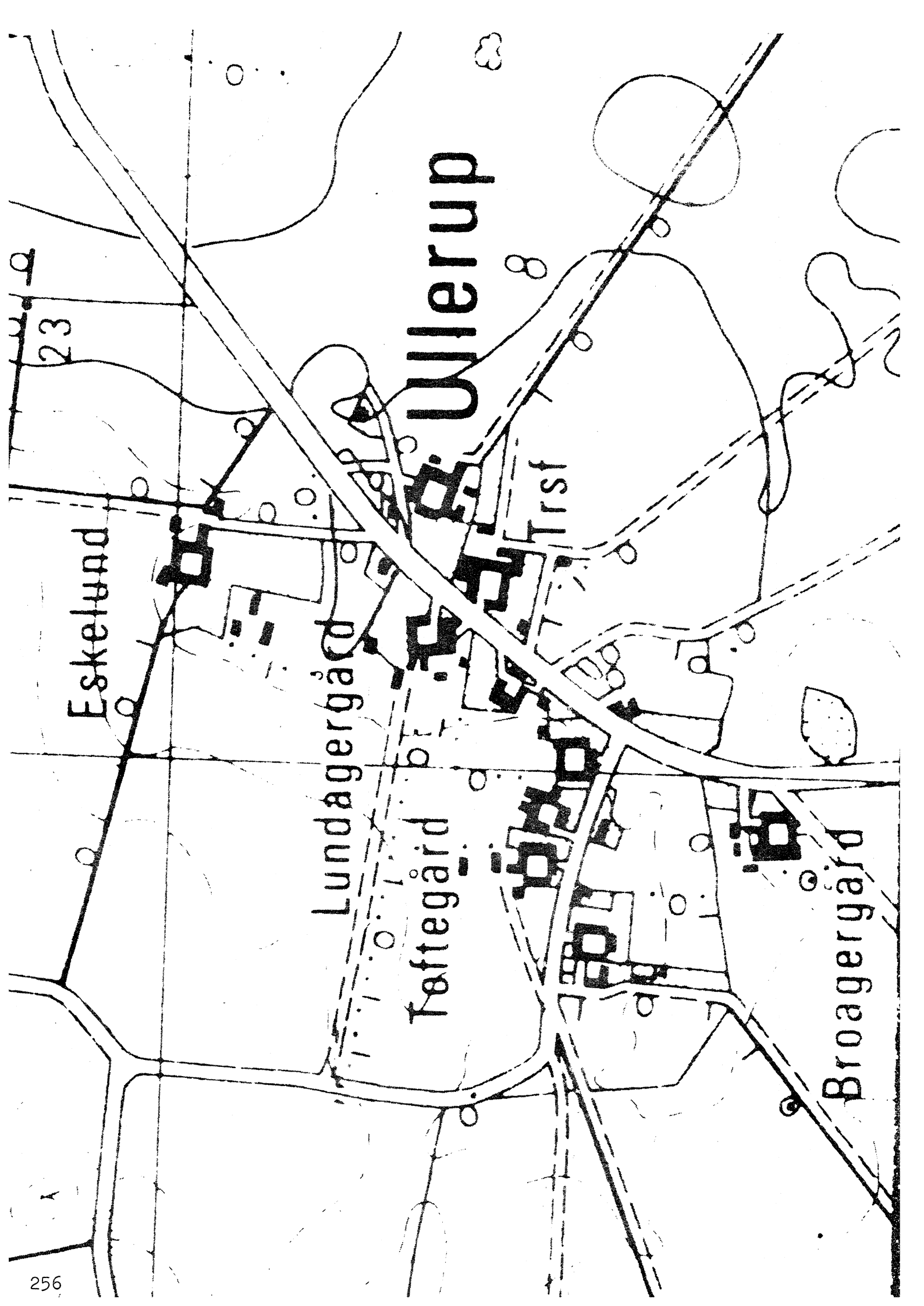
☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

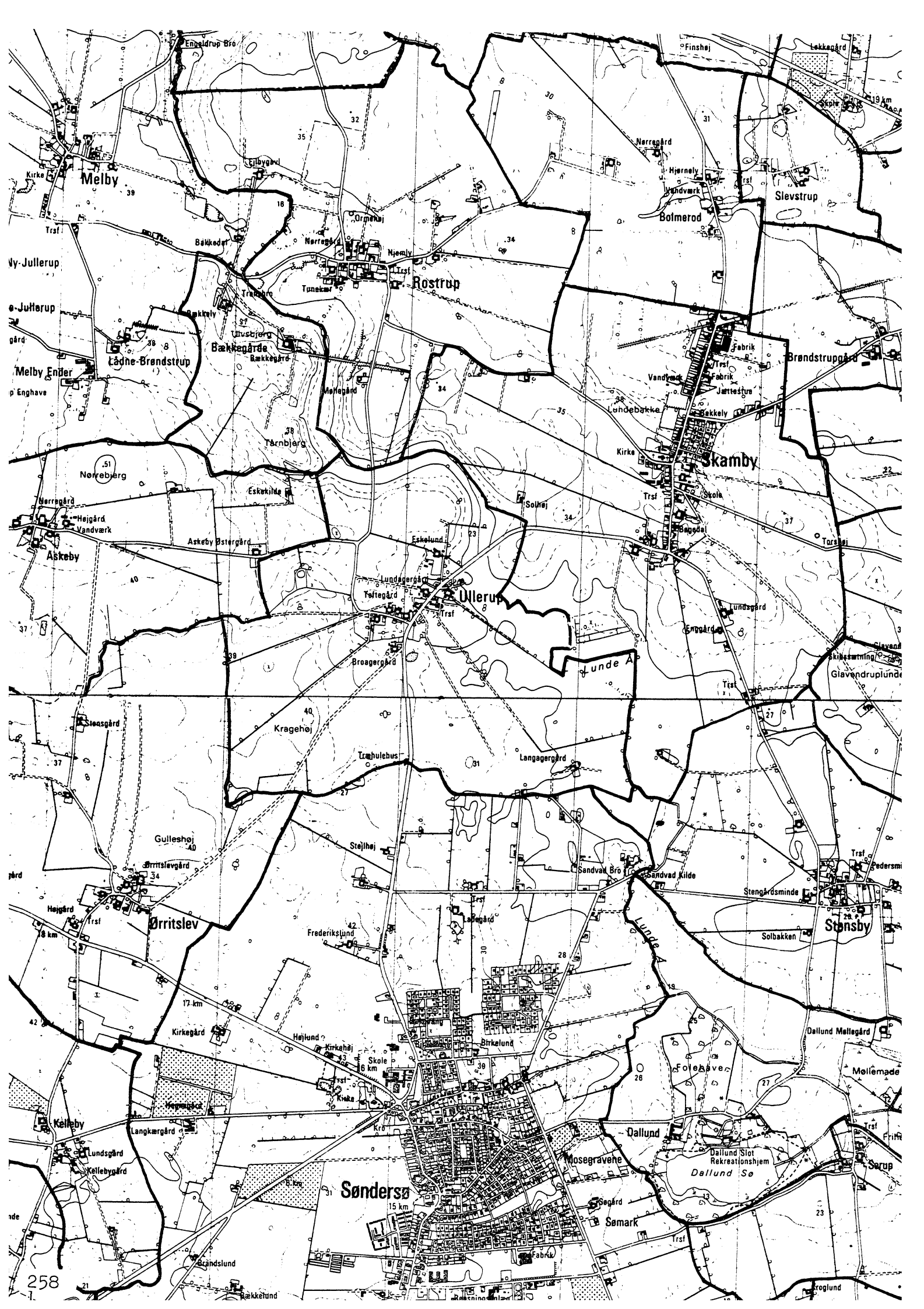
1. Anlægstype. Den middelstore udflytterby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav med engorientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget-vejby.
2. Udviklingstype. Byen samledes først sent på en besidders hånd, men gennemløb herefter to egaliseringer. Udviklingen i det 19. årh. er usædvanlig træg.

Sammenfattende drejer det sig om en ret almindelig og typeren anlægstype, hvis struktur - som følge af træg udvikling - er velbevaret.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

1. Bytomten er velbevaret, men dog præget af moderne vejgennembrud.
2. Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: en enkelt frilagt gårdtomt.

VEDBY

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Navn: Vedby	Navnetype: By
--------------------	----------------------

Bemærkninger: Vedby er nævnt første gang 1387 i formen Wytby. Forleddet er gl'da. with, som betyder skov. Efterleddet er by, gl'da. by, som betyder landsby.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
---------------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
-----------------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

De 11 gårde/huse ligger fordelt langs den V-Ø-gående vej, således at de fleste bebyggelser ikke har nogen genbo. Midt ligger der syd for vejen et gadekær.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ ågerorientering ☐ skovorientering ☒ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1801 figur: Stjerne-/blokudskiftning
 På grund af ejerlaugets form har en fuldt gennemført stjerneudskiftning været praktisk umuligt.

d. Udflytning Antal: 2

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat/kuperet, sletten, med ekstra marg. afvandingsløb mod V og tunneldal mod S.

jordbund: Moræneler med forekomster af ferskvandstørv, -ler og -sand.

naturlig afgrænsning: Mod alle 4 verdenshjørner af engarealer.
 Regulerede skelforhold mod Margård.

- ☐ overvejende
☒ overvejende agerjord med større indhold af eng- og vådområde.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

1 gård er flyttet inden for landsbyen og 2 gårde er udflyttet. 3 huse er kommet til. Veje og gadekær som på udskiftningens tid.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 269 ha, heraf opdyrket 1688: 50 %							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	109	66	57				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1572 ¹⁾	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	11	11	11	11	11	11	13
Huse:	1		1		+?		
Huse m/ jord:						4	13
Huse u/ jord:						1	1
I alt:	12	11	12	11	11+?	16	27
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
(82) 1664	1		1		9		9,9
(64) 1688	2		9				6,0
1844			11				5,0
1903	9		4				3,5
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:	60		83		112		
Børn:	31		25		50		
I alt:	91		108		162		

1) 1610: 1 gård.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Sønderød	Sogn: Sønderød
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							11	1
1844	11							5
1903	12	14			1			

Udviklingsbeskrivelse: Af det 269 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 50 %. Den forholdsvis lave opdykningsgrad er i overensstemmelse med Vedbys placering på overgangen til skovbygden (jf. navnet, hvis betydning er skovby). Byen takseredes i 1688 til 66 tdr. htk. mod 57 tdr. i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet 1664 påfaldende højt.

Byen havde i 1682 alm. trevangsbrug. Fra det oprindelige ejerlav, der har været naturlig afgrænset til alle sider, er hovedgården Margård (nævnt 1. gang 1314) udskilt i den sydlige skovrige del. Ejendommeligt nok regnedes Margård senere til Veflinge sogn. I 1664 omtales det, at der til byen hører skov til 72 svins olden, hvoraf halvdelen er regnet under Margårds takst. O. 1800 synes Vedbys skovdel at være forsvunden. Vedby stjerneudskiftedes i 1801 og siden er 2 gårde flyttet ud.

I 1499 ejede Margård 8 gårde (heraf de 7 egaliserede) samt et lille bol "smørskyldshus" i Vedby. Af de resterende gårde tilhørte de 2 v. 1500 Ermegård Frillesdatter, hvis husbond Bent Bille i 1474 forlenede dem ud til velbyrdig Poul Jepsen. En treje og sidste gård lå i 1520 til Enggård (Gyldensteen). I 1664 var Margårds andel blevet reduceret til 4 gårde foruden halvparten i 3 andre, men i løbet af det følgende århundrede samlede Margård atter gods, således at hovedgården i 1771 besad 9 egaliserede gårde samt 3 huse. Overgangen til selveje var for gårdenes vedkommende afsluttet i 1844.

Antallet af gårde er uforandret fra 1511 til 1844 og stiger herefter svagt i forbindelse med overgangen til selveje. Husene spiller en forholdsvis lille rolle i byen, men antallet vokser dog i betydeligt omfang fra 1844 til 1903, ligesom befolkningstilvæksten for perioden 1787-1901 som helhed har normalt omfang.

Gårdene var i 1688 af normal størrelse. Hovedparten af byens gårde var allerede egaliserede i 1499 og i 1700-tallet egaliseredes byen på ny.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

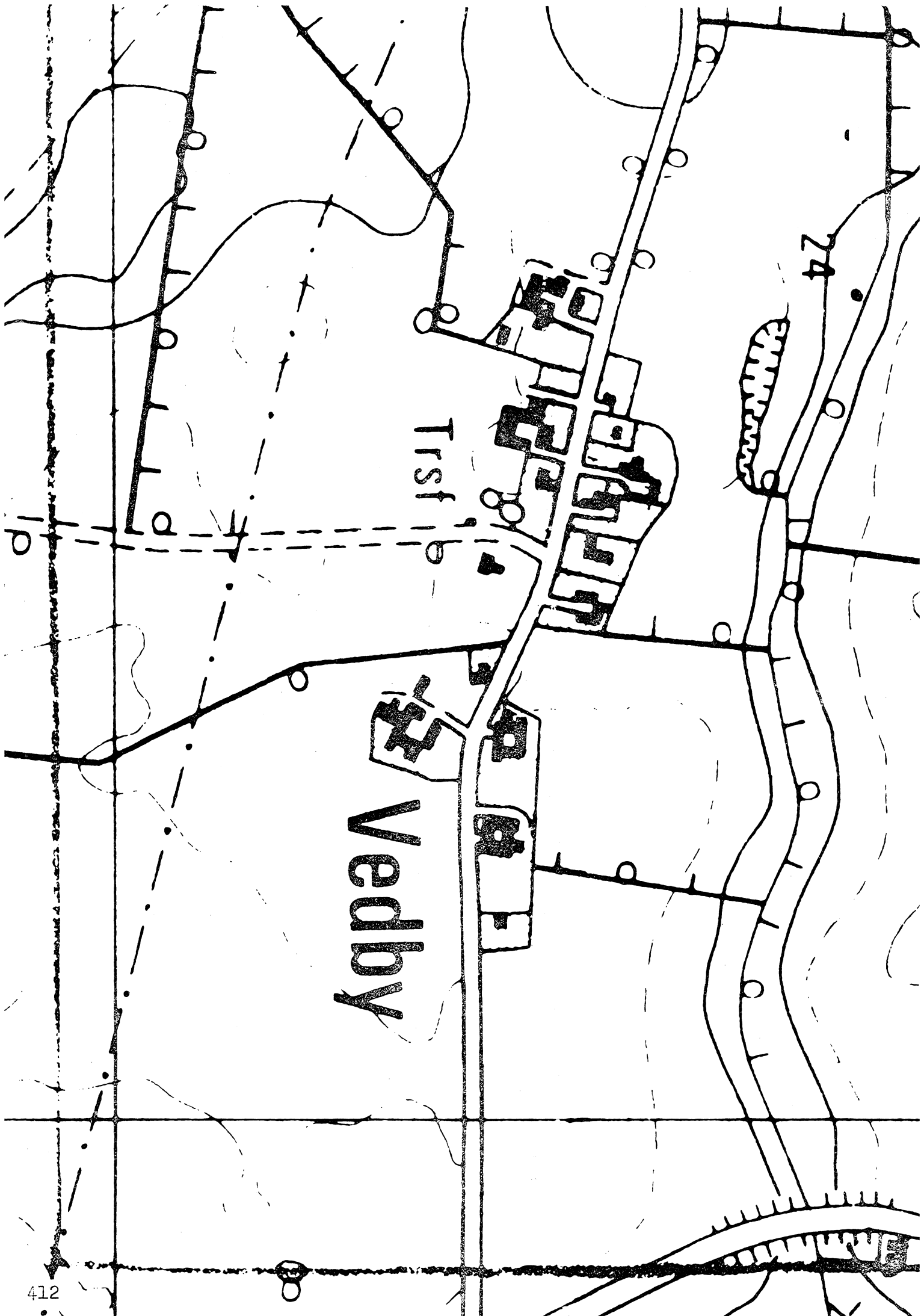
☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

- 1) Anlægstype: Den lille adelby af vikingetidsnavneendelsen -by er rand-placeret i sit ejerlav og orienteret langs en bæk. Af det oprindelige ejerlav er hovedgården Margård udskilt. Vedbys bytomt er af slynget-vejby typen i en regelmæssig og sluttet form.
- 2) Udviklingstype: Byen var i senmiddelalder knyttet til nabogodset Margård og fremstår allerede som egaliseret i 1499. Efter en delvis op-splitning af besiddelsesforholdene i 1600-tallet, lykkedes det atter for Margård at samle størsteparten af byen i 1700-tallet. Byen egaliseredes på ny inden 1771. Overgangen til selveje ledsagedes af ekspansion i normalt omfang.

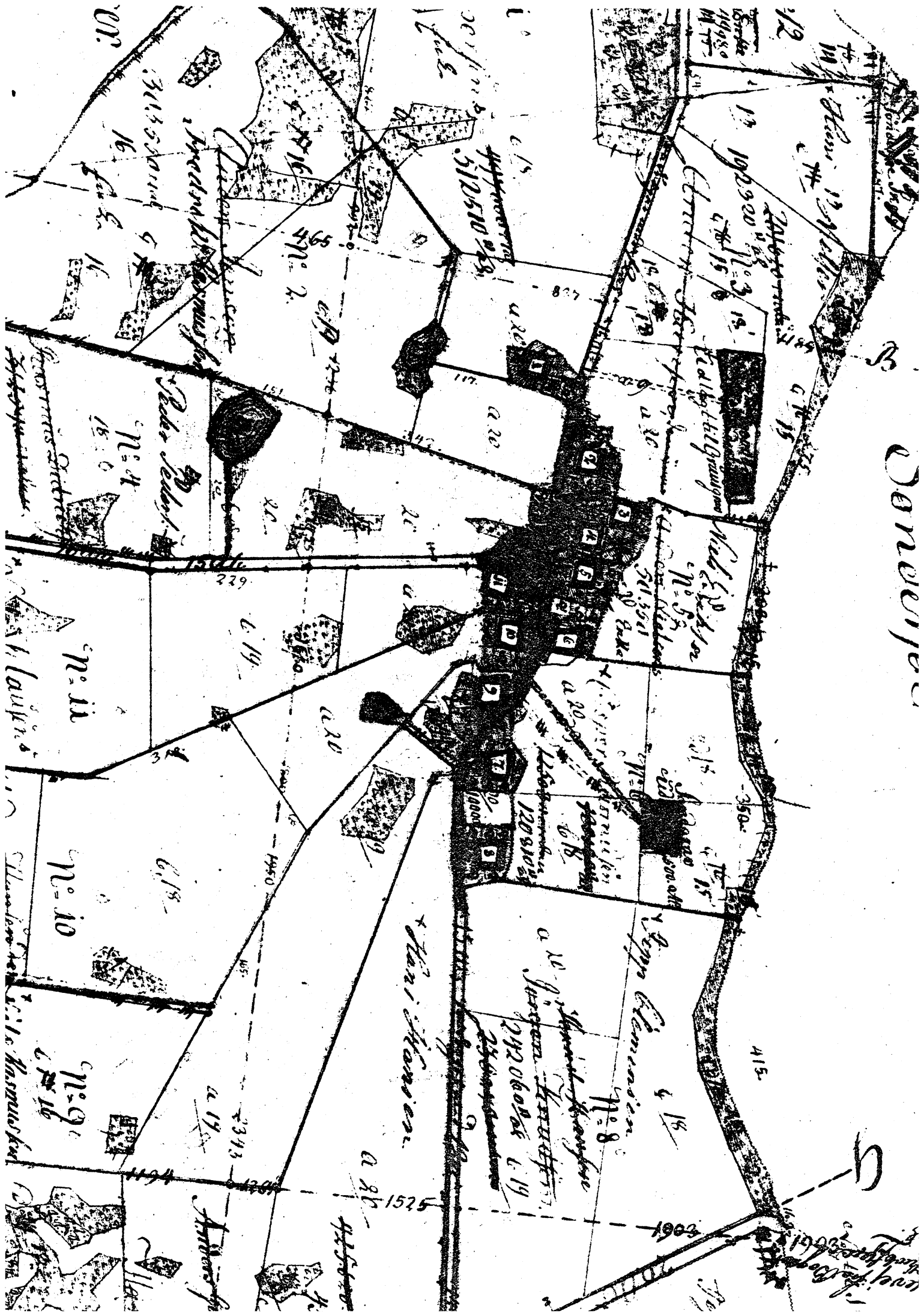
Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren anlægstype med karakteristisk udvikling for en hovedgårdsnær landsby.

Relikt-vurdering: Interesse.

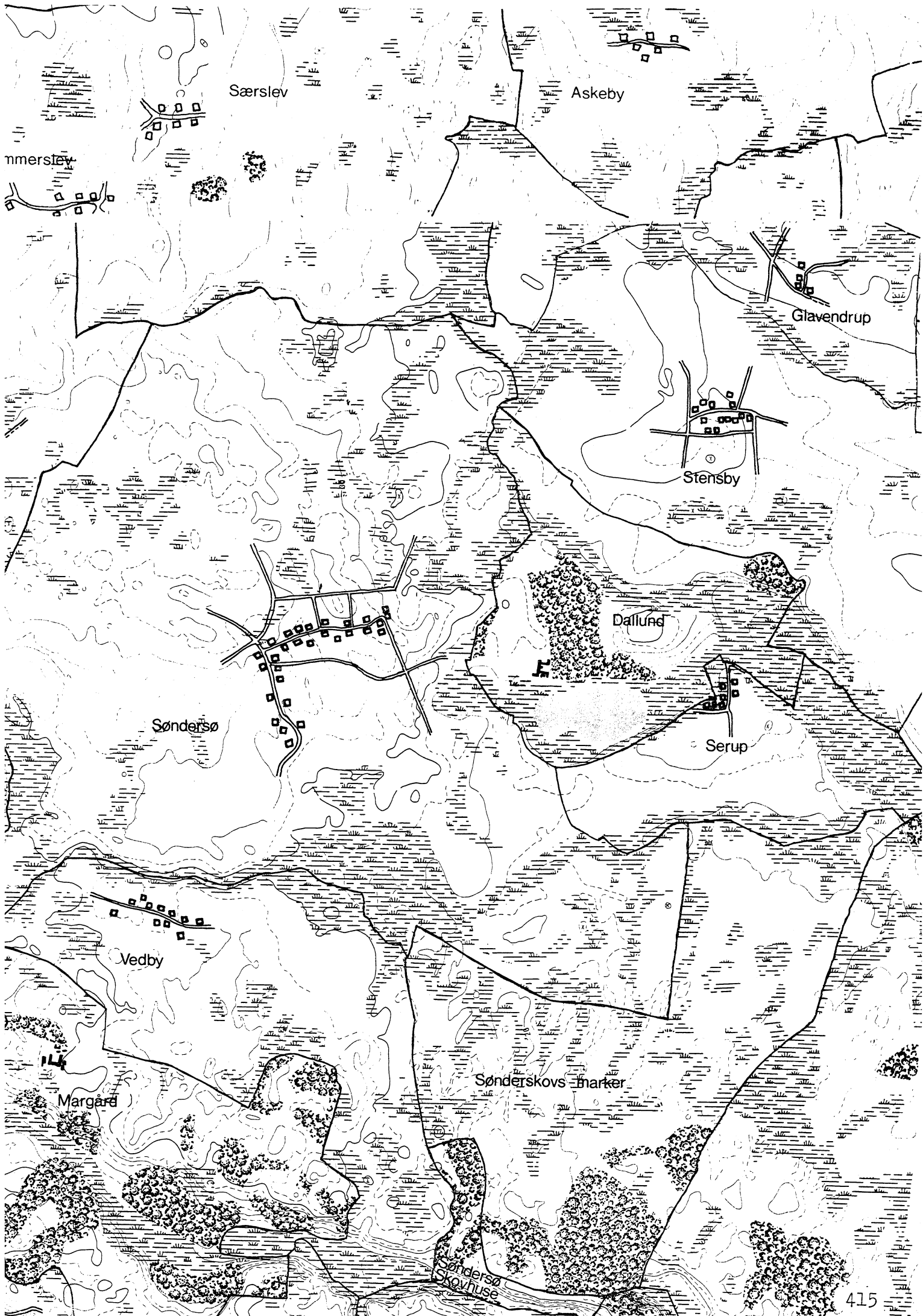
- 1) Bytomten er delvis bevaret, men har mistet sit sluttede præg.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret enkelte udskiftningshegn samt et større moseareal.
- 3) Særlige relikter:
- 4) Arkæologiske interesser: 1-2 frilagte gårdtomter.

0

VEFLINGE

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Navn: Veflinge	Navnetype: -inge.
-----------------------	--------------------------

Bemærkninger:

Veflinge er nævnt første gang 1329 i formen Vefflence. Veflinge kan være afledt af glɔa. wilf, kastespyd. Ordet skulle her sigte til en spydlignende terranformation. En anden mulighed er glɔa. wiwil, som er et dyrenavn. Efterleddet er afledningsendølsens glɔa. ingi. Navne på -ingi er oprindelige stedsbetegnelser, afledt af indbygger- eller slægtsnavne på inge.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og ældre middelalder.
---------------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

I Veflinge sogn fødtes 1803 sprogmanden N. Jul. Eibe 1850 skolemanden, historisk forfatter J.E. Boesen, 1852 red. af "Sorø Amtstidende" Hans Jensen, 1869 landbrugskonsulent Anton Christensen.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten

Uregelmæssig vejforteby. - Forten trekantet 300x200x400 m, omkranset af 4 gårde og mindst 12 huse. 11 gårde ligger fordelt Ø for fortens langs en vej mod Ø og en mod N - tæt uden at være reguleret. NV for fortens ligger kirken isoleret fra fortens omgivet af 2 gårde og mindst 6 huse. Landsbyen ligger på en lav højderyg i et svagt kuperet landskab.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

På grund af en hovedgård mod vest.

c. Udskiftning

år: 1797 figur: Uregelmæssig

d. Udflytning Antal: 4

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 5 el. flere

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten.

jordbund: Moræner med mange små forekomster af ferskvandstørve og -dynd samt postglacialt ferskvandssand og -ler.

naturlig afgrænsning: Undtagen m. V, hvor oprettelsen af hovedgården Elved har reguleret grænsen.

- ☒ overvejende ager med større og mindre eng- og mosepartier, især mod S.
☐ overvejende med større indhold af
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Ca. 25 % af gårdene flyttet ud. Det meste af landsby-forten er blevet bebygget med huse. Kun 1 tomt efter de udflyttede gårde er blevet bebygget. Den gamle vejstruktur i landsbyen er bevaret. Syd for fortens er der i nyere tid opstået et parcelhuskvarter.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Ca. 50 er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Men mod N er der bevaret et større skov- og moseområde (Veflinge Skov).

I den nordlige halvdel af ressourceområdet er der kun sket få udflytninger, mens den sydlige halvdel er præget af parcelhuse langs vejene.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 642 ha, heraf opdyrket 1688: 45 %							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	132	105	118				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1572 ¹⁾	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:	19	21	18	17	18	34	30
Huse:		1	11		38		
Huse m/ jord:				4		43	55
Huse u/ jord:				9		6	28
I alt:	19	22	29	30	56	83	113
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
(44) 1664	6	2	10	7,3			
(59) 1688	4	10	3	6,1			
1844	27	6	1	3,0			
1903	26	3	1	3,1			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	173	196	287				
Børn:	70	86	123				
I alt:	243	282	410				

1) 1610: 4 gårde, 3 huse.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	3		2	5	12	6	1	
1844	33	35				13	1	1
1903	30	83						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 642 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 45%, hvilket omtrent svarer til det fynske gennemsnit og stemmer overens med bebyggelsens placering på overgangen til skovbygden. Selve landsbytomten er placeret på overgangen mellem agerarealerne mod nord og skov-engsoverdrevsarealerne mod syd. I 1664 takseredes byens skove til 24 svins olden. Byen havde i 1682 treårig rotation, med 5 el. flere vange. Den takseredes i 1684 til 105 tdr. htk. og tilsvarende til 118 tdr. i 1844. Et marknavn "Byetofte" vidner måske om forgængerens placering. I 1488 var der en tiende-strid mellem Sær-slev og Veflinge sogn, efter at sognegrænsen (ved Kusterslev) var blevet flyttet. Formentlig har striden forbindelse til enklaven Kusterslev Skovhaver. I 1500-1503 var der en tilsvarende strid om tienden af Havelykke mellem Veflinge og Vigerslev sogne. Mod vest har Elvedgård gjort inghug i ejerlavet i forbindelse med udvidelser af hovedgårdsmarken. Før 1637 var der da også lagt nogle bondegårde under Elvedgårds avl. Ved samme lejlighed har Elvedgård formentlig lagt beslag på en del af Vejlinge Hede og skoven mod syd. I 1664 omtales de to Hedegårde som Myggårdene på Veflinge Hede, medens Banggård omtales som et husmandssted direkte under hovedgårdstaksten. Veflinge udskiftedes i 1797, og siden er 4 gårde udflyttet. I senmiddelalderen erhvervede Skt. Knuds Kloster 8 gårde i vest af Tønne Brynske samt 1 ødegård ("byggested") af Timme Gryn. To af gårdene benævnes henholdsvis Pølsegård og Havregård. I 1529 kom klostrets 8 gårde i Odense-bispens besiddelse. De 7 gårde var da egaliserede, medens de sidste var dobbelt så store. Også Skt. Hans Kloster i Odense kom i besiddelse af en ejendom i byen inden 1467 fra Knud Henriksen Gyldenstjerne til Ivernæs. Ivernæs syntes herefter at have besiddet en gård, Vestergård, og et bol i byen. Ved skiftet i 1520 fulgte bolet med Enggård (Gyldensteen) delen. Under kronlenet Rugård hørte i senmiddelalderen 4 gårde, hvoraf de 3 var selvejergårde. Med reformationen blev kronen således dominerende godsbesidder, men inden 1664 var hovedparten af kronens gods afhænet til den indensogns hovedgård Elvedgård, der i 1664 besad 12 af byens 18 gårde. I 1773 var Elvedgårds andel nået op på 15 gårde, hvoraf de 14 var egaliserede, mens Langeså da ejede en enkelt gård. Overgangen til selveje var for gårdenes vedkommende stort set afsluttet i 1844, medens Elvedgård da stadig besad 13 huse. Antallet af gårde daler med 3-4 fra 1572 og indtil 1664-1688, formentlig i forbindelse med Elvedgårds ovennævnte ekspansion. Gårdtallet stabiliseres herefter indtil en tidlig overgang til selveje nærmest fordobler gårdtallet. Antallet af huse er allerede meget højt i 1787, og ekspansionen fortsætter i det 19. årh. I overensstemmelse hermed er befolkningsstigningen fra 1787 til 1901 af betragtelig omfang. I det 20. årh. har bebyggelsen udviklet sig som stationsby. Gårdene var i 1688 af normal gennemsnitsstørrelse. Byen undergik en lodsejer-vis egaliserings allerede i senmiddelalder og en ny i 1700-tallet.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

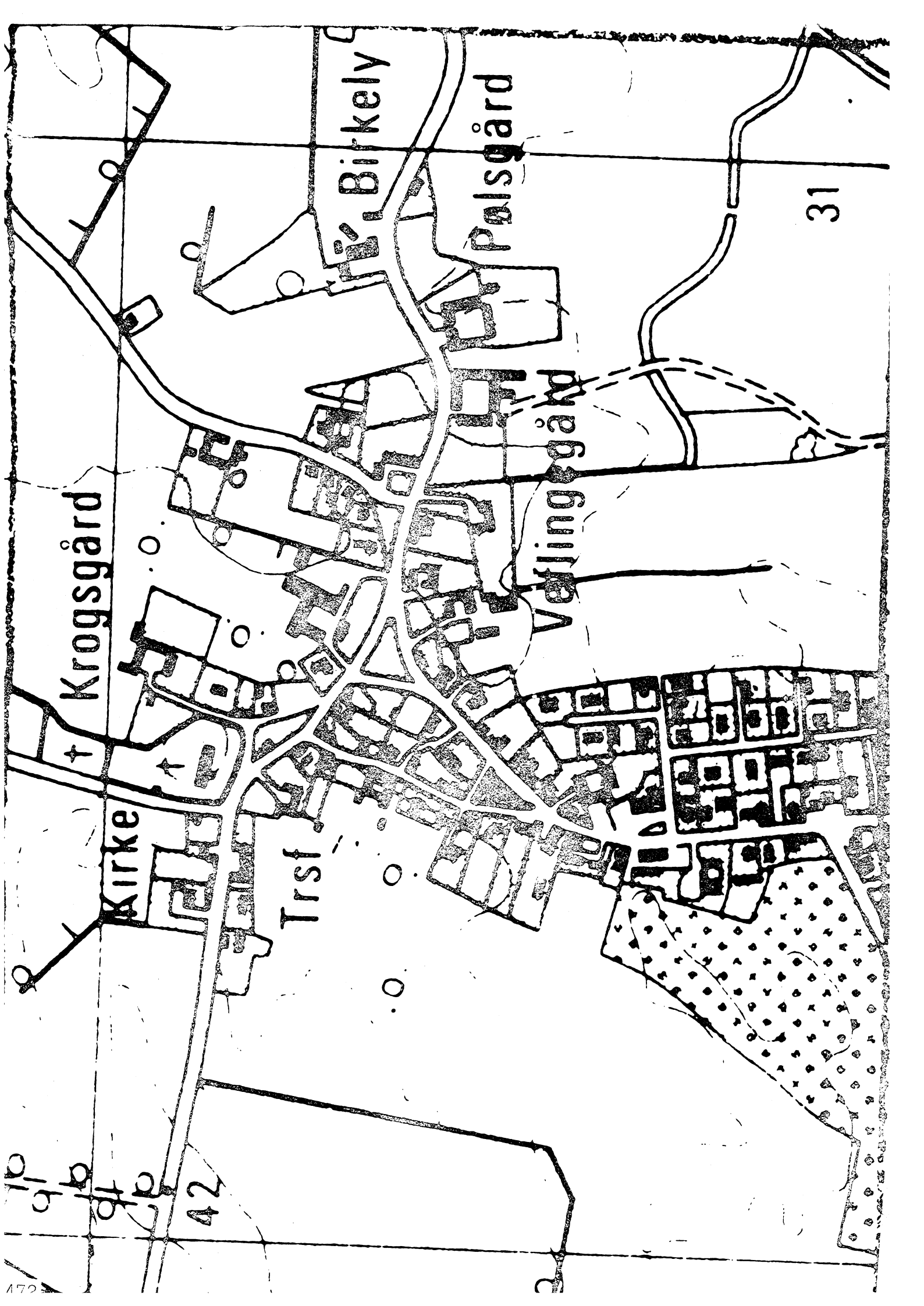
Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

- 1) Anlægstype: Den store kirke-adelby af før-vikingetids navneendelsen -inge er agerorienteret og placeret på overgangen mellem agerjord og skovbygdressourcer (overdrev, eng, skov). Byen har oprindeligt været centralplaceret i ejerlavet, men dette sløres ved senere udvidelser af nabohovedgården Elvedgård. I senmiddelalderen reguleredes skel-forløbet mod nabosognene Vigerslev og Sørslev. Marknavnet "Byetofte" vidner måske om forgængerbebyggelsens placering. Bytomten er af uregelmæssig vejforteby typen.
- 2) Udviklingstype: Byen domineredes i senmiddelalder af gejstlige besiddere og efter reformationen af kronen. I løbet af de følgende århundreder samledes byen (næsten i sin helhed) under nabohovedgården Elvedgård, der inddrog en del af ejerlavet under hovedgårdstakst og egaliserede bebyggelsen. En tidlig overgang til selveje fulgtes af en voldsom ekspansion. I det 20. årh. har bebyggelsen udviklet sig som stationsby.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og meget typeren anlægstype, hvis videre udvikling afspejler en række karakteristiske træk for den hovedgårdsnære landsby.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er delvis bevaret, men præges afgørende af ny bebyggelse, der tillige har ødelagt fortepræget.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn, men er mod syd præget af stationsbebyggelsen.
- 3) Særlige relikter: Kirke, skole fra 1833, hospital fra 1777.
- 4) Arkæologiske interesser: "Byetofte", enkelte frilagte gårdtomter.

Krogsgård

Kirke

Trst

Birkely

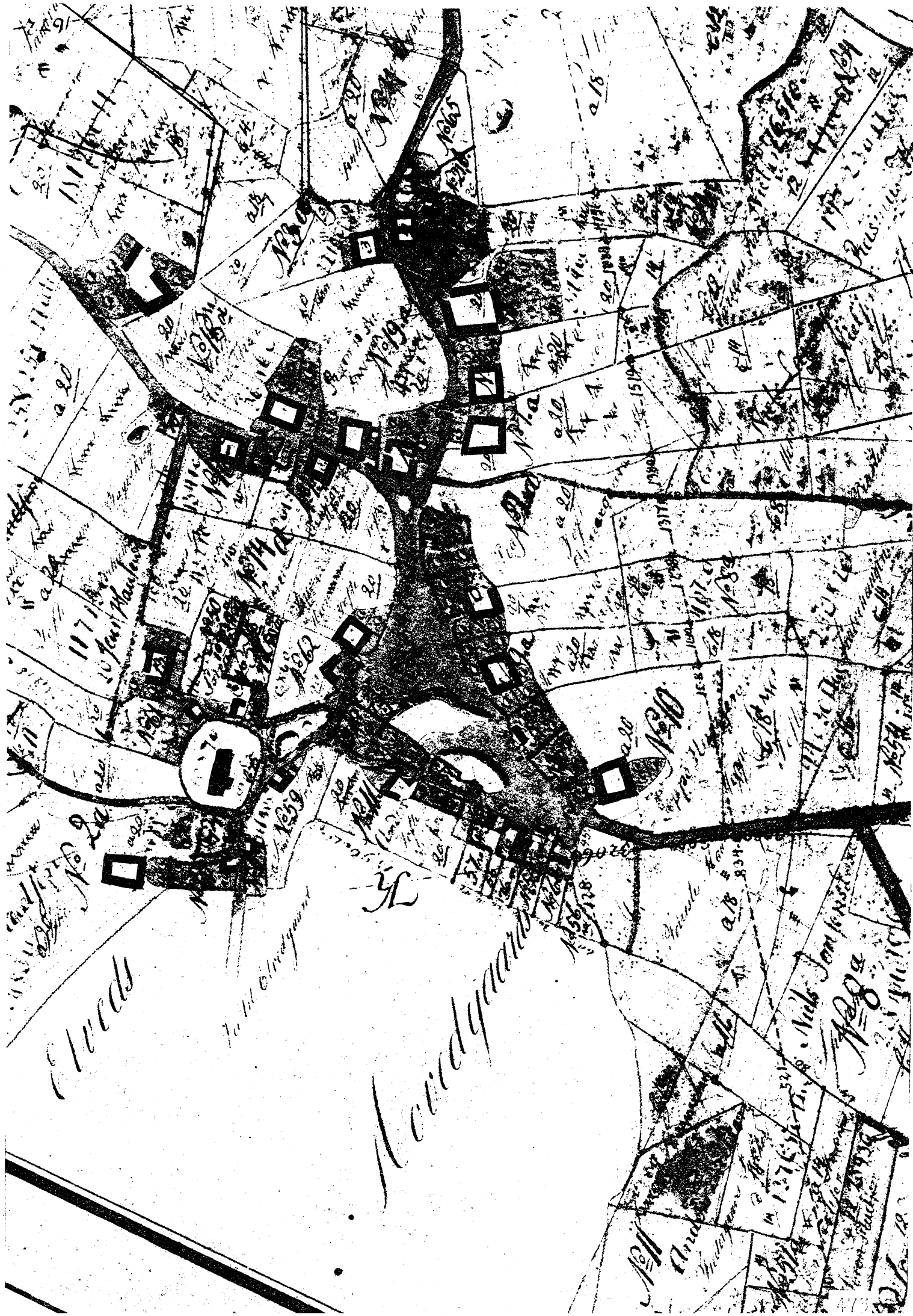
Palsgård

Vellingegård

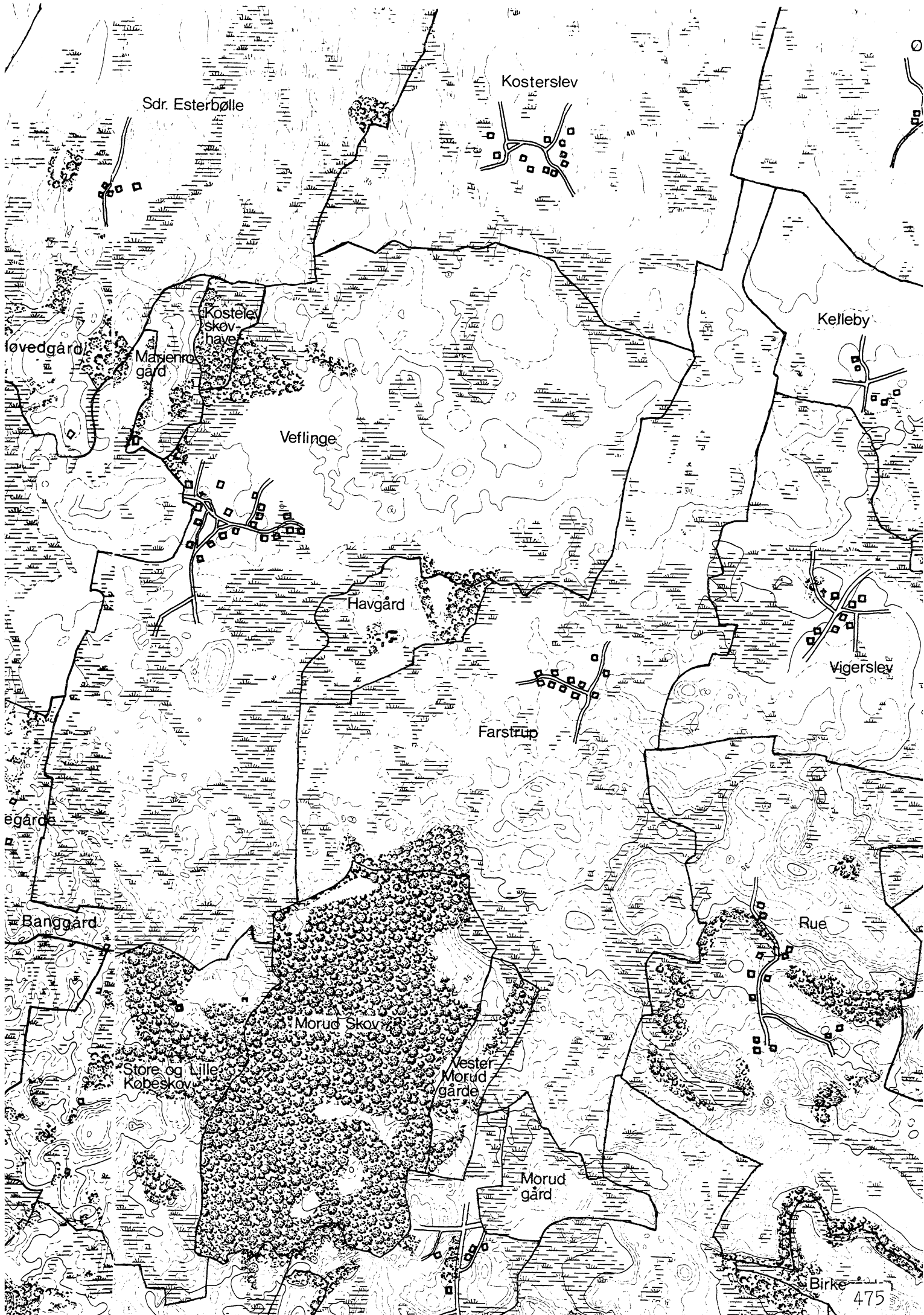
31

42

41
41
41
41

VIERNE

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Hårslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Navn: Vierne	Navnetype:
---------------------	------------

Bemærkninger:

Vierne er nævnt første gang 1479 i formen Wierne. Forleddet er et oprindeligt enstavet Wirn, som kunne være et usammensat sønavn, nemlig det gamle navn for Vierne Mose, i så fald er ordet en afledning til Wir, som betyder krum.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
---------------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Hårslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten slynget vejby

Bebyggelsen ligger meget spredt langs den N-S-gående bygade.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1785 figur: ?

d. Udflytning 1 ved udskiftning

☒ ved udskiftningen

☐ efter udskiftningen

ingen senere.

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: trevangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 5 eller flere

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vissenbjerg, med grusbakker.

jordbund: Moræner med mange småforekomster af ferskvandssand,- ler
- grus,- dynd og- tørv.

naturlig afgrænsning: Grænserne kraftigt reguleret ved oprettelse af Lykkesborg
og Elvedgård.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov

☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Hårslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Kun 1 gård synes flyttet. Enkelte huse er opført siden udskiftningen og der er foretaget mindre vejreguleringer. Dette ændrer ikke indtrykket af at helheden synes uændret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Men en del mindre søer er bevaret i den sydlige halvdel af resourceområdet.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Hårslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

STATISTIK

Areal: 166 ha, heraf opdyrket 1688: 39%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	39	27	28	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	13	12	6	5	8	8	8
Huse:			6		1		
Huse m/ jord:				6		7	14
Huse u/ jord:						0	4
I alt:	13	12	12	11	9	15	26

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(83) 1664	1	5		6,5
(100) 1688	2	3		5,0
1844	6	2		3,0
1903	6	2		3,0

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	44	49	65
Børn:	30	30	26
I alt:	74	79	91

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Hårslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							6	6
1844	5	6					3	1
1903	8	18						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 166 ha lille ejerlav, var i 1682 kun opdyrket 39%, hvilket er i overensstemmelse med landsbyens skovbygd placering. Landsbyen havde i 1682 5 eller flere vange men treårig rotation. Ejerlavet takseredes i 1688 til 27 tdr. hkt. og i 1844 til 28 tdr. htk. Mod nord synes udflytterbebyggelsen Labølle at være udparcelleret af Vierne ejerlav. Det oprindelige ret store ejerlav er yderligere blevet reduceret ved oprettelsen af Lykkesborg og ikke mindst ved Elvedgårds oprettelse og udvidelser. Under Elvedgård ligger således nu Vierne Mose med tilhørende eng og skovpartier. Elvedgårds udvidelser har halveret antallet af gårde i byen mellem 1572 og 1664.

I 1492 fastslog et tingsvidne, at der ikke af arild havde været vangelag mellem Vierne, Labølle, Farsbølle og Maderup.

Den reducerede landsby Vierne udskiftedes i 1785, og siden er 1 gård udflyttet.

I middelalderen erhvervede Skt. Hans Kloster 1 gård i Vierne, men resterne af byen hørte i 1664 som helhed under nabohovedgården Elvedgård, der imidlertid lå i nabosognet Veflinge. I 1773 havde Elvedgård imidlertid kun 1 gård og 2 huse tilbage i byen, medens Langesø gods da bestod af 3 gårde og 2 huse. Endnu i 1844 ejede de to godser fortsat 3 gårde men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Antallet af gårde i byen halveredes mellem 1572 og 1664 som følge af hovedgårdsmarkernes ekspansion. Den ene af de 6 gårde lå i 1664 øde, og i 1688 var gårdens jord fordelt på byens 6 huse. Antallet af gårde steg herefter til 8 frem til 1774 og stabiliserer sig på dette niveau. Antallet af huse er allerede højt i 1664, som det er typisk for hovedgårdsnære landsbyer (i 1774 er jordløse huse ikke medtaget). I gennem det 19. årh.s anden halvdel ekspanderer hustallet i normalt omfang, medens befolkningstilvæksten har beskedent omfang.

Byen fremstår allerede som egaliseret i 1664. Gårdene var i 1688 forholdsvis små.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skovby	Søndersø	Hårslev

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

- 1) Anlægstype. Den lille adelby er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Fra det oprindeligt dobbelt så store ejerlav er udflytterbebyggelsen Labølle udskilt, medens nabohovedgårdene Lykkesborg og særlig Elvedgård senere har gjort indhug i ejerlavet. Byformen er slynget vejby i en meget løst opbygget form. Muligvis har dette løse indtryk dog forbindelse med byens halvering (jf. nedenfor).
- 2) Udviklingstype. Inden 1664 samledes hele byen under nabohovedgården Elvedgård, der inddrog en stor del af ejerlavet, hvorved byens gårdtal halveredes.
Den resterende del af byen fremstår i 1664 som egaliseret og med et forholdsvis stort indslag af ugedagstjener huse (måske de tidligere gårde). Overgangen til selveje forløb i flere tempi og ekspansionen i det 19. årh. forløb ret trægt.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren anlægstype, hvis videre udvikling er afgørende præget af naboskabet til en hovedgård.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

- 1) Bytomten er velbevaret, men har dog som følge af byens halvering inden 1664 et meget løst præg.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del mindre søer.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: -

Mosegård

Enggård

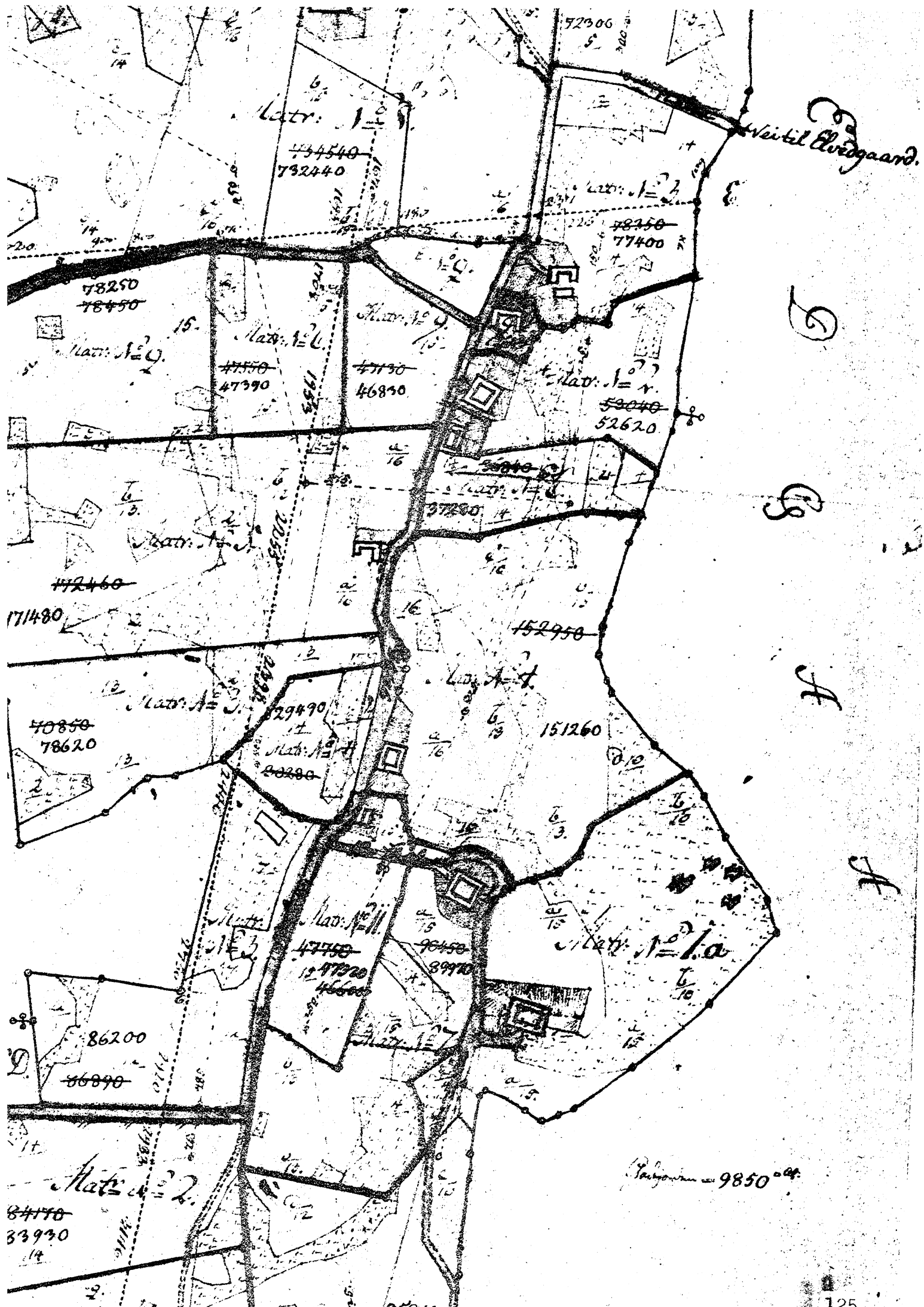
Trst

Vierneland

Møllebjerg

Søndergård

Vierne

VIGERSLEV

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Navn: Vigerslev	Navnetype: -lev.
------------------------	-------------------------

Bemærkninger:

Vigerslev er nævnt første gang i første halvdel af 1200-tallet i formen Wiiszløff. Forleddet er nok mandsnavnet glða. Wigh. Efterleddet er lev, glða. lef, som formentlig betyder arvegods.

Anlægstype: Adelby med kirke.	Anlæggeseftidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
--------------------------------------	--

Bemærkninger:

En adelby er en landsby som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Vigerslev sogn fødtes 1812 maleren A.W. Boesen, 1856 forfatteren Anton Andersen, 1867 de i Arbejdsgiverforeningen Sophus Agerholm, 1870 husmandsføreren Emil Rasmussen og Hans L. Skov.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby

Byens gårde er delt i to afdelinger som begge ligger langs den fortellende gadeudvidelse. Den kan måske kaldes uregelmæssig vejforteby. Kirken og præstegården ligger sammen med gårdene i den nordlige del af byen. Husene ligger i forbindelse med de to bydele og langs vejen ved kirken.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Byen er koblingsplaceret på tværs af Margårds Mølleå.

c. Udskiftning

år: 1800 figur: Blokudskiftning. Præstegården udskiftet længe før.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 30%.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 5 el. flere.
(Dyrkningsfællesskab med Rue (?)).

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, kuperet, Sletten med tunneldale mod S og SØ.

jordbund: Moræner med postglacialt ferskvandsler og -sand og -tørv.

naturlig afgrænsning: Naturlig afgrænset mod Margård og delvis mod Kelleby ellers ikke.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

30% af gårdene er flyttet ud og deres tomter bebygget med huse. Selve byens opbygningsform fremgår endnu på det nutidige kort, men hovedgården er blevet rettet kraftigt ud.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

STATISTIK

Areal: 212 ha, heraf opdyrket 1688: 82%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	51+pgd.	76	50	

Bebyggelsesenheder:

	1511	² 1572	1664	1688		1844	1903
Gårde:	^{*1} 19	9	[*] 7	7	[*] 8	7	8
Huse:			2		22		
Huse m/ jord:						8	12
Huse u/ jord:				5		3	10
I alt:	19	9	9	12	30	18	30

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(67) 1664		4	2	8,5
(57) 1688		1	6	11,0
1844	1	6		6,6
1903	4	4		4,8

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	91	88	98
Børn:	41	29	35
I alt:	132	117	133

1. Incl. Tågerud m.m.
2. 1610: 4 gårde.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			2				5	2
1844	1	1			6	10		
1903	8	21				1		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 212 ha. store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 82%. Som følge heraf takseredes ejerlavet meget højt til 76 tdr. htk. mod 50 tdr. i 1844. Byen havde i 1682 treårig rotation men 5 eller flere vange og indgik øjensynlig i et dyrkningsfællesskab med udflytter-rydningsbyen Vigerslev Rue. Vigerslev havde øjensynlig i 1532 solskifte, hvori præstegårdens jord ifølge tingsvidne også indgik. Af det oprindelige meget store ejerlav er udparcelleret en række udflytterbyer i rækkefølge (at dømme efter ejerlavsgrenserne): 1) Farstrup, 2) Kelleby, 3) Vigerslev Rue. Endnu i middelalderen nævnes det, at Skt. Knuds Kloster på sin del af Vigerslev skov kun have 100 svin på olden, når olden er. Denne store "Vigerslev skov" må formentlig søges i "Vigerslev Rue".

Vigerslev blokudskiftedes år 1800 og siden er 2 gårde flyttet ud.

Allerede i 1200-1300-tallet kom Skt. Knuds Kloster i besiddelse af 1-2 gårde i Vigerslev med tilhørende skove. Hertil kommer præstegården, medens kronen i 1537 havde 2 selvejer (?) gårde i byen. I 1400-tallet samlede Eggert Frille jord i Vigerslev og skænkede heraf bl.a. noget jord til præstegården.

Ved skiftet efter datteren i 1504 optræder 2 gårde i Vigerslev. Blandt øvrige adelige ejere kan o. 1400 nævnes Niels Brock og Bernikke Slinkel. Ved reformationen blev kronen største lodsejer i byen, men en del af godset var afhændet inden 1664. Til Dal-lund hørte i 1627 2 gårde, men i 1664 var andelen nået ned på 1 gård. I de følgende hundrede år samledes byen under de indensogns godser Langesø og Margård. O. 1770 ejde førstnævnte 1 gård, medens Margård antagelig ejede resten af byen bortset fra præstegården, nemlig 6 gårde a. 8,4 tdr. htk. foruden 6 jordløse huse. Margård beholdt sit fæstegods endnu i 1844 hvor præstegården er den eneste selvejergård, men overgangen til selveje var stort set afsluttet i 1903.

Det er muligt, at gårdtallet falder fra 1572 til 1664, men herefter stabiliseres antallet på 7-8 frem til 1903. Antallet af huse er allerede påfaldende højt (for højt) i 1787, men udviklingen stagneres herefter, ligesom befolkningstallet stort set er stabilt fra 1787 til 1901.

Gårdene var i 1688 meget store. Byen egaliseredes af Margård inden 1771.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** stor interesse

1) Anlægstype.

Den lille kirke-adelby af før vikingetidsnavneendelsen -lev er centralplaceret i sit ejerlav og anlagt som køblingsby tværs over Margård mølleå. Ejerlavet har oprindeligt været meget større, men fra moderbyen er udskilt Farstrup, Kelleby og sidst (formentlig o. 1300) Vigerslev Rue, der bevarede et vist fælleskab med moderbyen. Bytomten er af slynget-vejby typen i forholdsvis sluttet form.

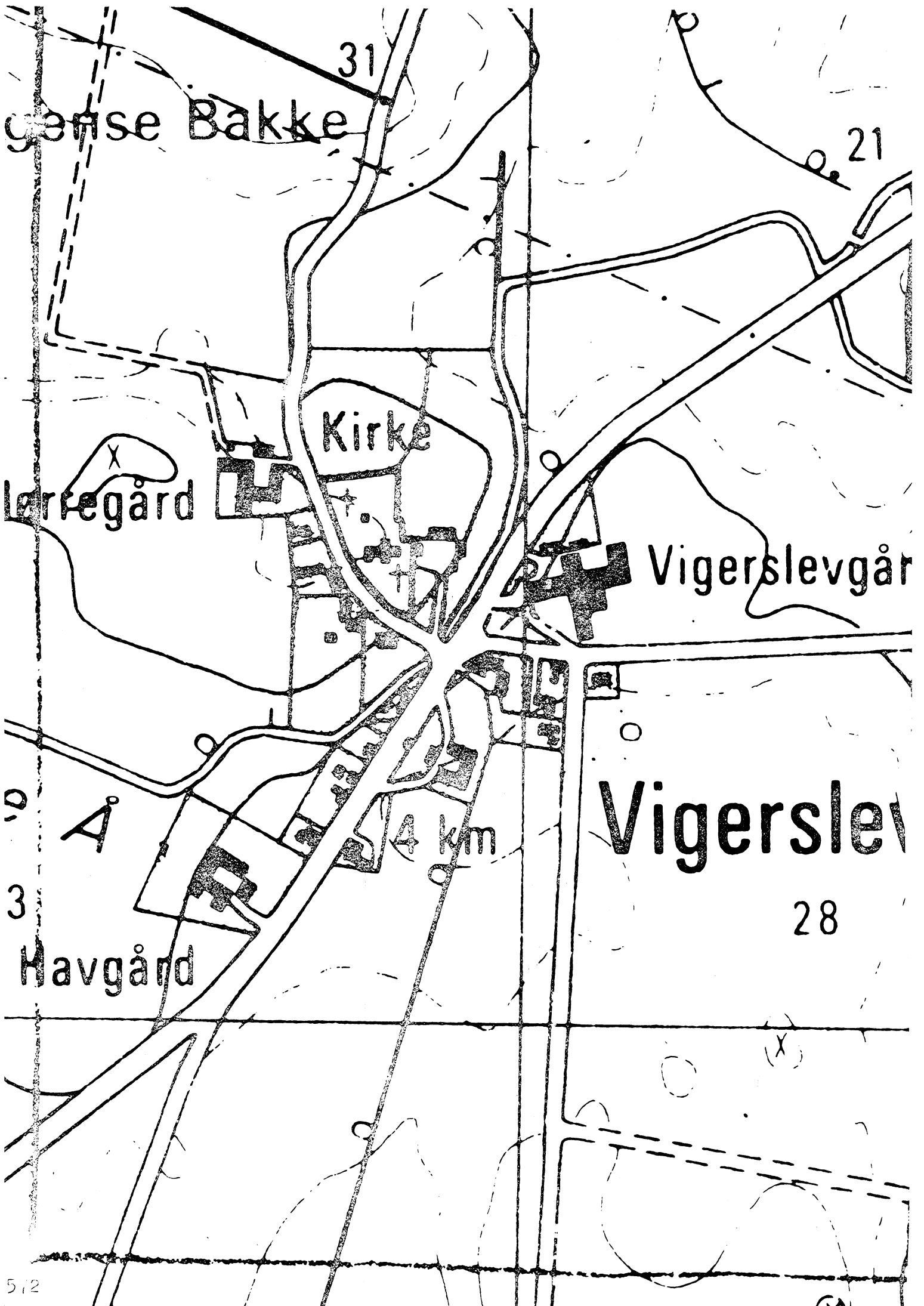
2) Udviklingstype.

Byen havde i senmiddelalderen meget sammensatte besiddelsesforhold. Den samledes (bortset fra præstegården) i løbet af 1700-tallet under nabohovedgården Margård, der egaliserede byen. Overgangen til selveje forløb sent.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og ren anlægstype slette-adelby, med en interessant udflytterbys udvikling.

Relikt-vurdering: interesse

- 1) Bytomten er delvis bevaret, men deles i dag ved vejgennembrud.
- 2) Kulturlandskabet har ikke bevaret hegn af betydning.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: to frilagte gårdtomter.

gense Bakke

31

21

Kirke

Lærtegård

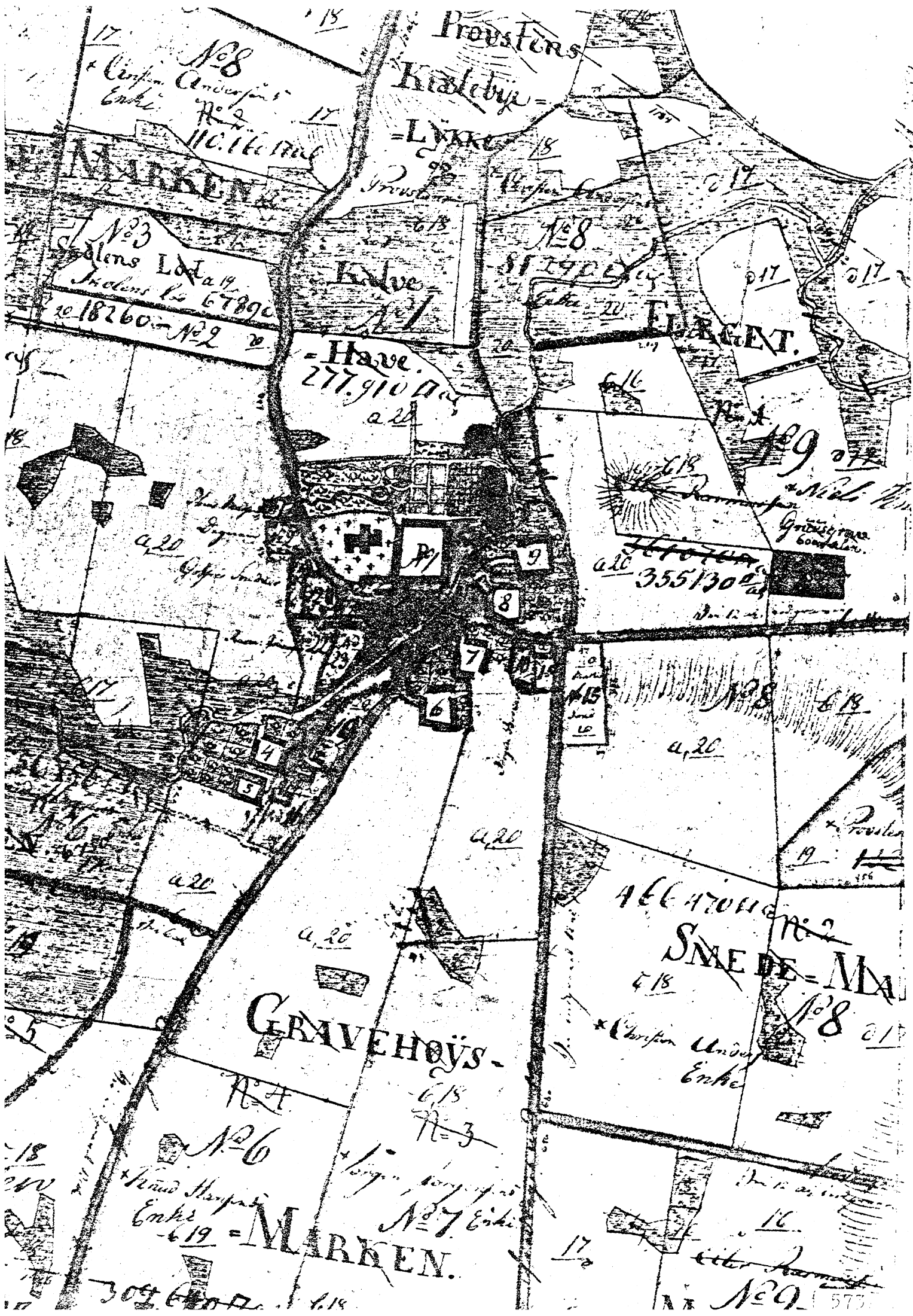
Vigerslevgård

Vigerslev

28

4 km

Havgård

Provstens

Kildeby =

= Lykke

MARKEN

ELBENT.

Have.
277,910 a

A

GRAVEHØJS.

MARKEN.

SME DE - MA

N° 8
Christen Andersen
Enke
110.16 a

N° 8
179 a

N° 9
Niels
Gruberg
60 a

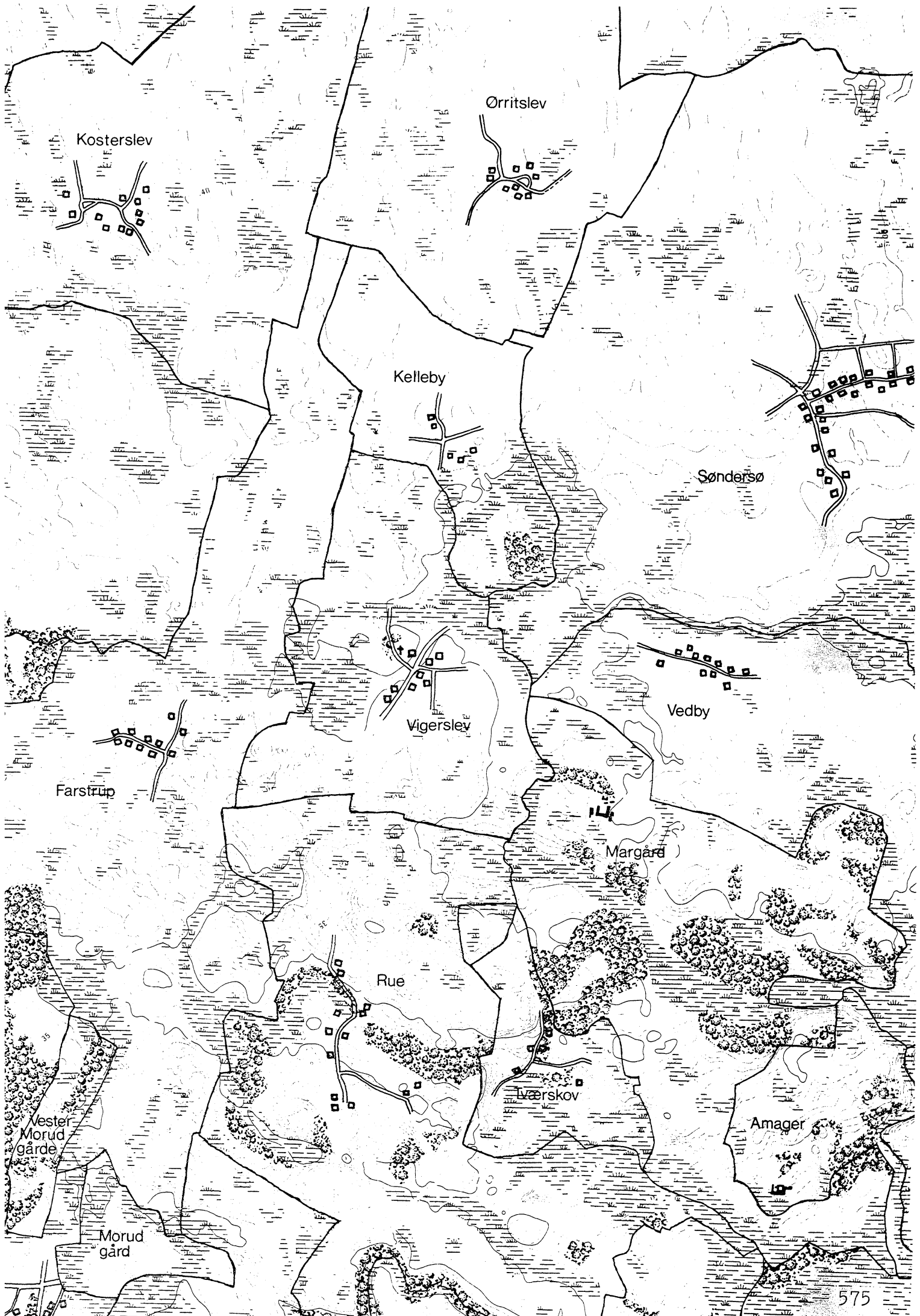
355,300 a

N° 6
Hans Høp
Enke
19 a

N° 7
Enke

N° 9
570

VÆDE

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

Navn: Væde	Navnetype:
--------------------------	-------------------

Bemærkninger: Væde er nævnt første gang 1475 i formen Wæde. Navnet er glde. wæta, som betyder "fugtigt areal".

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
--------------------------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene/husene placerer sig uregelmæssigt omkring tre veje, der støder op til hinanden. 5 gårde/huse omkring en N-S-gående vej, der mod S støder op til en V-Ø-gående vej, hvortil der ligger 3 gårde. Mod øst støder denne vej op til en N-S-gående vej, hvor omkring der ligger 4 huse/gårde.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Mod øst engorienteret, mod nord skovorienteret, resten agerorienteret.

c. Udskiftning

år: 1785-86 figur: Blokudskiftning

d. Udflytning Antal: 0

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vissenbjerg, med tunneldal mod S og plateaubakker med issøler mod V.

jordbund: Smeltevandsler med moræner og små forekomster af ferskvandstørv, -ler og -sand.

naturlig afgrænsning: Ved skov og eng.

- ☐ overvejende
☐ overvejende med større indhold af
☒ blandingsøkonomi med skov, eng og agerjord.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

De 12 huse/gårde, der fandtes på udskiftningskortets tid, eksisterer også i dag, stort set placeret de samme steder. Enkelte huse og gårde syntes at være flyttet inden for landsbyen. På udskiftningskortets tid var der to parallelle veje, der forbandt de N-S-gående veje, i dag er den nordligste af disse to veje fjernet.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Desuden en frugtplantage.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 372 ha, heraf opdyrket 1688: 32 %.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	61	41	61	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572 ¹⁾	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:	13	12	11	11	9	9	11
Huse:			1		5		
Huse m/ jord:						16	20
Huse u/ jord:				1			2
I alt:	13	12	12	12	14	25	33

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(55) 1664	5	5	1	5,5
(82) 1688	8	3		3,7
1844	2	7		5,1
1903	4	7		4,4

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	47	75	115
Børn:	31	29	35
I alt:	78	104	150

1) 1610: 11 gårde.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			8	1			3	
1844	9	16						
1903	11	21						1

Udviklingsbeskrivelse: Af det 372 ha store ejerlav var i 1682 kun opdyrket 32 %. Som følge heraf ansættes byens hartkorn ret lavt til 41 tdr. mod 61 tdr. htk. i 1844. Den lave opdyrkning er i god overensstemmelse med bebyggelsens rydningsby - skovbygd karakter.

Bytomten er placeret ved bredden af en istidssø (Væde Hede), hvor det jævne, fugtige ferskvandsler-terræn formentlig har navngivet byen "Væde". Byen havde i 1682 3-årig rotation, men 4 vange. Mod NØ i ejerlavet vidner marknavnet "Højre" eller "Højrups" marken muligvis om en nedlagt torp. Af ejerlavet er senere udskilt enestegården "Vædeled".

Væde blokudskiftedes i 1785.

I senmiddelalderen domineredes byen af 2 lodsejere, nemlig Odense-bispen og Enggård (Gyldensteen). Ved det store Ivernæs (Wedellsborg) skifte i 1520 fulgte 5 gårde i Væde med Enggård delen, samtidigt ejede Odense-bispen andre 5 gårde. Med reformationen blev kronen dominerende godsbesidder i byen, en stilling der holdt sig endnu i 1664.

Overgangen til selveje forløb allerede i de sidste årtier af 1700-tallet.

Antallet af gårde er ikke helt stabilt i vore opgørelser, delvis på grund af en række smågårde "skovbol" på grænsen mellem gård og husklassen. Blandt Enggårds 5 gårde i 1520 var 3 med en pengeydelse omtrent svarende til 1 td. htk. hver, ligesom der blandt de 11 gårde i 1664 var 3 bol á 3 tdr. htk. Alligevel synes gårdtallet for nedadgående - rimeligvis i forbindelse med bl.a. Vædeledgårds udparcelleringen.

Ved ekspansionen i det 19. årh. genvandtes en del af det tabte gårdtal, men ekspansionen foregår fortrinsvis i form af masseanlæggelse af husmandssteder, ledsaget af en fordobling af befolkningen fra 1787 til 1901.

Gårdene var i 1688 forholdsvis små - som det er typisk for skovbygden - og byen havde et egaliseret præg.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☒**Landsbytypologisk vurdering:** Særlig interesse.

- 1) Anlægstype: Den middelstore rydningsby er centralplaceret i sit ejerlav på den skarpt markerede terrænovergang ned til en istidssø. Byformen er en løst opbygget version af slynget-vejby type, således som det er typisk for skovbygd-byer.

I det hele taget fremviser ejerlavets terræn, ressourcesammensætningen og bebyggelsens struktur (skovbol, udparcellerede skovenestegårde) klare skovbygds karakteristika.

Et marknavn "Højrup" vidner måske om en nedlagt torp.

- 2) Udviklingstype: Byen domineredes efter reformationen af kronbesiddelser, og overgangen til selveje skete allerede i 1700-tallets sidste årtier. Byen egaliseredes muligvis mellem 1664 og 1688. Overgangen til selveje ledsagedes af en voldsom husmandsekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og særdeles typeren anlægstype, hvis videre udvikling er typisk for området.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

- 1) Bytomten er velbevaret, idet dog enkelte gårde er flyttet inden for tomten.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn samt et større skovareal.

Der er ikke foretaget nybebyggelse af betydning.

- 3) Særlige relikter:

- 4) Arkæologiske interesser: Tomten af "Højrup", 1-2 frilagte gårdtomter.

æde Hedegård

ed

gård

Vædelund

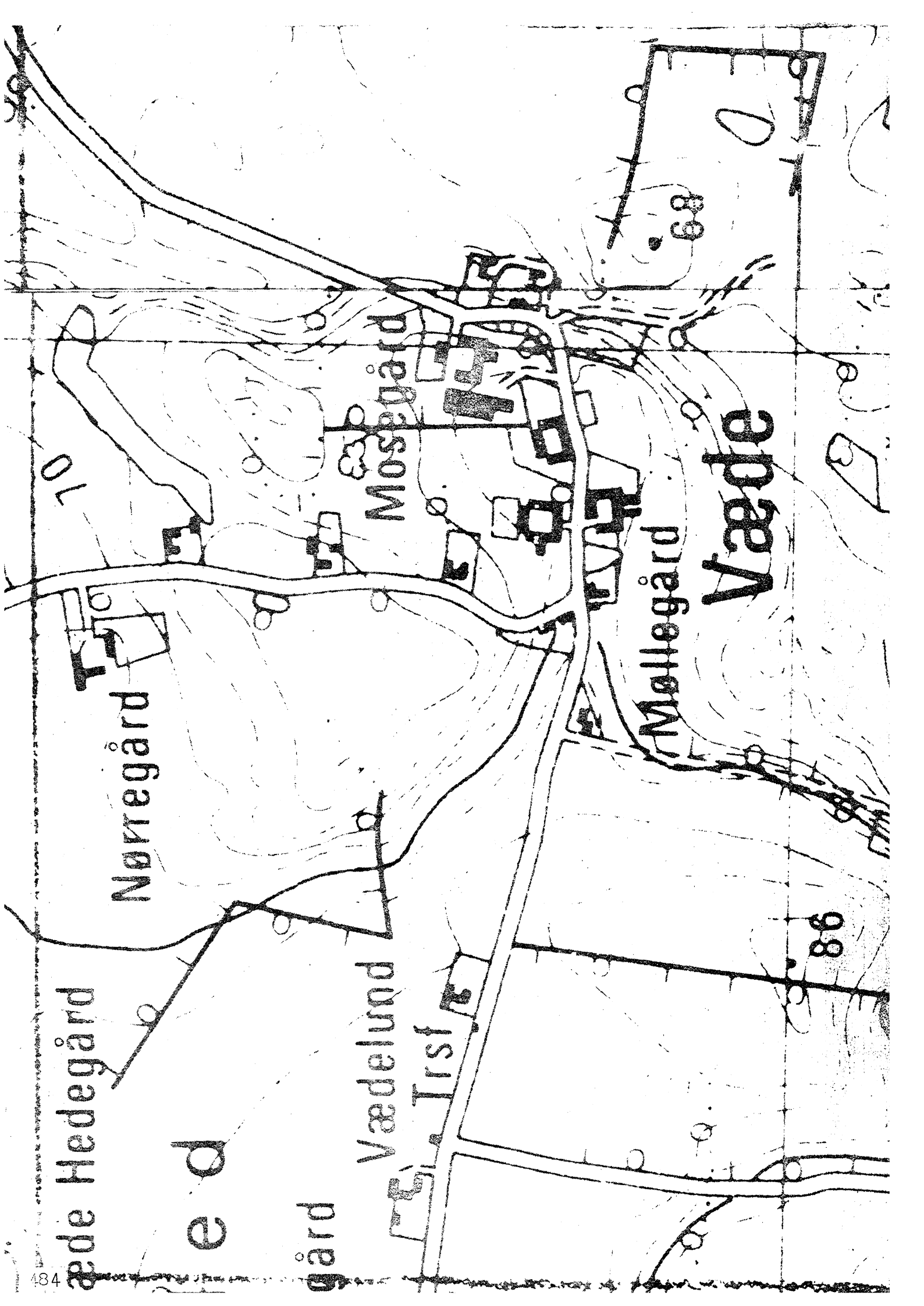
Trst

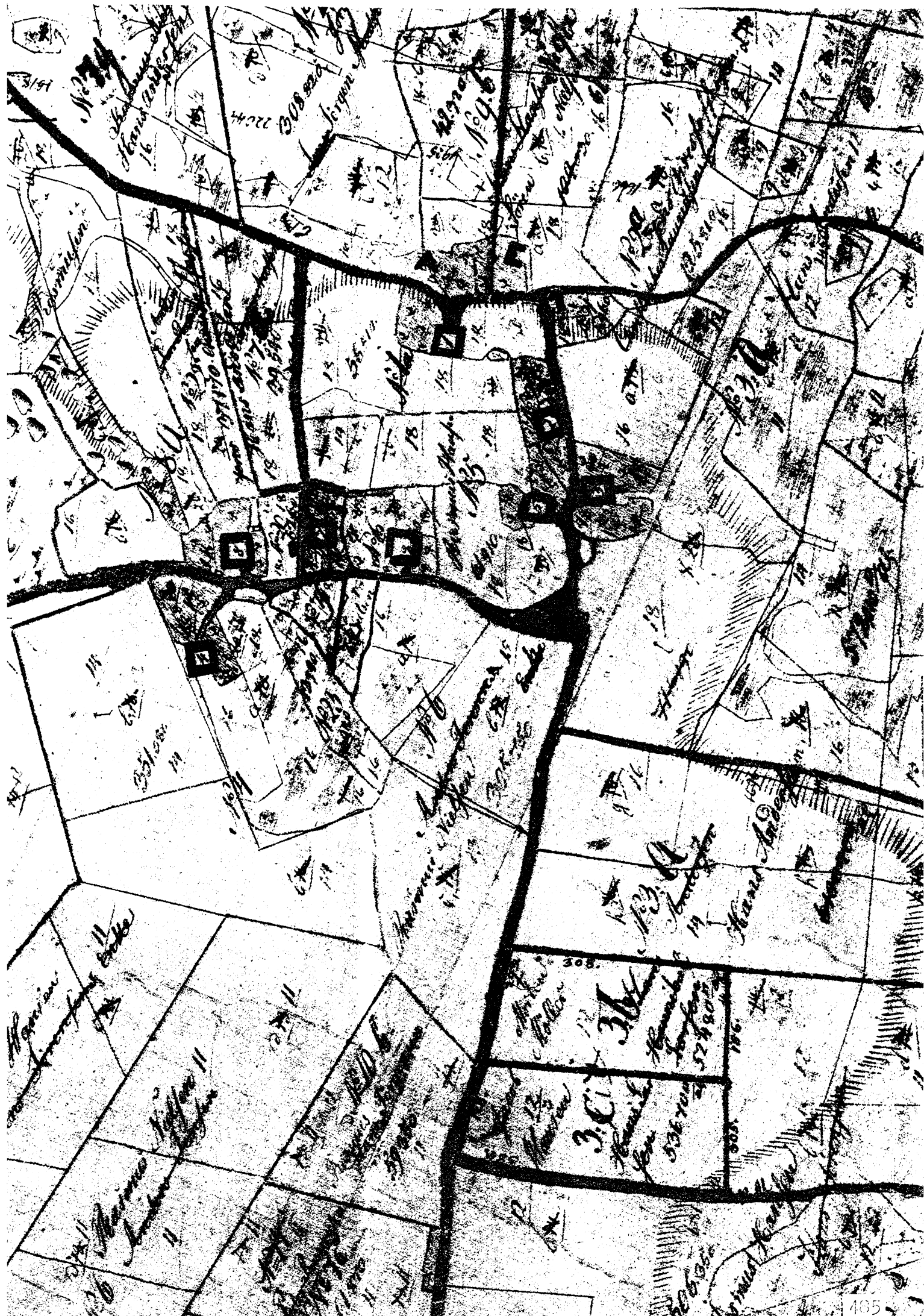
Nørregård

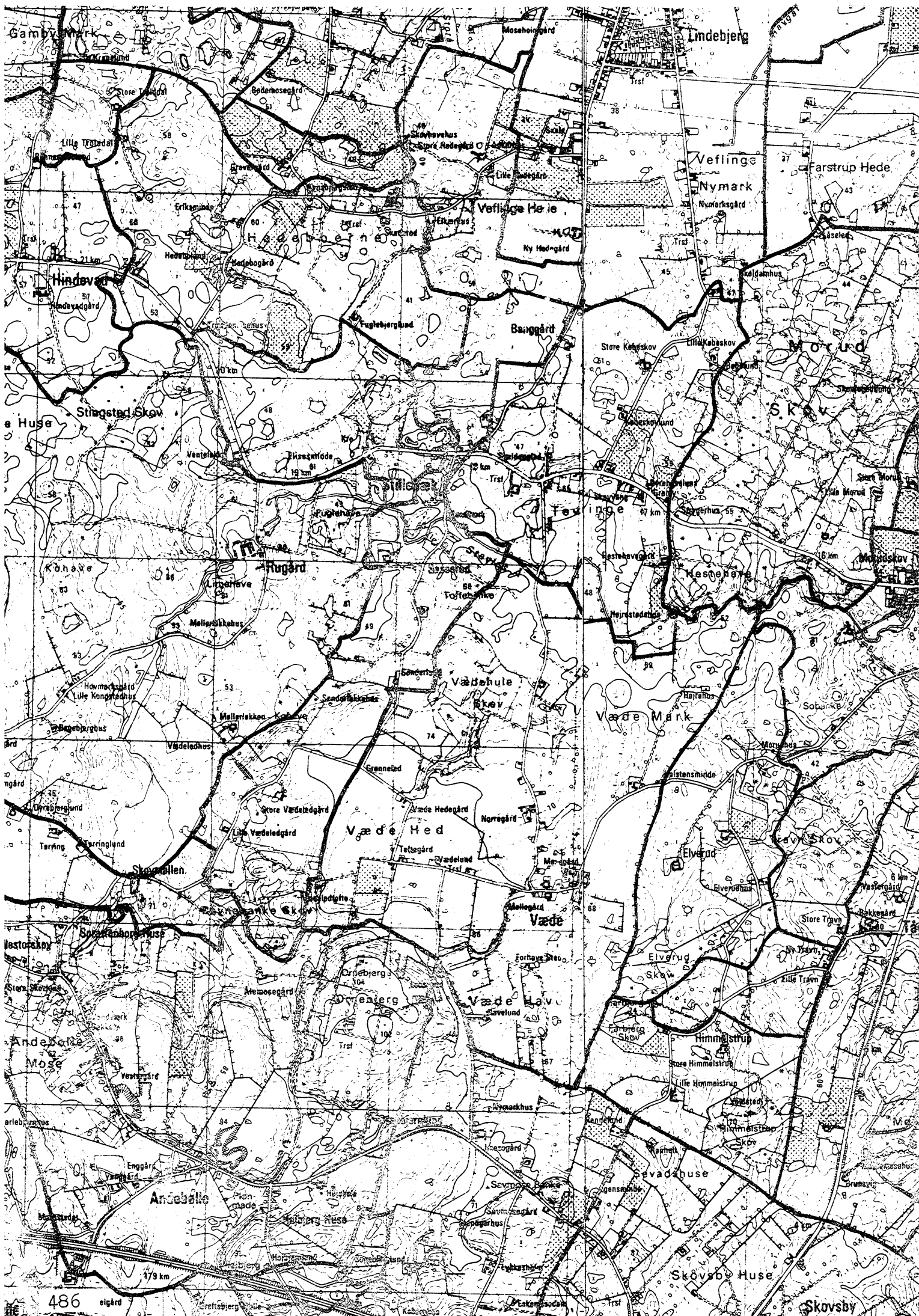
Mosegård

Møllegård

Væde

ØRRITSLEV

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Navn: Ørritslev	Navnetype: lev
--------------------	-------------------

Bemærkninger: Ørritslev er nævnt første gang i 1415 i formen Yrieszløff.
Forleddet er muligvis mandsnavnet gl̥da. Iuris. Efterleddet er lev, gl̥da.
lef, som formentlig betyder arvegods.

Anlægstype: Adelby	Anlæggesetidspunkt: Overgangen vikingetid/middelalder
-----------------------	--

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby.

Gårdene/husene placerer sig omkring en fortelignende plads og et gadekær.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1786 figur: Stjerneudskiftning.
 2/3 af jordtilliggendet er stjerneudskiftet, resten blokudskiftet.

d. Udflytning Antal: 2

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3 + 1 sås årligt

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten.

jordbund: Moræneler med enkelte små forekomster af postglacialt ferskvands-
 ler og -sand.

naturlig afgrænsning: Kun mod nord af engarealer.

- ☐ overvejende
☒ overvejende agerjord med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

1 gård er flyttet fra den gamle landsbykerne til umiddelbart syd for og udvider dermed landsbyen. 2 gårde er udflyttet. Ikke nogen nyere bebyggelse.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 310 ha, heraf opdyrket 1688: 80 %

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	86	89	71	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572 ¹⁾	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	13	13	13	13	13	15	15
Huse:			2		+?		
Huse m/ jord:						11	11
Huse u/ jord:						3	3
I alt:	13	13	15	13	13+?	29	29

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(54) 1664	3	7	3	6,6
(46) 1688	3	7	3	6,8
1844	8	7		4,5
1903	9	5	1	4,5

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	66	106	99
Børn:	22	56	21
I alt:	88	162	120

1) 1610: 10

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			3				10	2
1844	12	7			3	2		5
1903	15	14						

Udviklingsbeskrivelse: Af det 310 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 80 %. Presset på agerjorden fremgår også af, at byen nok havde trevangsbrug, som typisk for sletten, men desuden havde en fjerde vang, der anvendtes årligt. Som følge heraf takseredes byen i 1684 ret højt til 89 tdr. htk. mod 71 tdr. i 1844.

Det er muligt, at Ullerup skal opfattes som en udflytterby til Ørritslev. Ullerup regnedes til Skamby sogn (i Skam herred), men hørte alligevel under Rugård len (Skovby herred). Vest for Ørritslev vidner marknavne på Tårup om en nedlagt torpbebyggelse. Tårup synes at eksistere endnu i 1471.

Ørritslev stjerneudskiftedes i 1786, og siden er 2 gårde udflyttet. I 1427 stiftede Sten Basse et vikarium i Nyborg kirke af bl.a. 2 gårde i Ø.

Dalum Kloster besad i 1533 en enkelt gård, ligesom der i 1537 hørte en fæstegård under kronlenet Rugård. Byen domineredes imidlertid af adelige besiddelser, hvoraf i 1664 kan fremhæves Margård med 3 gårde og 2 huse. Inden 1769 havde den indensogns hovedgård Dallund samlet 5 gårde i Ø, men besiddelsesforholdene forblev overraskende spredte. Sidst i 1700-tallet besad Sandagergård 3 gårde, Margård 2 gårde, Harritslevgård og Langesø hver 1 gård. I 1844 var overgangen til selveje langt fremskredet, omend Dallund og Margård stadig beholdt en del fæstegods. I 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Antallet af gårde er uforandret 13 fra 1511 til 1774 og stiger herefter svagt i forbindelse med overgangen til selveje, ligesom hustallet vokser i betydeligt omfang frem til 1844. Herefter går udviklingen imidlertid i stå og en stor del af befolkningsforøgelsen fra 1787 til 1845 går igen tabt inden 1903.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store, byen synes aldrig egaliseret.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype: Den middelstore adelby af før-vikingetids navneendelsen -lev er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. En torp, Tårup, synes nedlagt, evt. indflyttet efter 1471. Byformen er uregelmæssig vejforteby i en ret kompakt form.

2) Udviklingstype: Byens besiddelsesforhold forblev spredte, og udviklingen formede sig i det hele trægt. Ekspansionsfasen i forbindelse med overgangen til selveje var allerede afsluttet i 1844.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Landsbytomten er delvis bevaret, men har dog mistet en del af sit sluttede fortebys præg.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret nogle udskiftningshegn.
- 3) Særlige relikter:
- 4) Arkæologiske interesser: Tomten af Tårup, samt enkelte frilagte gårdtomter.

Gulleshøj
40

Ørritslevgård

34

Ørritslev

Trst

Højgård

18 km

